Corrigenda

MOSSEN JACINTO VERDAGUER

DIETARI

D'UN PELEGRÍ Á

TERRA SANTA

ILUSTRAT PER

ANDREU SOLÁ

BARCELONA
LA ILUSTRACIÓ CATALANA
220, Gran Via, 220

La Ilustració Catalana

REVISTA QUINZENAL

Se publica á Barcelona 'ls días 15 y últim de cada mes, en números de 16 planas á tres columnas, ab profusió de grabats y en paper excelent

Los escriptors y artistas més reputats contribuhexen al enaltiment d' aquesta Ilustració, que pot figurar entre las primeras, tant per la bondat de sos treballs, com per la adopció constant dels millors procediments moderns, com per la varietat en la presentació de sa part artística.

Per major convenciment, se facilitan números de mostra.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE
Espanya..	60 rals	32 rals	18 rals
Paíssos de la Unió Postal	80 »	44 »	24 »
Cuba y Puerto-Rico, pagant en or	5 pesos forts	3 pesos forts	—
Filipinas, Méjich y Riu de la Plata, en or	6 » »	3 50 » »	—

Números solts: 4 rals

Administració

Gran Via, 220 — **BARCELONA** — Gran Via, 220

Teléfono número 130

DIETARI

D'UN PELEGRI

Á TERRA SANTA

DIETARI

D'UN PELEGRÍ Á

TERRA SANTA

PER

MOSSEN JACINTO VERDAGUER

ILUSTRAT PER

ANDREU SOLÁ

BARCELONA
LA ILUSTRACIÓ CATALANA
226, Gran Via, 226

[illegible] de l' Ordinari.

[illegible] bis, Barcelona

Ma estimada mare, que al cel sía, era molt afectada á llegir *El Devoto Peregrino* del P. Castillo, llibre que s trobava en tots los escons y llibreríes de la plana de Vich; ohintli'n jo llegir algun passatge bonich, desde sa falda, sentí nàxer en mi lo somni, llavors tan llunyá com falaguer, de veure la Terra Santa. Lo somni llunyá de m' es acostat y, grat sía á Deu, he pogut regalarmen tot l' Abril y Maig del any 1886. Los records que 'n guardo durarán més que 'l somní, espero que serán eterns. No hi ani á escriure cap llibre d' impressions com ara s' estila, per més que aquest ne tinga 'l tirat, ni menys á cercar inspiracions per cap poema, com ho digué en prosa algun periódich y

en vers la llorejada poetisa Monserdá, en *Lo llorer de Vinyoles:*

Si tan enciseres son
les flors fins avuy descloses,
Deu guardi á les que en llevor
de Jerusalem nos porta

Francament, tinch de confessar que mon viatge era més interessat; jo hi anava á cercar quelcom més que quatre flors esfulladices de poesía. Jo volía veure de més aprop y sentir y banyarme en lo sol de Palestina, no 'l sol material, sinó aquell sol que no s' ha post ni s' ha de pondre, lo sol de tots los cors, de totes les intel-ligencies, lo veritable centre del univers. Tres viatges tenía jo fets llavors: un á América, cercant la salut perduda per mi; altre á Tánger y Argelia, cercantla per un amich estimat; y 'l tercer al Nort ab no menys bona y agradable companyia; faltava lo quart bras ó, diguém, lo cap á la inmensa creu que havía formada en la terra ab mos viatges, y li posí

dignament ab lo millor de tots, lo de Jerusalem. Los tres primers enfortiren mon cos delicat y enriquiren mon esperit, mes deixaren mon cor buyt y assedegat sempre de veure quelcom més que mars y terres y ciutats, formiguers de gent. La anada á Terra Santa m' ha apagada aqueixa set y ja no desitjo ni espero fer altre viatge que 'l de la eternitat, quan hora sía. Lo de Palestina lo emprenguí per conèixer á Jesucrist, mon Deu y Senyor, y poch ò molt dech haver guanyat en aquesta dolsa coneixensa, puix me sembla que l' estimo més, á pesar de la petitesa de mon cor y de la esquefidesa de mon enteniment, per enmirallarshi aquell que no cab en l' univers. Sí: entre les etzevares y figueres de pala de Nazaret, en les vores del mar de Tiberíades, ressonantes encara al tro de sa paraula, en les del Jordá, consagrades per son batisme, y en la cima del Calvari, ahont aixamplá sos braços per abraçar l' humanitat, me sembla haver vist una línea mes d' aquella fesomía divina inaccesible al pinzell del pintor y á la ploma

del filosop y del poeta. L' he vista entre 'ls descendents de sos deixebles en aquella terra de prodigis, entre 'ls venerables fills del Pobre d'Assis, imatge viva del Crucificat, y fins en les cares dels israelites, pobres y avilits nets de sos butxins. Gracies infinites al bon Jesús, que deixantme, encara que indigne, celebrar la santa missa en son rihent bressol y en son gloriós sepulcre, m' ha deixat veure, no sía més que un raig de llum de sa cara; jo guardaré aqueixa visió, jo estojaré aqueix ressol en lo bell fons de la meva ànima: jo 'n dauraré mos recorts y n' enjoyaré mes esperances; jo 'n filaré mes derreres cançons, y 'n teixiré mos derrers versos, y al baixar á la tomba, m' agafaré ab aqueix brí de resplandor celestial per sortir d' aqueixa vall de llágrimes y pujar á la vida millor y perdurable.

En un article criticb publicat, no fa pas gayres dies, sobre mon derrer llibre, *Pàtria*, lo criticb, queixantse, pot ser ab rahó, de que en mes últimes obres, no dono prou destriats los genres literaris, semblava dòl-

res de qne jo deixás caure massa gotes de poesía religiosa en lo doll de ma poesía patriòtica. ¡Oh! ¡còm m' honrava, y me plavía, sense voler, ab això mon benvolgut amich! ¡Còm li agrahesch la acusació; còm li agrahiría encara més si 'l cor me digués que 'n só mereixedor! ¡Oh, si pogués suavisar ab lo melós y adorable nom de Deu la seca aspror de tots mos versos! ¡Oh, si deixant á part mon no res, pogués com altre Eliseu ab un grapat de sal divina endolcir lo doll cada día més amargant y terrós de la poesía contemporánea, que descreguda, sense cor y sense ánima, va deixant les ales á bocins en lo fanch de la materia! ¡Quí pogués posar lo nom de Deu allá hont voldría! en cada rocal de vora mar per guiar als que hi navegan; en lo front de cada serra, com una estrella que il-luminás totes les valls; en lo mur de les ciutats oblidadices y en lo portal dels masos oblidats, y en cada recó de món ahont se plora, ben sovint sense conhort, y en cada golfa humida hont se pateix, y en lo breçol del

que naix, y en lo llit del que agonítza! ¡Quí tingués la veu de les ones ó del tro, per ferlo sentir á la humanitat ingrata que 'l oblída! Sí almenys lo pogués escríure en un cor! mes ja que aixó es obra de Deu, jo hauré d' aconhortarme d' escríurel en aquest pobre y senzill llibre, massa senzill y massa pobre per endreçarse á la terra ahont se obrá nostra santa redempció.

Son notes de viatje, nues d' estil y de poesía, escrites á corre-cuyta y com se vulla, que no haurían sortit de la cartera, á no caure en les mans amígues dels Directors de *La Veu del Montserrat* y *La Ilustració Catalana*. Ells son la causa d' aquesta humil publicació; bé que sa pobresa, sa incorrecció y tots sos defectes sían meus. Prènganlo lector la bona voluntat, y ajúdem á donar gracies á Deu per haver posat aqueix flayrós oasis en lo camí estèril de mos díes, y sobre tot per haverme deixat besar ses petjades en la terra. Del perfum que vaig cullir en elles, y ja fa tres anys, ne tinch encara l' ánima plena y espero que m' hi

durará mentres me dure la vida: y llavors ray! si m' ha sigut tan dols veure 'ls serrats y boscúries, les roques y 'ls monuments que vegeren á Jesucrist, há dos mil anys, mortal y fet home de dolors, si m' ha sigut tan plahent seguir ses passes ja mitx eshorrades per los camins pedregosos y plens d' espines d' aquest miserable desterro, ¡qué será vèurel de cara á cara, inmortal y gloriós y seguirlo eternament entre 'ls elegits per les riberes florides de la vera pátria!

Janer de 1889.

DIETARI

D UN PELEGRÍ Á TERRA SANTA

J M J

En nom de Deu y de la Verge María, lo día primer d Abril, temps de primavera gentil, com diria fra Anselm, á les quatre de la tarde nos embarcam en Barcelona per Terra Santa, vers hont, desitjós d' arribarhi abans que l vapor, lo cor se'n vola, *sumptis fidei alis*, segons paraula de Sant Geroni Axis com lo pol atrau la agulla magnètica, la prada florida les abelles sedentes de olors y de mel, la California atreya, adés, los afamats d' or, y 'ls grans centres d' Europa atrauhen los assedegats de ciencia, vanitat y plaher, la Palestina atrau lo cor cristiá Sa aridesa y desolació espantosa fan sospitar que ja hi posa son peu terrible lo desert, mes encara continua sent la terra de promissió anyorada y desitjada pe'l poble de Deu, que ja no es la nissaga d' Abraham, d' Isaach, y de Jacob, sinó 'l poble cristiá, format *ex omnibus gentibus, et tribubus, et*

populis, et linguis, que té son cap en Roma, en mitx d' eix ample occident, vers ahont, segons tradició, estava girat lo bon Jesús espirant en lo Calvari, en la hora més solemne que ha assenyalat lo rellotge del temps

Lo vapor *Panay* es espayós, de 375 peus de eslora, y en un de sos amples compartiments poden allotjarse bé é independentment los dotze pares caputxins, que tenim la bona sórt de trobarhi Van destinats pe'l gobern espanyol á les Carolines, sent los primers apòstols que hi posarán lo peu ¡Ditxosos ells! molts passatgers hi há á bordo, hi há richs marxants, empleats del gobern, dignitaris de la Esglesia, militars d' alta graduació, joves en la flor de la vida, homes al cim de sa carrera, sols eixos pobres fills de Sant Francesch me fan enveja ¡Ditxosos ells y ben-nats! van á sembrar en un camp verge la primera llevor del Evangeli, y á cullirne les primeres flors, per oferirles á nostre bon Deu y Senyor, que, sense saberne elles res, les té comprades ab lo preu de sa mateixa sanch ¡Qué contents volan á la conquista de les ánimes! me recordan los segadors de ma terra quan, tot cantant, baixan ab la faus al coll á segar á la marina, animats ab la esperansa d una bona messa, ó los joves militars que he vistos anar á la guerra somiant ja los llorers de la victoria Ells també somian sos llorers y palmes, mes no s' acontentan ab los de la terra Més ambiciosos que 'ls empleats y comerciants que 'ls acompanyan, no 'n tenen prou d' un grau, ni d' un grapat d' or, volen un guany infinit. ¡Ab quin entusiasme partei-

xen, sense saber ahont van, ni què 'ls hi espera! Van á fer la voluntat de Deu, y ¿què se 'ls ne dona de viure ó de morir! Si moren allí, morirán com á bons soldats en lo camp de batalla; si en la mar, ja tenen la fossa oberta y están ab la mortalla posada, puix los enterran ab son mateix hàbit y, morin allí hont morin, no 'ls ha de recar res del món, perque no hi tenen res.

De la cambra del vapor, hont gayre bé tots sols s' han aposentat, n' han fet una capella, que per sa senzillesa los deu recordar la que deixaren en llur convent

En l' humil trono de rustich altar tenen un quadro al oli de sa patrona, la Divina Pastora Va vestida de blau com la reyna del cel, mes porta lo barret de palma adornat ab un pom de flors y en sa dreta lo gayató de pastora de les ánimes, que son ses mistiques ovelles, á les quals, per fersels més agradosa, semblan haver enmantellada la samarra de llana, Ella y son Fill diví que sèu rialler sobre sa falda

Fra Isidoro de Sevilla, predicant en Santa Marina de la mateixa ciutat, en 8 de Setembre de 1703, retragué aquell hermós versicle del Cántich dels Cántichs, 1-7. *Si ignoras te, ó pulcherrima inter mulieres, egredere, et abi post vestigia gregum, et pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum* Par lá, per primera volta en lo món, de la Divina Pastora, y ho faria en termes tan inspirats, que 'ls sevillans sortiren del sermó proclamantla á altes veus per carrers y plasses. La nova advocació de la Ver-

ge, no cabent en Andalusía, s' escampá, com olor de bálsam, per Catalunya, Castella, Espanya y América, acompanyant y fent dolsos los treballs apostólichs als pobres caputxins, que la havían presa per Patrona de ses missions. Ella que 'ls segueix amorosa á les Carolines, fassa totes aquelles ánimes, que no coneixen á Deu, manyagues ovelles del seu ramat.

8 Abril

A les 5 del matí s' ovira la torre de Bourlog al mitx de les amples boques del Nil, tres hores després veyem la de Damieta, que s' aixeca com de puntetes, sobre la costa, per fer llum de ben lluny als barcos que s' hi dirigeixen. Sols veyem de la població los pals dels que acarona ja en son port y alguna vela llatina que papalloneja á la entrada del gran riu, entre la terra y la mar. Ab prou feynes oviram algun platjar arran de les ones, nú de caseríes y d' arbres. La mar en una gran extensió es verdosa y térbola per efecte de les aygues del Nil, que may venen ben clares, y del poch fons de la mar. Blanques y grosses gavines nos venen á parlar de la terra de Moysès, á que 'ns acostam á tota vela, y entretenen als viatjers que la anyoran, no tan per ser la de Moysès, com per fugir del bressoleig de les ones, no sempre falagueres.

Port-Saïd, 9 Abril

Si l' Egipte es un dó del Nil, aquesta ciutat n' es la derrera mostra, puix acaba de náixer á la vora d' un de sos brassos, encara que no es nada á sa regor, sinó á la influencia del canal de Suez, del qual es ella qui té les claus. La població antiga, més que població, era un escampall de barraques de mala mort, habitades pe'ls pescadors árabes, ara es dels ports del Mediterrá que veuhen entrar banderes de més diferents colors y una de les ciutats hont se senten mes llenguatges. Lo poble parla árabe, la gent culta italiá ó francès, hi há alguns inglesos y molts grechs. Aquestos tenen un temple cismátich y un altre grech unit. Lo sacerdot del segon, com lo del copto y maronita units, son subdits del párroco católich, qu' es lo simpátich Guardiá del convent de Franciscans, ahont estam allotjats.

La població mora está á cent passes de la europea, mes sos usos y costums n' están á mil lleugues, á pesar dels esforços que fa 'l gobern egipci per civilisarla, protegint nostra santa religió, subvencionant sos ministres, plantant ferrocarrils y telègrafos, fent adoptar per son exèrcit nostres armes y trajos. Les cases son de fusta, entregirades, guerxes, mal ayrades y petites, ab reixes de confessionari á les finestres y un *portier* esparracat á la entrada, per no deixar veure la bruticia interior, que no deu ser poca, á judicar per la flayre pestilencial que 'n surt. Algunes, que tenen segon pis,

l' avansan damunt lo carrer un parell de passes, sostenintse ab puntals ó bigues que tenen pretensions de columnes. La escombra es un moble desconegut dintre y fora de les cases, y l' aygua que 'ls volta per totes bandes y de que fan us tot sovint, no 'ls priva d' anar bruts y de serho tot lo que to can, sos vestits, sos mobles, ses tendes de viures y d' industria, sos carrers y carrerons, places y places tes en que 's divideixen sos laberintichs pobles.

Los habitants, per sa alta y gallarda estatura, m' han recordat los filisteus, vehins no llunyans d' aquestes terres, y per no sortir de la nostra, los ampurdanesos, ab qui se semblan, per ser mes alts que sapats, per son ayre desimvolt y per sa llengua solta y deslligada. Pella, l' historiador del Ampurdá, ben segur hi diría quelcom més. Los Fellahs ó pagesos van vestits de blau, color de l' aygua que vessa la sahor y la vida en sos camps, y del cel que s' hi emmiralla. (Despres he vist que no es en honor del Nil que vesteixen de blau, puix es color molt usat en tota la Palestina y gayre be únich en Samaria.) Les dones se tapan la cara ab una especie de careta composta d' un vel negre, que 'ls amaga 'l front y altra que 'ls amaga la part inferior de la cara, units per un canó d' or ó de llauna daurada ab dos ó tres cercles, que 'ls cau lletjament com un petit embut damunt lo nas. Aixó y lo mantell negre que duhen á la ciutat, los dona mes ayre de fantasmes que de dones.

Tots los espanyols que han estat á Port Said coneixen lo Sr. Artola, únich compatrici nostre em-

pleat en lo Canal y un dels vells de la empresa, puix no se n' ha mogut desde 'l primer colp de magall que s' hi doná y, tal volta, l' home que n sab millor la historia; historia curiosa, dramática é interessant per demes, que té ja escrita y que, segons entenguerem, no trigará pas gayre á estampar. Donchs ell, ab una amabilitat tota espanyola, nos ha ensenyat los magatzems de la Empresa, que están á son cárrech, ahont hi há depósit de deu mil objectes, de ferro, fusta, cánems, etz., que 's necessitan ó poden necessitarse en la obra inmensa del Canal. En lo taller que está adjunt, treballan 500 operaris; ses máquines son de gran força y de les derreres invencions, destinades totes á adobar y construhir les dragues y vaporets, á reparar los vapors que hi van y s' hi estalonan cada dia, que en vá cercarian adob desde Hong Kong á Liverpool. Alló es un rusch d' abelles d' Europa dintre 'l desert de l' Africa.

La draga principal, unica en son genre, es una maravella. Llansa l' aygua terrosa, la sorra y lo fanch 80 metres lluny. Esta il·luminada per tres fars eléctrichs, perque puga treballar tant de nit com de dia, y es tota de ferro y com feta de una sola pessa. Vista de un xich lluny y á la derrera llum del dia, me sembla un pelicá monstruós movent son bech enorme á una y altra banda de ses sorrenques vores. Aqueix aucell místich y estrany, que veig assí en Egipte per primera vegada, m' ha posat esta comparació al cap de la ploma.

Cap a Jaffa, 11 Abril

Decididament lo Patriarca Sant Francesch, amich dels pelegrins, vol acompanyarnos á la Terra Santa, de la que es digne y providencial guardador. Entrant á Port Said, nos digueren adeusiau los dotze simpátichs Pares Caputxins que volan á la conquista espiritual de les Carolines; al sortirne, en lo vapor de les Messatgeries Franceses, nos hi doná 'l Deu vos guart altre fill de Sant Francesch, més elevat en la jerarquía de la Orde, lo sabi, humil, piadós y amabilíssim P. Farnesini, visitador dels Convents de Palestina. L' acompanya lo venerable Fra Buccelli, conegut per sa eloquencia y sos escrits. Venía abatut per una llarga y penosa malaltía y, ple de fé, s' aconhortava en mitx de la mar, ab aquelles misteriosos paraules del Salm 64, *Spes omnium finium terræ, et in mari longè*, que esbrinava sábiament, trobanthi una gota de mel per sa tribulació, quan se vegeren allá d' allá, blavejar los cims de la terra anyorada *Montana Judeæ*, exclamá ell, que 'ns parlava en llatí, signántnosles ab lo dit.

Sota un vel de tristes bromes que esqueya molt be á aquexa terra viuda y desolada, se 'ns apareix, ab les primeres llums del día, la terra promesa de Moysès, la pátria del Messías esperat y desitjat per tots los pobles, y ¡ay! solament aquí desconegut y rebujat ¡la terra predilecta del Altíssim! que ingrata, li pagá tant y tant incomprensible amor ab una corona d' espines y una creu M' agrada veure un

munt de boyra sobre la terra deicida, al front de la que, havent conegut á Jesucrist, lo deixá per Mahoma, verament li escau un negre turbant de nubols. Mes no triga á esqueixarse la boyrada, retirantse á negres borrallons que 's van esblanquehint y apetitant al bes de foch del sol de Palestina

Jaffa, 12 Abril

Tan bon punt tiram les áncores á fons, los barquers moros, cridant, baladrejant y movent sos brassos, com si vinguessen al abordatge, assaltan lo vapor pe'ls dos costats, agafan los farcells y maletes que troban, estiragassantles un per cada ança y prenéntseles de les mans com á cosa propia. Lo dret que s' han pres sobre 'l bagatge l' estenen sobre 'l pobre viatjer, disputántsel y estirantlo un per cada bras, cap á ses barques, ab un brugit y cridoria que aixordan

La bona sòrt de navegar ab lo P Visitador, y sa gran amabilitat, fan que tingam lloch en la barca del convent, ab tant bona companyía y la de dos PP espanyols, que venen á cercarlo Los acompanyan dos geníssars, ó soldats turchs, que viuhen al servey dels dos convents de Jaffa y Jerusalem Van vestits de blau ab ribet blanch, armats de son alfanch y de llur alt bastó ab porra d' argent cisellat, ab que davant la comitiva fereixen les lloses del carrer y les escales del convent, al estil dels armats de nostres solemnes processons de divendres sant.

Vista de Jaffa

Lo convent, que du sobre la porta 'l rètol *Hospitium latinum PP Franciscanorum Terræ, Sanctæ*, es un símil de la vila, per ses pujades y baixades, escales, passadissos y terrats, que domina aquell port ple d' esculls y aquella mar, blava com son cel, que 'ns acaba d' escupir en tan encantadora platja

Lo temple no té res de monumental; mes, segons diuhen, està fet de pedres del palau de Herodes de Cesarea Los paraments nos han fet dubtar de si estavam en Espanya. En lo pali del altar major, que deu ser present d' algun català, se llegeix lo nom de Barcelona; les casulles, dalmàtiques y roba blanca son espanyoles, com les de gran part dels santuaris de Terra Santa.

En lo portal del convent se veuhen també les armes d' Espanya, peró lo mes espanyol de la casa son los tres pares, Benet, Bonaventura y 'l President, Casto Amado, simpátich fill de la Rioja, que havent servit vuyt anys al rey, en temps d' Espartero, ha vingut á servir á Deu en milicia millor, regint, fa vint anys, aquest convent, marxapeu de nostra santa Esglesia en Palestina Son carácter respon á son nom de Amado, puix es l' home més amable del món, y qui estima es estimat En aquest port s' embarcá la Verge anant á Éfeso, segons la venerable Agreda; vuyt cents anys abans s' hi havía embarcat Jonás, que fugía de la obediencia del Senyor, trobant feixuga per ses espatlles la missió de profeta.

Los jardins de Jaffa, que tal son sos voltants, son

verts y ufanosos com la horta de Valencia. Hi verdejan los taronjers y llimoners, carregats de flors d' argent y fruytes d' or; les moreres al costat del cactus y l magraner que ab sa bermella flor recorda la de la rosella, la flor catalana, que m' agrada veure esbadellada assí en Orient, quan en nostre pahís encara no poncella.

13 Abril.

A mitja tarde sortim de Jaffa, atravessant sos vergers, veritable oasis de Palestina. A 15 minuts de camí se troba una font, al nort de la qual, á dues centes passes hi há un cementiri abandonat, hont se creu que hi havía la casa de Tabitta, ressuscitada per Sant Pere. Allí s aplega 'l poble en romiatje tots los anys, lo quart diumenge aprés de Pasqua.

Entram en la inmensa plana de Saron, celebrada en lo Cántich dels Cántichs, está estesa entre les montanyes de Judea, lo Carmel y les dunes de la platja blanquinoses y tristes. En eixa plana Samsó incendiá los blats dels Filisteus, qual pahís tenim á má dreta. Eixes montanyes lo vegeren triomfant y l' endemá vergonyosament presoner en brassos de una dona enemiga de sa patria.

L' herba y lo blat verdejan bellament en tota la encontrada y entre ells groguejan los rubèlichs, flor que enjoya també los camps de la costa catalana. Alguna olivera perduda cendreja assí y allá y á excepció d' algun arbre, que no conech, semblant

al pi, cap més se 'n veu. Veus' aquí lo que resta de l' hermosura de Saron que retrau Isaías: *Decor Carmeli et Saron.*

Lo primer que s' ovira del poble de Ramleh, l' antiga Arimathea, es la Torre dels Quaranta Mártyrs La casa de Nicodemus está convertida en capella del temple dels PP Franciscans, ahont he tingut la ditxa de celebrar la missa Gayre be tots los frares del convent son espanyols los que no ho son, y sos sirvents, fins un negre geganti vingut de Nubia, parlan castellá

Desde Ramleh, ahont arribarem á mitja tarde, anarem á visitar Lydda, ab la bona companyía del P Abuga, Secretari de la Custodia (avuy Custodi de Terra Santa) A mitx camí, sota d' un roure vegerem una familia de leprosos, que á grans y llastimosos crits nos demaná caritat. ¡Quín espectacle! Eix mal terrible, desconegut entre nosaltres los va rosegant de mica en mica la pell, los ossos y articulacions y 'ls va mutilant horriblement y á quiscú de sa manera. ¡Pobres! y ab prou feynes saben lo nom de Jesucrist, lo fill de Deu, que nat en son propi pahís, ab una sola paraula guaría los leprosos de son temps

Lydda, pátria y lloch ahont, segons la tradició, fou martirisat Sant Jordi, per Diocleciá, guardá molt temps ses reliquies, en un temple caygut y ai xecat de ses ruines dues o tres vegades L' actual té 'ls tres ábsides y grans fragments del antich y está reconstruhit pe'ls grechs cismátichs que 'l posseheixen Acompanyat per un pope á la cripta, que

Lydda

es hont nasqué, he orat ab tot l' afecte de la meva ánima per Catalunya, terra estimada d' hont es patró, per mon poble, hont té una de ses poques ermites, ahont celebrí, acompanyat de mos pares y de germans, que ja no tinch en la terra, ma primera missa Que 'l soldat gloriós de la fè toque ' cor dels guardians del seu bressol que fan á l' ombra de la heretgía lo son de la mort.

CAMÍ DE JERUSALEM

13 de Abril

Amoás Restan d' aqueixa ciutat, antiga Emmaus, les ruines d' un gran temple, dedicat als set germans Macabeus, aquí hont Judas guanyá la célebre batalla á Georgias, general d' Antiochus.

L' ábside es rodó per dins y cayrat per fora, y compost d' enormes pedres, alguna de tres metres de llarch.

Latrun, poble vehí d' Amoás, ab qui segons Fra Llevin, formavan la ciutat de Nicópolis, recorda ab son nom una tradició notable La Sagrada Familia caygué en aqueix lloch en mans d' una colla de lladres La esposa del cap-de-colla se sentí moguda á la vista del Infant Jesús y demaná á La Verge que en l' aygua hont lo banyás hi deixás banyar un fillet seu leprós. L hi banyá y restá guarit de la lepra del cos, com més tart á una paraula de Jesús,

Ruines de Latrun

fou guarit de la lepra de l' ánima; puix aqueix no-yet fou Dimas lo bon lladre

Lecanu creu que aixó succehí venint d' Egipte la Sagrada Familia, d' ahont, segons ell proba, tornaren per mar, desembarcant en Ascalon ó Jamnia Aixís s' explicarían les tradicions de llur passatje per Latrun, Ramleh y Carmel, difícils de lligar d' altra manera

Ací donam l' adeu á la oberta y hermosa plana de Saron, y comensam á pujar les montanyes de Judea, escalada digna de la ciutat santa de Jerusalem

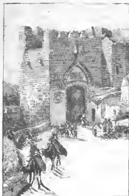
En la vall del Terebinte, vora avall del torrent, hont David cullí les cinh pedres per enviarles ab la fona al front de Goliat, devant una posada esperan al P Visitador, un representant del Cónsul francès, altre del austriach, acompanyats de sos respectius genissars Ells, lo drògman y los genissars dels convents de Jaffa y Sant Salvador, muntan á cavall y 's posan tres per banda, devant la carrossa del P Visitador

Atravessam lo torrent sech del Terebinte y los cendrosos oliverars d' aqueixa estreta y sinuosa vall, nos enfilam á les montanyes que l' encaixan per l' altra banda, y al cap d' una estóna de pujar y baixar per ses aspreses, se 'ns apareix de sobte la Ciutat Santa, que les llágrimes m' aturan de veure *Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem.* Baixant de cavall, nos descubrim y resam devotament lo salm: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus.* M' he alegrat de

les paraules que se m' han dit' anirém á la casa del Senyor.—Sempre m' ha fet impressió aqueix salm de sentit misteriós y doble, mes may com aci hont fou dictat. Aquí los mots que fan referencia als atris de Jerusalem, á les tribus que hi han pujat, á la pau y *abundantia in turribus ejus*, no 's poden pronunciar sense plorar; més que més per qui, il·luminat per la fé, sobre les torres y murs d' aqueixa ciutat, encara hermosa en sa desolació, allá dalt entre eixes blanques boyres, en la blavor del cel veja baixar *la nova y resplandenta Jerusalem* de que 'ns parla lo capítol XXI del Apocalipsis. Deu meu, gracies infinites per haverme deixat veure la de la terra, mes no es aqueixa, nó, la fi del meu viatje; quan sia arribada ma derrera hora, quan enfortida per l' aliment dels ángels ma ánima pecadora vaja á obrir les ales, deixaume cantar per segona vegada aqueix cántich diví, que ha acompanyat tantes ánimes pures en sa volada á la Jerusalem celestial.

En lo quartel de la porta de Jaffa los soldats turchs presentan les armes al P. Visitador; lo poble s' apila en totes bandes per véurel passar, y no obstant, de ser la major part de la gent de diferenta religió, lo saludan ab respecte.

A l' entrada de Sant Salvador l' esperan los Pares Franciscans á la porta, precedits de la creu alta y tres sacerdots ab capa pluvial. L' encensaren y, entonant lo *Te-Deum*, l' acompanyaren al altar major. Aprés de orar s' asseu en un humil trono á la dreta del altar. Lo P. Custodi y tots los frares del

Porta de Jaffa

convent han anat á besarli la má humilment, y ell als ordenats de presbiterat los ha tornat afectuosament lo bes á la galta. Aqueix es lo primer exércit franciscá que he vist passar devant mos ulls, son be una cinquantena, gayre be tota del mitxdía d' Europa, ahont tenen una llar estimada, pares ó germans que han deixat per seguir lo Patriarca dels pobres; alguns han posat cabells blanchs y s' han emmalaltit, lluytant sota son gloriós penó, entre enemichs terribles y en un clima devorador, mes ells guardan, fa siscents anys á la Esglesia lo sepulcre de Jesucrist

ANADA AL JORDÁ

14 d' Abril

Arribárem ahir vespre á Jerusalem y 'n sortim avuy de bon matí, haventne vist solament lo carrer d' entrada y lo de sortida, y lo clar y esbarjós temple de Sant Salvador, hont hem dita Missa. Al entrar al convent s' estava organisant una caravana al Jordá y nos hi allistárem, preveyent que si deixavam escapar aqueixa ocasió, ben segur no se 'ns presentaría may més

Bethania es la primera població que trobam al perdre de vista la Ciutat Santa Voltades de figueres y oliveres s' hi veuhen una vintena de cases, entre les quals s' ensenyan les ruines de les de Simon Leprós y Llátzer En aquesta, Jesucrist fou acullit

moltes vegades per Marta y Maria, y en ella pronunciá aquella paraula, que es un resúmen del Evangeli *Una sola cosa es necessaria*

La tomba de Llátzer es lo principal monument de Bethania. Se baixa per una escaleta d' uns vint grahons y un vestíbul de quatre passes de llárch y poch menys d' ample; allí estava la llosa sepulcral, que Jesús maná traure abans de cridar ab veu forta *Llátzer, vina á fora*

Un xich més avall de Bethania 's troba una roca ahont María y Marta sortiren al encontre á Jesús, que anava á veure á son germá difunt —*Si hagues seu estat aquí*,—li digueren, —*nostre germá no s' hauria mort.* Maná que l' acompanyassen devant la tomba y allí *plorá.* «Jamay,—exclama un autor,— Deu fou més home que plorant sobre 'l sepulcre de son amich· jamay l' home fou mes Deu que reprenent aqueixa víctima á la mort »

No trigam á trobar al peu del camí sota una roca tallada á escayre, lo Camp de la Figuera malehida Sortint de Bethania, Jesús, sentint ganes de menjar, s' hi acostá, y no trobanthi més que fulles, la malehí. L' endemá, passanthi ab sos deixebles, Sant Pere li digué *Mestre, mirau com s' es assecada la figuera que malehíreu ahir*

A la dreta del camí 's veu en una cima lo endret hont David, fugitiu, fou malehit per Semei

La *Font dels Apóstols*, es al fons de la vall del Sol, nom que li escau molt be, puix no recordo haverlo sentit tan ardent en la vida

Aci es hont lo Salvador posá la escena de la pa-

rábola del bon samarità. En totes eixes valls y colls y montanyes no 's veu un arbre, ni una mata, ni un brot de farigola, la poca herba que hi há está sense verdor, secardina y com socarrada pe'l sol.

En lo vessant de Jericó comensam á trobar alguna mata de fanal y de rebrolls extranys per nosaltres, mes les roques que fins ara veyam ó endevinavam amagades sota un vel de terra, surten com ossos á través de la pell.

De prompte les montanyes més atormentades y abruptes se separan, y desde un coll veyem ab tota sa magestuosa amplada la plana de Jericó, hermosa, verda y plena d' arbres, entre les montanyes de Moab y les de Judea.

La Font d' Eliseu está á aquesta banda de plana, regantla amorosament y adornantla d' una gran faixa de verdor. Mes que una font es un torrent que surt tot plegat de la terra, ses aygues, que eran amargues, foren endolcides pel profeta Eliseu, que hi tirá un vas de sal, dihent en nom de Jéhovah: «Jo he purificada aquexa aygua, y la mort y la esterilitat no sortirán mes d' ella.»

Al O. de la Font hi há una montanyeta, formada per les ruines de l' antiga Jericó.

Desde allí 'ns dirigim á la montanya de la Quarantena, de pujada dreta y aspre. Oram en la Cova hont orá Jesucrist per espay de 40 dies, y despres espayam la vista desde aquell balcó de roca, que fa rodar lo cap. Lo panorama es inmens y d' un genre á que 'ls occidentals no estam acostumats. Les roques del voltant están vorades, y en eixes balmes

vivían, segons Sant Geroni, set verges, quiscuna en la seva cova. Quan se 'n moría una aparedavan sa celda, que 'ls servía de tomba, y obrían una nova cova per una altra verge

Chósroes posá en mans d' aquestes verges la palma del martiri.

Un vol de coloms de bosch que passava per davant d' eix extrany asceteri m' ha fet recordar la blanca voladuría de ses ánimes al volar ab ses palmes y lliris al paradís

L' amable solitari grech que viu en la cova, consagrada per Jesucrist, convertida fa molts sigles en santuari, no té altra companyía que alguna merla manyaga que hi vola desde Sant Sabas, com per donarli noves de sos companys de vida eremítica

Jericó, la ciutat de les palmes, la que Josuè feu caure després d' haverla voltada set vegades al só de trompeta pronunciant després aquesta terrible maledicció «Malehit sia devant del Senyor l' home que tornará bastir aquesta ciutat,» no s' ha aixecat més No fa gayre hem trobat son cadavre, ó millor, la pols de son cadavre mal apilada al peu de la montanya de la Quarentena Sos boscos de canya de sucre y de palmeres sos balsamers, y sa Rosa per les divines lletres celebrada, s' han assecat, y aquells antichs jardins s' han tornat un desert, be que no tan complet com lo restant de Palestina, per estar entre 'l Jordá y la Font d' Eliseu.

La Jericó d' ara está á dues hores de la primera y no la retira en res Més que una vila es un clap de cabanyes de rochs y fanch, hont viuhen trescents

Lo Jordà.—Lloch hont se banyan los pelegrins

beduins mitx despullats y d' aspecte selvatge. Hi he vista alguna dona duhent un botonet clavat al nas y fins un osset clavat en un de sos forats. Les criatures anavan ó completament espellissades ó nues.

Entre 'ls aucells diu que hi há la merla de Mar-Saba y 'l rossinyol de Palestina; entre les plantes lo *Spina Christi*, arbre regular, l' arbre de Sodoma y lo baladre.

La flor que avuy porta lo nom de Rosa de Jericó ha sigut trobada per Fra Lievin en la montanya de Quarantena, y 'n possehim un exemplar de que 'ns feu present ell mateix. No es més grossa que un clau dinal, es del mateix color y s' obre instantanea ment en l' aygua.

A les dues de la nit partim de Jericó cap á les vores del Jordá; la llarga caravana es tot sovint trencada, sobre tot al arribar á la arbreda, que fa més negre la fosca de la nit, més á crits y á ahuchs nos tornam reunir. Al arribar á Guilgal ó Galgala lo dia comensava d' apuntar. Aci 'ls Israelites acam paren després de passar lo Jordá y adressaren dotze pedres en eterna memoria de tan feliç passatge.

Per aquí 's veuhen les runes d' un antich convent de Sant Joan.

Arribam al terme del pelegrinatge. Lo Jordá corre suaument derrera aqueixos saules y tamarins.

Segons la tradició (y aquí copiam á Fra Lievin, que l' ha estudiada bé) en aquest lloch los Israelites, quan entraren en la Terra promesa, atravessaren lo Jordá á peu aixut, mentres les aygues de baix s' escolavan vers la Mar Morta, y les altres s' aixecavan

y formavan com una montanya desde la vall de Adom fins á Sorthan

En aquest mateix lloch Elías, debent passar á l' altra banda del Jordá hont anava á ser enarborat en un carro de foch, ferí l' aygua ab son mantell y la atravessá á peu aixut en companyía d' Eliseu Lo Profeta, al desaparèixer, deixá caure son mantell Eliseu l' aplegá, y de retorn al Jordá ferí ab ell les aygues del riu, com havía vist ferho á Elías; mes elles no 's dividiren Llavors Eliseu digué «¿Donchs hont es ara lo Deu d' Elías?» Y ferint segona vegada les aygues l' obehiren y li obriren passatge

David, perseguit per Absalon, atravessá 'l Jordá acompanyat de sos fidels servidors

Naaman, capitá de la armada Siria, estant cobert de lepra, vingué, per orde d' Eliseu, á banyarse en lo Jordá y guarí. Lo mateix Profeta feu pujar á la cara de les aygues del riu un tascó de ferro que un noy, tot aterrant un arbre, hi havía deixat caure

Una tradició no interrompuda designa aquest lloch com lo lloch en que Sant Joan predicá la penitencia y batejá á Nostre Senyor Jesucrist

Aquí, lo dia 15, á la sortida del sol tinguí la ditxa de celebrar la santa Missa conmemorativa d' aquest passatge ab lo Evangeli de Sant Joan. *Vidit Joannes Jesum venientem ad se, et ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*

La impressió que fan los grans mots del Evangeli en lo lloch de la mateixa escena, es superior á tota ponderació. Cent vegades he dit en mon viatje lo que dich ara mirantme en les aygues del riu

sagrat. Solament per llegir aquest Evangeli aci, dono per ben empleat lo viatje y 'n dono gracies á Deu.

Un xich més avall, en la tofa d' arbres de vora 'l Jordá he sentit cantar lo rossinyol, únich que he sentit á Palestina. Algun escriptor ha comparat al Nil lo Jordá, regant per totes bandes en temps primitius aqueixa fonda plana, que la Sagrada Escriptura compara al Egipte, dihent que era una vall fértil y com un jardí del Senyor. Mes sos crims horribles *feren ploure sobre Sodoma y Gomorra sofre y foch del cel. Llavors Abraham, alsantse del lloch hont s' era entretingut ab lo Senyor, mirá Sodoma y Gomorra, y en tot lo pahís del voltant s' hi veié una fumada espessa com la d' un forn que s' alsava de la terra.* «Incrèduls ó escepttichs á nostra arribada al Mar Mort, diu un sabi, director de la Missió americana d' exploració, després de vint y dos dies d' un exámen rigorós, hem proclamat unánimement la veritat de lo que diu la Biblia sobre la destrucció de les ciutats d'aquesta plana.»

La vall de la Mar Morta es la depressió mes fonda que 's coneix en la superficie de la terra, es 171 metres més baixa que Jerusalem, de manera que 'l camí per hont n' hem vingut es una baixada contínua; está á 393 metres sota 'l nivell del Mediterrá, lo que unit á la fondaria mitjansera de ses aygues, que es de 225 metres, fa que la depressió total sia d' uns 790 metres.

La tomba de cinch ciutats com Pentápolis, havia de ser més gran que la tomba d' un home; havia

de ser mes ampla que la tomba d' una familia ó d' una parroquia; s' hi havía d' enterrar los homes y les besties, les cases, los camps, boscos y jardins, sos temples y ses divinitats, sobre tot hi havía de cabre sos vicis monstruosos y son orgull.

Ses aygues son amarguíssimes, com si fossen llàgrimes de desesperació de la gran víctima soterrada allí de viu en viu, y en ses vores, sens una herba ni un aucell, solitaries, nues, àrides y seques, sembrades de negres pedres d' asfalt que puden á sofre, se sent la farum, la soledat, la tristesa y lo terror de la tomba.

Sant Sabas, 15 Abril.

Mitj monestir, mitj fortalesa, voltat de altes y fortes muralles, Sant Sabas seu en lo rost d' un pregon y aspre congost, al fons del qual corre anguilejant lo torrent Cedron, avuy, com gayre be sempre, sens una gota d' aygua. Aprofita tot accident de la montanya per oferir un sojorn de pietat als cinquanta monjos que l' habitan. Al mitx del rost, en un replà sostinguda per enormes botarells, s' aixeca l' esglesia en forma de creu grega. Sa ornamentació es riquíssima, mes sens art. Dos grossos salomons d' argent il·luminan lo presbiteri, en quals parets no caben los senzills quadros moderns á estil del segle XIII.

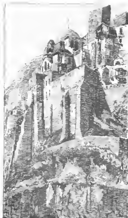
Devant l' esglesia s' aixeca un petit oratori octógono, anomenat la Tomba de Sant Sabas, y un xich més lluny, en la mateixa montanya, hi há la

cova-capella de Sant Nicolau La adornan algums retaules antichs, un d' ells representant la horrible matansa d' anacoretes en temps de Cósroes, prop de una restellera de sos cranis y reliquies que blanquejan derrera una reixa.

Després de visitar la capella que fou habitació y tomba de Sant Joan Damasceno, passam á la Cova de Sant Sabas, altrement anomenada del Lleó Haventne sortit un día 'l Sant penitent, entrá á ocuparla un lleó. Torná Sant Sabas tot resant, y qui mal no fa mal no pensa, apres de tancar lo llibre s' adormí Lo lleó, volent ser amo de la cova, l' agafá per l' hábit y l' arrossegá á fora Lo Sant se desvetllá, entrá de nou á la balma y recomensá lo reso Haventse tornat á dormir, fou altra vegada arrossegat al portal de la cova Llavors lo Sant, dirigintse al molestós animal, li digué:—¿No es prou gran la cova per tots dos?—Lo lleó, fentse càrrech de la rahó, se 'n aná tot moix á ajaures ahont lo Sant li digué, y allí habitaren tots dos en bona companyía.

Un dels pochs arbres que s' hi veuhen es una vella palmera, que, segons tradició, fou plantada per Sant Sabas

Alguns dels monjos viuhen en petites balmes, ahont no hi há mes que una creu de fusta y una astora de palma, á un d' ells, fa quaranta anys no se l' ha vist fora d' ella, sinó per anar á l' esglesia ó al refetor Viuhen en la més aspra penitencia, tenint privada la carn tots los días del any, y llevantse á cantar matines, al só d' una grossa planxa de

Convent de Sant Sabas

bronzo sostinguda per dues cadenes de ferro, á la una de la nit, com es estil de l' Ordre de Sant Basili, que segueixen Los aucells del cel, ab qui 's deuhen tractar gayre be únicament, los nou mesos del any, baixan á pellucar les engrunes de pa en ses mans descarnades, com jo mateix ho he vist, fentme recordar ab anyorament y recansa los hermitans de nostre Montserrat, que feyan baixar del cel, ab pregaries mes pures, no solament los cantadors aucells sinó 'ls mateixos ángels

No obstant, no es or tot lo que llu, la pobresa monástica regna en Sant Sabas, mes no hi falta qui té diners llarchs, puix cadescu fa bossa á part y te dret de comprar y vendre per son compte Alguns á cada pelegrinació que passa, surten á fer devant la porta, sobre una astora, sa paradeta de quadrets senzillament pintats, medalles, bastons y culleres Aixó sembla y es realment poca cosa, mes revela que en los monestirs cismátichs no hi há comunitat de bens, y sens ella per mes virtut y penitencia que hi haja, es una ilusió la vida monástica

¡Qué diferenta sería aquesta humil Tebayda abans de la degollació de sos hermitans per les tropes de Cósroes! ¡Quin chor d' alabanses alsarían, cada matí, los quatre mil anacoretes, que, segons Quaresmius, hi vivían, y los deu mil que animavan les coves que la una al costat de la altra, com celdes d' una bresca, 's veuhen vuydes á una y altra vora del córrech, fins qui sab ahont, servint avuy de cau á les guilles y xacals! ¡Los murmuris pregons y llunyans de les sagrades aygues del Cedron, que mitx

Entrada á la celda de Sant Sabas

parteix eixa mística regió, com lo torrent de Santa María partía en dues la Tebas y Tebayda de Montserrat, ab quines oracions y cántichs tan purs y flayrosos se 'n pujarían al trono del Altíssim! ¡De cada peu de mata brotaría una alenada de perfum, de cada roca un sospir d' amor, de cada cor una posada del himne mes armoniós y bonich que haja sortit de la terra!

¿ Vostres abelles hónt son volades,
celdes desertes, ruscos sens mel?
¿ hónt se 'n volaren vostres niades,
nius d' oreneta penjats al cel?

16 Abril

Sortida de Sant Sabas, celebració en l' altar de la Magdalena en lo Sant Sepulcre

A les dues de la tarde som convidats a veure passar la pelegrinació dels moros á Nebi Mussa, antich convent fundat per Sant Euthimi, ahont una llegenda arabesca col·loca la tomba de Moysès. Diu que Deu li promete allargarli la vida fins que ell mateix se ficás á la tomba. Passaren anys y mes anys, ell se feu vell y més vell, y com may se ficava á la tomba may se moría. Una vegada passant per eixa montanya, al pich del sol, entra per reposar en una cova, ell ignorava que en altre temps havia servit de tomba. L' angel de la mort, que anys havia no 'l deixava de petja, al vèurel dintre la balma,

tancá la entrada y Moysès quedá en ella soterrat.

La vera tomba del legislador dels jueus está en lo mont Nebo, part d' allá del Jordá, segons testimoni de la Biblia, mes un santó, que no volía anar tan lluny, se llevá un matí dihent que Mahoma aquella nit se li era aparegut dihentli, que 'l sepulcre de Moysès no estava en lo mont Nebo sinó en lo Nebi-Mussa. Desde llavors cada any s' hi fa un romiatge, que dura vuyt dies, quedantse los pelegrins en la montanya, los richs en hermoses tendes, los pobres al sol y á la serena.

L' espectacle de la sortida es verament imponent Dues hores abans, la porta de Sant Esteve ha estat trayent espectadors que 's col·locan entre ella y la Montanya de les Olives, en los dos vessants de la vall de Josafat Los cims de les torres, les enmarletades muralles, les finestres y terrats de les cases vehines, les parets dels camps, los márgens desiguals de vora 'l camí, tot es un formiguer de gent curiosa, que, vestida de festa, ha sortit á pendre comiat dels que, mes venturosos, van al gran pelegrinatge

Precedeix la comitiva un esquadró de cavallería vestida á la europea, á no ser lo birret egipci, que no estam acostumats á veure damunt testes batejades y la mitja lluna que lluheix en les xapes de ferro dels cinyells y en los botons de ses casaques, no la pendríam pas per cavallería mora Derrera ella vé l' infantería y alguns prohoms de Jerusalem ricament vestits. Al só de la música de regiment, que toca ayres extranyíssims per nosaltres, passan penons y banderes molt semblantes á les de nostres

processons, y prop d' elles uns quants feréstechs santons fent contorsions y ganyotes, y cantant en mitx d' una gran multitut d' una manera esgarrifosa. Sense ordre ni concert passan homes richs a cavall, pobres á peu ab ses dones y maynada, y en mitx d' una altra agrupació de pelegrins, vé 'l gran santó de la mosquea d' Omar, vestit de túnica, mantell y turbant verts, fent lluhir en ses mans una terrible visarma, que ab un petit colp podría obrir lo cap y quelcom més á un home. Veus aquí les insignies de la santedat per aquexa rassa fanática, sorda y cega, ramada d' homes que 'l profeta Mahoma junyí á son carro en son triomf á traves de l' África, l' Assia y l' Europa.

Les dues ó tres xarangues que segueixen la comitiva, se componen de bombo, que tocan ab dues manetes ó brochs un á cada cara del atronador instrument, y dos ó tres parells de platets de sò esquerdat, que aixordarian les pedres. Ofega de tant en tant aqueix desconcert y rebombori una forta canonada.

En los pelegrins com en los espectadors ¡quina varietat y hermosura de vestuaris, encara que molts sian apedassats y fins esquexats! ¡Quín veremar sería per nostres pintors y artistes que, afamats de bellesa, s' han de desdejunar ab la vista del napolitá que toca l' arpa y del pastor dels Pirineus que baixa á fer ballar l' ós en les plasses de Barcelona!

Los mahometans parteixen al romiatge ab tota sa fè y entusiasme primitius. No 's veu pas ombrejar sos fronts cap núvol de duptes: ells no duptan

pas. Res hi fa que tota la Palestina conegués altra tomba de Moysès, que es la única y vera, res hi fa que no s' hagués escrit ni dit un mot en contra, ho digue un santó al sortir del llit, y encara que no ho acompanyás ab cap rahó ni testimoni, encara que no fos una veritat de les escrites en lo Coran, fou acceptada per unanimitat sense sospita, los arabes no sospitan. Llur fè es cega, tan cega que no hi vol veure, y accepta de la mateixa manera lo que té rahó de ser com lo que es contra tota rahó.

Quan Mahoma los prohibí la discussió ab los cristians sobre materies de religió, sabía lo que 's feya, com home de gran talent y previsió debía coneixer que no era prou forta l' obra que fundava per posarla en perill: lo mahometisme, com certs aucells que fugen de la claror, necessita la nit de ignorancia per viure, es una boyra que 's desfaría y s' evaporaría si s' exposás á la llum del sol de Jesucrist.

Bethleem, 18 de Abril.

Massa bona es la carretera que hi acompanya avuy al viatger desde Jerusalem, fent anyorar lo camí vell que anguilejava per vinyes y jardins, encaixonat entre dos márgens guarnits d' etzevares y rosers. Era mal empedrat, ple de rochs, desigual y aixaragallat, mes, guardava les petjades de David y Salomó, y les encara mes sagrades de Jesus, Joseph y María, que hi passarían més d' una vegada.

Una tradició nos presenta la Sagrada Familia á

mitx camí, reposant á l' ombra d' un Terebinte que s' inclinà respectuosament devant l' Infant diví, fentli ab ses branques un ombriu dosser. Los pelegrins no passavan may sense abrassar y besar l' arbre ditxós, y guardavan ses fulles y escorsa com reliquies, fins que, fentli mal d' ulls tot això, lo moro amo del camp, un dia que 's llevá de mal humor agafá una destral y 'n feu llenya En lo mateix lloch una má cristiana ha plantat un altre Terebinte que, d' aquí á alguns anys, fará ombra als pelegrins tot recordantlos tant bella y piadosa tradició

Al peu de la montanyeta que corona 'l monestir de Sant Elías, se troba 'l pou dels tres Reys, ahont se 'ls aparegue de nou l' Estrella que se 'ls havía amagat al entrar á Jesusalem. Som al extrem de la plana de Rafaim ó dels Gegants, ahont David baté dues vegades los filisteus y cremá llurs idols

Desde aci 's veu encara lo sant Sepulcre y 'l mont de les Olives, mes *transeamus usque ad Bethleem*, ciutat que veuhen per primera vegada nostres ulls, blanca, resplandenta y col locada en un cim com la gloriosa corona de Judea

A ma dreta del camí trobam abans de gayre la hermosa tomba de Raquel, que 'ns recorda la degollació dels Ignocents ab aquella paraula tant bella y tant trista de Jeremías. *Vox in Rama audita est; Rachel plorans filios suos et noluit consolari quia non sunt*

Bethleem ó Beit-Lehem, com l' anomenan sempre los del pahís, es una ciutat cristiana, gayre bé católica La creu no s' amaga devant la mitja lluna,

com á Jerusalem, sinó que s' alsa majestuosa, se multiplica y, com en nostres pobles antichs, se va á posar com un signe sagrat damunt lo portal de les

La tomba de Raquel

cases y sobre 'l pit de les bethlemites Ja al arribar se sent la civilisadora influencia cristiana, la gent no s' aparta astorada, ni 'ns aguayta ab ulls plens de llástima y menyspreu, sinó tot lo contrari, la major part nos envían un afectuós Deu vos guart en

sa llengua, un *buona sera ó bon soir* que 'ns roba 'l cor La mitja rialla que apunta en tots los llabis, nos diu que estam entre germans; y no solament nos sonriu la gent, sinó les finestres obertes, les hortes plenes de verdor, los carrers plens de gent; los arbres, la ciutat y 'l bon Jesus y tot á dalt del cel

Avuy es diumenge y no cal dir que la gent está endiumenjada. Los homes duhen turbant de seda virolada en que domina 'l groch, y túnica rallada de vermell, y sobre ella un abrigall semblant á nostre gambeto, negre ab ralles blanques de dalt á baix; lo duhen senzillament posat sobre les espatlles sense ficar los brassos en les mánegues Los noys usan gorreta egipcia, túnica raliada de vermell y no duhen gambeto fins que son grandets Lo trajo de les bethlemites es més original y rich encara Estreta túnica blava vionada, paltó de seda vermella ab ralles d' altres colors y ab dibuixos árabes al coll y pit Deixan penjar esquena avall lo vel blanch de les musulmanes, que sobre son cap, á efecte d' algun postis especial, pren la forma d' una corona suaument inclinada enrera Ab aqueix trajo, ajudat de son ayre noble y reposat, fan recordar algunes pintures antigues de la Mare de Deu

Les joves solteres cenyeixen son front ab un renglé de monedes petites de plata ó d' or, y uneixen sota la barba los dos bechs del vel ab cadenes de plata, y mes sovint ab una penjoyada de mitjes pessetes ó escuts d' or, que 'ls cauhen en artistich escampall, jugant, bellugantse y dringant sobre son

Bethlehem

pit. Lo vestit de les noyes de pochs anys es encara més agraciat y bonich, suprimeixen lo paltó, y si 'n duhen es curt fins á cintura y vermell ab ralles negres y blaves. La túnica es blava tambe, rallada de vermell y vert y cenyida ab faixa vermella. Sobre 'l pit duhen un quadrat vermellós de bellíssim dibuix que recorda l' *ephod* dels sacerdots hebreus.

Los noys catolichs besan la má als sacerdots, y aprés la posan humilment sobre son front, com demanant la benedicció. Vull notar aquí y això 'ns ho conta un venerable religiós, que quan naix un noy á Bethleem sos pares cristians, y fins y tot los moros, lo tenen vuyt dies estés sobre la palla, en un llitet fet exprés, á imitació del bon Jesús.

La Cova.—Acabo d' entrar en la sagrada Cova del Senyor; mos ulls han vist lo que mon cor somiava desde que estich al món. ¡Ab quín reculliment un s' agenolla en aquelles lloses hont s' agenollaren los pastors y 'ls Angels la nit de Nadal! ¡Ab quína fruició se posan los llabis ahont lo bon Jesús posá los peus al arribar á la terra! ¡Còm flueixen les llàgrimes aci ahont vessá les primeres lo mateix Deu fet home! Lo lloch ahont nasqué está cobert de marbre y voltat d' una planxa de plata en forma d' estrella ab aqueixes paraules, que fan saltar lo cor de alegria: *Hic de Virgine Maria Jesus Christus natus est.*

La sagrada Cova es d' uns 12 metres de llarch per 4 de ample, está coberta de marbres y domassos que fan anyorar la roca núa. Está plena de mística foscor, trencada per trenta dues llànties que hi

vessan una llum semblant, segons Schubert, á la de la lluna en una nit de primavera, o millor, á la celistía d' aquella nit benehida de la que nasqué 'l dia mes hermós que vegeren los segles.

Una cosa entristeix en eix primer santuari de Jesucrist, y es que en lo lloch ahont nasque, solament sa verdadera Esglesia se veu privada de celebrar los divins sacrificis Dos dies jo he tingut la sort de celebrar en l' altar del Pesebre, que está á quatre passes, mes, per ser Setmana Santa, no he pogut dir la Missa votiva d' aquest sagrat lloch, sinó la de Passió. Lo siti era 'l de la nit de Nadal; estava en la mateixa balma que elegí per palau lo divi Messies Sa Mare Santíssima y Sant Joseph li feyan companyia en aquell antre, venian los pastors d' aquell voltant y 'ls Reys del Orient á adorarlo; los Angels cantavan *Gloria in excelsis Deo;* mon cor y mos llabis l' anavan á cantar també, mes, en lo missal no llegia mes que mots de dolor y de tristesa. Lo teatre es del Naixement, mes jay! jlos dies son los del Calvari!

La Cova del Naixement se allarga y ramifica sota la penya, formant altres coves, ahont la tradició troba altres recorts La capella de Sant Joseph, la dels Sants Ignocents, les tombes de Santa Paula y de Santa Eustaquia, la tomba de Sant Geroni, son oratori ahont se donava á la contemplació y al estudi. En lo jardí del convent se ensenya un taronger plantat per ell, no gayre lluny de l' Escola hont ensenyava als noys

Cova de la Llet.—Está un xich apartada del con-

Bethleem

Iglesia de la Nativitat

vent y convertida en capella En ella, segons la tradició, se retirá la Verge en los primers dies de la persecució de Herodes Alletant al bon Jesús deixá caure algunes gotes de llet en la terra, que 'n prengué 'l color y la virtut de donarla á les dides que no 'n tenen La prenen ab aqueix fi les beduines com les cismátiques, les mores com les católiques Allí á la vora hi há la *Cisterna de María* Contan que una dona hi pouhava aygua quan s' escaygue passar la Verge que, venint de lluny y assedegada li 'n demaná y li negá, veus aquí que les aygues que eran fondes, anaren pujant, pujant, fins que la Verge 'n pogué beure

Cova dels Pastors —Es á quinze minuts de Bethleem, sota la costa hont está assentada la ciutat, en un camp anomenat de Booz per havershi escaygut l' idili de Ruth, la Moabita Allí estavan los pastors, quan l Angel se 'ls aparegué dihentlos *Nolite timere Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator qui est Christus Dominus in civitate David Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum; et positum in præsepio Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum et dicentium: Gloria in altissimis Deo: et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* «No tingau por, puix vos porto una nova que será de gran alegría per tot lo món. Y es que 'ns ha nat Jesucrist lo Salvador, en la ciutat de David »Y aqueix será lo senyal· trobaréu l' Infant emboleat y posat en un pesebre Al mateix punt se uní

al ángel una gran milicia celestial, alabant á Deu y dihent: Gloria á Deu en lo més alt del cel y en la terra pau als homes de bona voluntat. (S Lluch, capítol II) »

Hebron, 19 Abril

De bon matí deixam la terra dels pastors, ahont nasqué lo Fill de David, que havía de ser lo Pastor de tots los pobles per visitar la terra dels patriarques, sos antepassats en quant home Lo camí pe dregós anguleja per entre petites montanyes sense arbres, mes no sense herba y matisser que verdeja y ab sa gentil florida sembla voler amagar los ossos de la terra Al peu del camí raja, bé que molt prim, la font Ain-dirouch, ahont segons probabilitats, Sant Felip batejá l Eunuch de la reyna de Etiopia

Kherbet en-Nassara (ruines dels cristians) portavan algun temps lo nom de poble de María, per haverhi passat una nit la Mare de Deu anant á Egipte.

Hermoses vinyes y oliverars nos acompanyan á les portes de la ciutat d Hebron, que séu al fons de una vall, entre dues montanyes, á la vora d' un torrent que 'n devalla

Son gran monument es la Mosquea d Abraham, que 'ns haguerem d acontentar mirantla per fora menys afortunats que nostre compatrici Aly Bey, lo primer europeu que hi entrá y n feu una completa descripció Allí hi há la Cova de Makpelah, que Abraham comprá per enterrarhi 'l cos de sa esposa

Sara, fentne aprés sepulcre seu y de tota sa familia.

Son notables los cenotafis d' Abraham, d' Isaach, de Jacob y de sa esposa Rebecca.

Desde part d' amunt de la Mosquea donárem un cop d' ull á la vida, que sembla una restellera de cases que se 'n pujan les unes sobre les altres per acostarse á la mesquita principal. Los carrers son, no cal dirho, torts, plens de bruticia y de pedres, y tan aviat s' obren com un camp á la claror del día, com se clouhen sota una negra volta que s' enfonza, convertits en pestilenta y fosca claveguera. Los habitants, que son tan fanátichs com actius é industriosos, no miran ab bon ull als gossos cristians, que aixís poch amorosament nos anomenan, y á no ser lo *bakchiche*, sempre simpátich al oriental, nos traurían de la ciutat dels patriarques á puntades de peu com als gossos de debó.

Una antiga tradició fa d' aqueixa encontrada bressol y tomba de Adam. Hi habitaren los Enacites, gegants fills d' Enach, que foren desfets per Josué. Mes lo nom gloriós que la umple encara tota es Abraham Quan, per manament del Senyor, sortí de Caldea, *«plegá sa tenda y ana á viure prop de la vall de Mambré, que es á Hebron»* (Gen XIII, 18). Allí se li aparegueren les tres Angels en figura humana. *«Vos portaré aygua*, los digue Abraham, *vos rentaréu los peus y reposaréu á l' ombra d' aqueix arbre»*. Aqueix arbre, segons alguns autors, es la actual *Alzina de Mambré* ó de Abraham.

Té set metres de circunferencia y en les sinuositats de sa superba soca s' hi amagaría un home, com

una sargantana en l' escorsa d' una sarment. Lo tronch, que no es pas gayre alt, se esbadia en tres branques que s' aixecan quscuna com un arbre gegantí, mes una d' elles es ja morta y la fullosa capsada, digna corona de la vall, comensa d' escantellarse Son altíssim cimeral s' asseca, y sens esser profeta se pot assegurar que l' únich gegant que resta dels temps de Enach, no trigará á caure Ses aglans son diferentes de les d' Europa Sa clofolla es mes grossa y son fruyt petit y més de mal traure Una noyeta mahometana me 'n ha vingut á oferir una, demanantme *bakchiche*, y jo á mes li he fet present d' una medalleta de la Verge que ha ensenyada á son pare, qui coneixentla ha dit *Myrjam*.

Hortus conclusus — Tornant desde la vall de Ebron á Betlehem, com si diguessem desde la tomba d'Abraham al bressol de Jesús, passám á saludar en Ras el Ain *(Fons Signatus)* l' imatge de Salomó, grahó digne de la escalada de la historia divina Es de quize escalons la que baixa á la Font Sagellada encara avuy ab dues pedres que aixecan per entrar Ses aygues son abundoses y dolcíssimes, y á mi me les feya encara més dolses lo vers del Cántich dels Cántichs, que assaboria ab elles *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus* Per fersela seva y protegirla, los creuhats aixecaren en sa vora un enorme castell y hospici, coronat d' enmarletades murailes, que s' esllavissan

Sota aqueix hospici, en la vall, cavats en la roca viva y rodejats de paret se veuhen los Estanys ó

Piscines de Salomó. Lo més alterós vessa ses aygues, que reb del *Fons Signatus* en lo segon, y lo segon en lo tercer, com en los estanys de Tristanya, part d' amunt de la vall d'Ordino, en Andorra. L' inferior y mes gran es de 177 metres de llarch, de 82 de ample, per 15 de fondaria. Son autor mateix retrau eixes basses en l' Ecclesiastes: «*Me fiu horts y jardins y plantils de arbres de tota mena y fiu safreigs per regar lo bosch dels arbres que naixian.*»

Aqueix bosch, per altre nom *Hortus Conclusus*, es mes avall, recloś entre dues montanyes paraleles, y encara mereix dels àrabes lo nom de Jardins de Salomó. Segons testimoni de Josefo «Assí tenía costum de venirsen á trench d' alba, sortint de Jerusalem, escoltat de sos guardes armats de ses ballestes, muntat en sa carrossa y vestit de blanch.» Aquí tenía son palau d' estiu, de que sembla fer esment l' Ecclesiástes (cap. II, v. 4), y assí compongué en una hora d' inspiració divina que no ha tingut igual abans ni despres d' ell, en cap poble de la terra, lo misteriós Cántich dels cántichs, desesperació de la poesía amorosa terrena que no té ales per volar tant y tan amunt, y font inestroncable de la poesía mística de totes les literatures. Tots los epitalámis, tots los idilis, tota la incomparable poesía oriental viu y canta en eixos versicles nupcials, que semblan dictats en lo paradís terrenal, o millor, en lo veritable paradís, per celebrar los eterns desposoris de la Ánima y Jesús.

Diu Sulamitis:

«Jo so morena, mes so hermosa, filles de Jerusa

lem, com les tendes de Cedar, com los pavellons de Salomó

»No us extranyeu de que sia morena, lo sol me ha fet perdre 'l color.»

«Jo so la flor del camp y 'l lliri de les valls, diu lo Espós, com lo lliri entre les espines es ma estimada entre les filles

»Vinga mon estimat á son hort, diu ella, y menje lo fruyt de ses pomeres Mon estimat es candi y ros, triat entre milers Son cap es or del fi, sos cabells son com rebrots de palmera, negres com lo corb Sos ulls son semblants á colomes sobre 'l riu de les aygues, que estan rentades ab llet y viuhen vora la corrent abundosa Ses galtes son com los plantius dels especiers Sos llabis deixan degotar la mirra més pura... y aqueix es mon Estimat, oh filles de Jerusalem.»

«Y ¿ahont se n' es anat? responen elles, ¿vers hont s' ha desviat ton amich? Digansho y 'l cercarém ab tu.»

«Mon estimat devallá á son hort vers l' ayrola dels aromes, per guarhi son remat y cullir llirs.

»Jo per mon estimat y mon estimat per mí que pastura entre 'ls lliris.»

La mística escena no sembla sortir gayre d' aquexos vergers que l' Espós compara á Sulamitis «Hort tancat ets, oh Esposa meva, hort tancat, font segellada

«Tos tanys son un jardí de delicies ple de fruyts de magraner

«Lo nardo, lo safrá, la canya dolsa y 'l cinamom

y tots los arbres del Líbano hi flayrejan ab la mirra y l' aloes y perfums més exquisits.

«Plega les ales, vent del nort, vina vent de mitxdia, alena per mon hort y corran sos aromes.»

Y aprés de tres mil anys flueixen encara aqueixos aromes á tots los convents y monestirs, á tots los temples y capelles, á totes les celdes y oratoris ahont prega una ánima enamorada de Jesús. En aqueixos jardins perfumaren ses ánimes pures y sos llibres Santa Gertrudis y Santa Teresa. Guardan sos olors los cántichs del melifluo Sant Bernat y 'ls de nostre il·luminat Ramon Lull, mes, Sant Joan de la Creu nos dona en sos Idilis celestials ses mateixes flors, com les que 'ls sacerdots pelegrins ne portan estojades entre 'ls fulls del breviari.

Avuy eixos vergers son horts partits en petites feixes, que beuhen per cada costat un rech d' aygues dels safreigs de Salomó. Les pomeres y altres fruyters que umplen la estreta y delitosa vall s' escauhen en lo bell esplet de sa florida, una blancor rosada cobreix eixos camps de blat y d' hortalissa, com si per celebrar la Pásqua que arriba 's volguessen posar l' antiga y ja oblidada vesta de jardí. Lo murmuri de les aygues, lo fresseig de les fulles, lo concert dels aucells, en que sols anyoro la veu del rossinyol; la dolsa soletat y l' aixám d' imatges divines que la poblan, ne fan lo sojorn més deliciós de Palestina.

LA SETMANA SANTA Á JERUSALEM

Gracies al Senyor que m' ha deixat veure, en aquest venturós viatje, los llochs mes sagrats de Palestina, y entre ells ab més temps y més á plaher la Ciutat Santa. La he vista y sentida plorar com una viuda en los díes en que se celebra l' aniversari de son Espòs diví; mes he hagut de renunciar á escriure cada día mes propies impressions per ajudar en un treball literari d' una persona respectable Jerusalem es lo que he vist mes y millor de Terra Santa, mes tambe es lo punt en que he pogut escriure menos, puix es de memoria (y axó que la meva es curtíssima), y un any aprés, que escrich eixes quatre lleugeres y mal lligades notes.

Diumenge del Ram. —Devant mateix de la entrada del Sant Sepulcre se improvisá un altar, en sa major part de plata, que regalaren los reys d' Espanya quan eran amos del Nou Mon, y allí se celebraren los Oficis del día. Celebrá de pontifical lo Patriarca ajudat de dos de sos canonges, y li responen en lo chor, que es á poques passes, los PP. Franciscans de Jerusalem y los vinguts de Betlehem, de Sant Joan y dels convents vehins per assistir á les ceremonies de la setmana. Lo Patriarca, vestit ab capa pluvial morada, beneheix les palmes vingudes ahir de Gaza, que estan arrimades com una garba d' or á la paret del Sant Sepulcre, y les distribuheix als

frares, á sos canonges, seminaristes, als sacerdots y seculars pelegrins Lo diaca exclama: *Procedamus in pace*, y la processó volta magestuosament per tres vegades lo Sant Sepulcre, en recort de la que feren Jesucrist y los apòstols entrant en triomf á Jerusalem Nostres palmisses recordan les que arrancaren de les palmeres los infants hebreus, exintli á carrera: *Pueri Hebræorum tollentes ramos palmarum, obviaverunt Domino*: nostres cántichs recordan sos clamors de *Hosanna in excelsis* ¡Què de bon grat he acompanyat á mon Deu y Senyor en son triomf, per la ciutat ingrata, que dintre quatre dies l' ha de crucificar! Triomf efímer en aparencia, mes que dura encara y durará mentres lo món sia món, y si 'l món arribás á no ser, durara men tres Deu sia Deu.

Alguna hora los PP. Franciscans anavan á comensar aqueixa sagrada ceremonia en lo poble de Bethphagé, ahont la comensá 'l Salvador Posavan ses capes sobre una somera seguida de son polli Lo P Guardiá hi muntava, y en seguici d' ell baixavan á Jerusalem cantant *Hosanna in excelsis*, ahont entravan per la mateixa porta que doná entrada á Jesucrist Los catòlichs sembravan lo camí de flors y 'l rebían alsant branques de palma y d' olivera

Dijous Sant.—Apres del solemne Ofici, lo Patriarca ha voltat tres vegades lo Sant Sepulcre, seguit dels religiosos, sacerdots y fidels en respectuosa y devota processó, que acaba en lo mateix sant edícul, ahont queda una altra vegada guardat

lo Cos santíssim de Jesucrist, dins una preciosa urneta de plata. Avuy es lo día de la institució del Santíssim Sagrament, y aqueixa fou precedida del Lavatori. Lo Patriarca, á exemple de Jesus, se ceñyeix, la toballola y renta y besa 'ls peus á dotze sacerdots pelegrins, á qui fa present d' un recort de Terra Santa.

L' efecte de les Lamentacions de Jeremías en lo lloch hont foren escrites, es indescriptible:

Quomodo sedet sola civitas plena populo: facta est quasi vidua domina gentium: princeps provinciarum facta est sub tributo.

Plorans ploravit in nocte, et lacrimæ ejus in maxillis ejus: non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus: omnes amici ejus spreverunt eam, et facti sunt ei inimici.

«¡Cóm s' ha quedada solitaria la ciutat un día tant populosa! La reyna de les nacions s' ha quedada viuda: la soberana de les provincies es ara tributaria.

Plora sens conhort tota la nit, y ses llágrimes baixan de fil á fil per ses galtes entre tots sos amants no hi há qui la aconhorte: tots sos amichs la han menyspreada y s' han tornat enemichs seus.»

Viæ Sion lugent, eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem omnes portæ ejus destructæ: sacerdotes ejus gementes: virgines ejus squalidæ, et ipsa oppressa amaritudine.

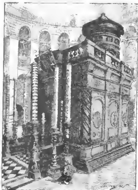
«Ploran los camins de Sion: perque no hi há qui vinga a la solemnitat destruhides estan ses portes: sos sacerdots gemegant descolorides ses verges y ella presa d' amargor.»

Y á les llágrimes y sospirs de la ciutat deicida, nostra santa Esglesia respon amorosament que 's convertesca al Senyor: *Jerusalem, Jerusalem, convertere ad Dominum Deum tuum:* com les amigues de la morena Esposa dels Cantars li deyan: *Revertere, revertere, Sulamitis*

Lo Cenacle.—¿Es possible passar lo día del Dijous Sant á Jerusalem y no visitar lo Cenacle? Lo trobárem plè de pols y escombraríes, com á escola que es de noys mussulmans, mes donèmne gracies á Deu, puix fou cosa pitjor

Les dues sales principals son la del rentament de peus y la de la institució de la Eucaristía Pochs moments pogueremi passar en eix bressol de la religió, *omnium orbis ecclesiarum mater et caput*, mes poguérem besar aquelles sagrades pedres que vegeren, avuy fa anys, obrir les rescloses del mar d' amor del Cor dolcíssim, que ab ses onades havía de cubrir tota la terra· poguerem en curta, mes ferventa oració, demanar la mercè de no ser mal agrahits al bon Jesús, que per no deixarnos òrfens, ha trobat en son amor infinit un medi de quedarse ab nosaltres, fins á la fi del món

Divendres Sant—L' Ofici matinal d' aquest día se celebra en lo Calvari, qual capella está plena de catòlichs estona abans de la piadosa funció. Lo Pare Bucelli fa d' evangelista y, ab veu sencera, que 'ls anys y la predicació no han descolorit encara, canta 'l *Passio* de Sant Joan «*En aquell temps: sortí Jesus ab sos deixebles part d' allá del torrent Cedron, ahont hi havía un hort, en que entrá Ell y*

L' edicul del Sant Sepulcre

sos deixebles. Lo silenci es sepulcral, ningú pert un mot del sagrat llibre. Veyem ab l' Evangelista la escena de Judas traydor, la de Sant Pere, tant valent al desenvaynar la espasa en l' hort, com flach en l' atri de la casa de Anás Veyem al bon Jesús en la casa de Pilat, lo veyem assotat y coronat d' espines, postposat á Barrabás y condempnat á mort en creu, mes, á aquelles paraules que sentían les roques del Calvari *Et bajulans sibi crucem, exivit in eum qui dicitur Calvariæ locum,* la sonora veu del evangelista s' enterbolí á la forsa del sentiment, y restá tant conmogut, que no li fou possible cantar més, sinó plorant y gemegant S' enterboliren de llágrimes tots los ulls y, un esclat de plors baix y unánim, fins al derrer mot del *Passio*, feu ressonar aquelles voltes sagrades y aquella roca del Gólgota, que tants plors ha sentit desde aquell dia en que 'l dolor la obrí fins al fons de ses entranyes; desde aquella hora en que hi ploravan ab María y Joan los més fidels deixebles del Crucificat

Via-Crucis. – Avuy es verament dia de llágrimes, los que ploran de devoció al fer lo *Via Crucis* en nostres temples ¡cóm plorarían al ferla tots los divendres del any pe 'ls carrers de Jerusalem, empedrats tal volta ab les mateixes pedres que besaren los peus, les mans y la cara sagnosa de Jesucrist, cayenthi cinch vegades al portarhi la creu feixugal ¡Cóm plorarían al ferlo ab nosaltres avuy, en lo día y en les hores en que 's cumpliren los misteris de nostra Redempció!

La primera Estació se fá sobre les ruines del

Pretori de Pilat, que s' escauhen al mitx de la clásta ó pati d' un quartel Allí devant la creu que porta un llech, un Pare franciscá francès, pujantsen dalt d' una cadira, nos fá una exortació Los soldats turchs, al arribar nosaltres, nos han fet lloch y 'ns aguaytan ab una gravetat y un respecte qu' es en vá demanar á cap poble del mitxdía d' Europa Baix aquest punt de vista, los barbres som nosaltres y ells los civilisats

D' allá sortim cap als carrers més tranzitats de Jerusalem, á una senyal del genízar del convent, los transeunts de peu y de cavall s' aturan respectuosament, per pressa que tingan, deixantnos agenollar y besar la terra En los punts de tránzit lo P predicador enllesteix la plática, y 'ls doscents catòlichs nos enllestím en nostres devocions

Les Estacions estan assenyalades ab una creu senzillament grabada en la pedra, que una vegada he vist al Pare aixugarhi les escupines dels jueus irreverents, que Deu perdone é illumine Desde allí anam al altar de la Crucifixió, al Calvari y al Sant Sepulcre

Aquí tornárem á les sis de la tarde en processó més solemne peró semblant á aquesta La compon tota la Comunitat de Sant Salvador, los sacerdots y catòlichs que s' escauhen á Jerusalem. Sortim ab ciris encesos de la capella de la Verge cap al altar de la Divisió dels vestits y al dels Improperis, desde hont pujam al Calvari.

En l' altar de la Crucifixió se posa una imatge de membres flexibles á la creu, que 's col·loca sobre

la mateixa roca del Calvari No calía allí sermó d' agonía, puix predicavan bé prou lo lloch sagrat, lo día y sobre tot la divina imatge aixamplant al món los brassos desde la creu; mes un reverent franciscá nos feu una curta y sentida plática, aprés de la qual se comensá la patètica escena del Devallament de la Creu. Tragueren á la sagrada Imatge la corona d' espines, ab uns estenalles arrancaren los claus de ses mans y peus que sostenían ab bandes blanques y la anaren á extendre cuberta ab un sudari sobre la pedra de la Unció, ahont la rosaren de essencies y li oferiren encens. En aquesta processó se fan set sermons en set llenguatges, y assí, devant la pedra de la Unció, que mira á la gran entrada del temple, se predica en árabe L' auditori de moros es gran, venen á sentir parlar de Jesucrist, y l orador pot dir en honor seu tot lo que vulga, lo pot posar en lo més alt del cel y sobre tots los sants, patriarques y profetes, mes, Deu lo guart de compararlo ab Mahoma, puix se posaría en perill de baixar de la trona per la dressera

La devota y patètica funció s' acabá en lo Sant Sepulcre, devant del qual lo simpátich P. Ventura de Jaffa, que ja havía predicat en turch, nos feu sentir la sonora, galana y armoniosa llengua de Cervantes

Plassa dels plors dels Jueus —Aquesta tarde hem aprofitat un moment vagatiu, després de dinar, per anarhi. Més que una plassa es un corredor de dotze metres de llarch per quatre d' ample, devant la única paret que resta del temple de Salomó Les pe-

dres son molt ben escayrades y enormes en los primers rengles, mes van minvant de dimensió cap amunt, acabant ab un tros fet en la época mussulmana.

Per una escayensa que sembla talment providencial, tots los divendres del any menos un, á la tarde, los juheus més fervorosos de la ciutat van á llegirhi, rellevantse uns á altres, les Lamentacions de Jeremías y los Salms de David. Llegéixen drets ó arrupits á terra, brandant la testa com solen los orientals. N' he vistos llagrimejant y gemegant sense dir un mot, ab lo cap sobre les pedres nues y ficant les mans convulsives entre ses juntures com per abrassar y cobrir de besades y de llágrimes aquell tròs de mur, que es tot lo que 'ls queda de son gloriós realme de sa patria y de son temple.

¡Pobres fills de Abraham! D' ensá que Jesucrist, ab la creu al coll, digué á les filles de Jerusalem: *No ploreu sobre mi, ploreu sobre vosaltres y sobre vostres fills*, ells ploran, mes, com observa un viatjer, ses llágrimes son estérils, perque no es pas l' arrepentiment qui les fa caure.

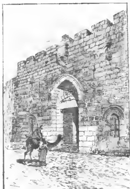
De vegades lo rabbí entona aquest cántich, que sembla allí la lletanía del dolor

Rabbí.—A causa de nostre palau que s' es enderrocat

Poble.—Nosaltres seyem solitaris y ploram

R.—A causa del temple destruhit *P*.—Nosaltres, etz.

R.—A causa dels murs que han caygut: *P*.—Nosaltres, etz.

Porta de David

R—A causa de nostra magestat qu' es passada: *P*—Nosaltres, etz

R—A causa de nostres grans homes que son morts *P*—Nosaltres, etz

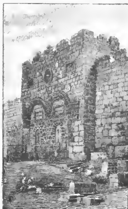
R—A causa de nostres sacerdots que han claudicat *P*—Nosaltres, etz.

R—A causa de nostres reys que 'ls han menyspreuhat *P*—Nosaltres seyem solitaris y ploram

Dissapte Sant—Los PP Franciscans enllesteixen avuy las funcions públiques per deixar lo temple més sagrat del món á la ridícula funció ò profanació dels grechs, anomenada del Foch Sagrat Lo Sant Sepulcre (vergonya fa 'l dirho) ha près la forma de teatre ab sos palcos y galeríes Los grechs, possessors de la major part de la Basilica, llogan á altíssim preu ses tribunes y sos intercolumnis, ahont fan sostres per medi de bastides de taulóns y empostissats Allí 's col·locan les dones, noys y gent delicada. Los homes, grechs, armenis y coptes, se posan en lo pla de la esglesia, dividits en dos cercles concèntrichs per dues files de soldats turchs que, estant al aguayt per si cal, obren un passadís al voltant del Sant Sepulcre La devoció n' es fugida estona há. la gatzara de nostres corre-bous umple aquelles voltes que guardan lo mes sant y sagrat de la terra Se menja com á casa, s' enrahona com al carrer, se riu y se juga com en una fira, y á baix los homes s' agitan, se mouhen d' assí d' allá, corren, s' apilonan, pujant en castell, los uns sobre 'ls altres. Apareix lo patriarca grech seguit de dues llargues fileres de popes, dona tres voltes al sant tabernacle y s' hi

fica sol, quedantse la comitiva pregant al cel que li fassa baixar lo Foch Sagrat. No triga á sortir un moixell d' antorxes per un forat obert en la paret de marbre y una onada de bogería passa per sobre la multitut. Lo primer que ha rebut lo foch comprat á gran preu, está en cos de camisa, com preparat á revéndrel bé, passa per sobre la turba apilada al seu voltant, enviant á sos consocis lo sagrat element, que puja per un fil com una guspira eléctrica á un balcó de la cupula ahont hi há 'ls representants de Grecia, passa á les galeries, entra á les capelles y surt per ser tramés als pobles vehins ahont hi há comunitats cismátiques Lo Patriarca, que l' ha fet baixar del cel, surt del Sant Sepulcre, agitant dues atxes enceses que encreuha y aixeca ab ayre triumfant. Los popes y fanátichs fidels encenen sos moixells de candeles, y 'l magestuós temple sembla abrandarse com un braser, esclatant en una cridoria selvatge é infernal Los homes corren esbojarrats entre 'l foch purificador, prenentsel los uns als altres y passántsel per la barba, coll y pit, y les dones, mes supersticioses encara, los imitan passant la flama beneyta per ses cares y per les de sos fillets que ploran esgarrifats, com déuhen fer los Angels guardians del Sant Sepulcre

Confesso que jo n' hauria fugit espantat desde 'l principi si hagués trobada la porta oberta y lo pas lliure, puix temía que Deu, insultat y befat en son mateix tabernacle y en los dies mes sagrats del any, no enviás un cástich d' aquells que trobam per exemple en la historia ¡Quina paciencia la de Nostre Senyor!

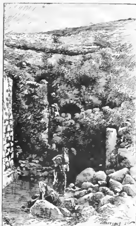
Porta d'arnale

Pasqua — *Aquets es 'l dia que ha fet lo Senyor; alegrèmnos en Ell.* La festa de la Resurrecció es alegre en totes les bandes del món, mes en lloch com ací á Jerusalem. Les campanes de la santa Basílica desvetllan á primera hora la ciutat adormida y 'l cant d' *Alleluia*, sortint dels murs de la ciutat de David, ressona per les montanyes de Judea, y la trista vall de Josafat, plena de sepulcres, s' extremeix á la dolsa nova de que ha ressuscitat Aquell que ha de presidir en ell la gran Resurrecció.

A exemple de les piadoses Marías, de bon matí baixam al Sant Sepulcre á adorar les lloses que havían guardat trenta y tantes hores lo cos del Diví Crucificat, y sobre tot á adorarlo á Ell lliure ja per sempre de les cadenes de la mort.

Los grechs y armenis han celebrat llurs oficis de nit, seguint la costum oriental, y abans de punta de día han deixada buyda la Basílica y desertes ses capelles, que no trigan á omplirse de católichs. Entre vuyt y nou se canta l' Ofici de Resurrecció ab una solemnitat y magnificencia orientals. ¡Cóm fa batre 'l cor, en la tan inspirada com irregular *Sequentia*, lo diálech entre 'ls Apóstols y María Magdalena!

—¿Digans, María,
digans, què has vist en lo camí?
— He vist lo sepulcre de Cristo vivent
y la gloria del Ressuscitat;
los Ángels celestials testimonis,
son sudari y blanques vestidures.
Ha ressuscitat Cristo, ma esperansa.—

Piscina superior de Siloe 10

Acabat l' Ofici se volta per tres vegades en solemne processó la sagrada Sepultura, aturantse en diferents endrets per cantar los fragmens del Evangeli que contan les primeres aparicions de Nostre Senyor Jesucrist

Per poch ó res que valga vull notar la tradició seguent. Venint dels Oficis del sant Sepulcre avuy, m' he adonat de que en totes les tendes de queviures, mores ó cristianes, venían ous pintats de bermell. N' he demanada la rahó, y 'm diuhen que una volta los jueus donaren á uns noys uns quants ous per tirar á Jesucrist quan passaría; passá, y 'ls noys, al anar á rebátreli 'ls ous, los trobaren pintats de color de sanch y, prenentho com un avís del cel, tots esglayats los tornaren als jueus. La costum de vendre per Pasqua ous bermells benehits, diu que tambe se segueix en Italia y en altres bandes

Emmaus, 26 Abril

Cada any, l' endemá de Pasqua, alguns pares franciscans de Jerusalem venen en pelegrinació á aquest poble benehit en aqueix día per la presencia de Jesucrist. Nos enfilárem nosaltres al acompanyament format gayre bé de pobres pelegrins alemanys. Sortírem per la porta de Jaffa, seguint les petjades dels dos deixebles que partían tristos de Jerusalem, tement que ab Jesucrist en lo Calvari, hagues mort per sempre sa divina relligió La tradició diu que 'l celestial pelegrí se 'ls feu encontradís vers la font

Gran basar dels mercaders d' oli

Aïn-Beit-Hoñlmeh, que dona son fil d' aygua al torrent del Terebinte. Nosaltres no tinguerem la fortuna de trobarhi á Jesucrist, sinó una rua de noys del poble vehí que 'ns seguí amorosament demanantnos *bakchiches*, y veyent que no 'ls en donavam tants com ells ne volían, deixant de tractarnos á la bona, nos enviaren un raig de pedres, acompanyades ab vocables sechs y guturals, que per sórt no enteníam, mes que debían valer quiscun per dues ó tres pedres Jo, francament, ho prenguí per joguina ó entremaliadura d' infants, més que per odi. Hi há més odi en la mirada temorenca e hipócrita, mes quimeruda, dels jubeus que en los colps de pedra dels noyets mahometans.

Ab quin gust caminavam, retrayent la conversa de Cleofás y son company y la que tingueren ab son diví Mestre, disfressat de pelegrí en aquell camí que s' anomena encara Camí dels deixebles. «*¿Què es això de que parlau tot caminant y còm estau tan tristes? Respongué Cleofás: ¿Vos sou tan extranger en Jerusalem que no sapiáu res de lo que ha succehit aquestos dies? ¿Què? preguntá Ell. ¿Què? respongueren, de Jesus de Nazareth, que ha sigut un profeta poderós en paraules y obres devant de Deu y 'l poble Y com los summos sacerdots y 'ls princeps l' han condemnat á mort y l' han crucificat. Nosaltres prou esperavam que rescataría á Israel No obstant, aprés tot això, ja fa tres dies que eixes coses son passades Es vertat que algunes dones dels que estavan ab nosaltres nos han espantat, puix' havent anat abans de. dia al sepulcre, y no havent trobat*

Font de la Porta de la Cadena

son cos, vingueren contantnos que hi han vist àngels que diuhen que Ell es vivent Y alguns dels nostres, havent anat al monument, han trobat les coses com elles digueren, mes á Ell no l' han pas trobat. Lla vors Ell los digué: ¡Oh insensats y tardans de cor per creure tot lo que 'ls profetes han dit! ¿No calia que Cristo sufrís tot això per entrar en sa Gloria? Y comensant per Moysès y tots los profetes, los explicava totes les Escriptures que 's referían á ell. Y s' acostaren al castell ahont anavan y Ell semblava voler anar més lluny Y ells l' obligaren á aturarse, dihent, quedauvos ab nosaltres, puix se fa vespre, advesperascit.»

També á nosaltres se 'ns fa vespre retrayent aquesta conversa divina, en lo mateix camí hont se tingué, vora aqueixos mateixos camps y penyals que la escoltavan. Fins les flors semblan les mateixes; los gallarets vermellejan entre 'ls blats, les xicoyres groguejan en los ombríus; los aucellets cantan en les oliveres la mateixa cansó, donantnos la *bona-nit* que donarían á Jesucrist y á sos deixebles al sentirlos passar ¿Qui sab si aqueixes vores de camp, aqueixos márgens del camí rosaren sa aèrea túnica; quí sab si aqueixos mateixos códols besaren aquells peus sagrats á qui ja no podían fer mal?

Avuy, desde les quatre fins á les vuyt, se celebraren misses en la devotíssima esglesia d' Emmaús; aprés, per la veu clara y ben entonada del P Lector, de Sant Salvador, sentírem cantar l' hermosíssim Evangeli del día, podentlo sentir aquells convents y

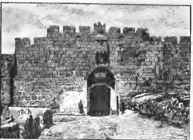

Canteres subterrane

cim de serra, llochs testimonis de la escena. Aprés hem vist á plaher lo convent construhit per la terciaria de Sant Francesch, Comtesa de Nicolai ¡Quín lloch de repós per una ánima que estiga morta á les vanitats del món! ¡quína solitut! ¡quína pau, quína delicia! Volta 'l grandiós edifici una horta plena d' arbres florits, que tenen als peus un jardí tambe en sa florida. Les flors que hi trobo conegudes son, la reyna de totes, la rosa, la encesa rosella, la primavera, lo clavell, l' arbret, lo gojat y l' adónis, que aci anomepan *gota de sanch*, potser per haverla beguda adorant los peus sagnosos de nostre Salvador!

Fa uns quants anys, remenant un llech del convent les pedres de l' horta, sortiren les colgades ruines d' una gran esglesia, construhida pe'ls creuhats, de la qual ne restan les parets de l' absíde, fins á deu ó dotze palms de pedra picada; los sócols de tres columnes d' un costat y un de la altra banda. Lo restant d' aquest costat, que era paret macissa, se creu que era la casa de Cleofás, enclavada en lo temple. En aquest cas sería probablement l' aposento en que Jesucrist s' haurá donat á conéixer als dos deixebles *in fractione panis*. Allá á la vora blanquejan també los fonaments d' un monastir, sobre 'l qual viuhen oliveres seculars.

Los més dels pelegrins que acompanyam son alemanys y austriachs, que units á uns quants compatricis seus, que tenen una petita colonia adossada al convent, han estat bona estona en lo temple resant y cantant en sa llengua ab una devoció que

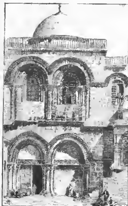
Porta de Sant Esteve

enamorava Al partir s' ban agenollat tots devant del P. President ó Guardià per rebre la benedicció.

Sant Joan en la Montanya, 27 Abril.

A mitja tarde sortirem d' Emmaüs, en companyía del P. Lector y dos novicis de Sant Salvador, y á les sis arribárem al humil poble, patria del *profeta y més que profeta*, Sant Joan. Está situat en una montanya voltada per altres montanyes més alteroses, y de setcents habitants que enntè no n' hi há més de cent de catòlichs. La esglesia del convent sèu damunt les ruines de la casa dels pares del Precursor, que nasqué en una cambra cavada en la roca. Lo lloch mateix del naixement recorda 'l de Betlheem, per estar enbert de granit, sota la mesa de un altar, dins una estrella de marbre blanch. Sant Sacarías, á mes de la casa que possehía en lo poble, tenía una masía en lo camp en lo rost de la mon tanya vehina A mitx camí de les dues, en lo fons de la vall, hont se embrancan, se troba la Font de la Verge, perque ella devia servirse de ses aygues en sa estada en casa de Santa Elisabeth. N' assorteix abundosament á aquell vehinat y rega ses hortes y jardins Be mereix lo nom hebreu de (Aïn-Karim) Font Generosa, que 'ls moros encara donan al poble

La Capella del Magnificat.—Fou construhida l' any 1856, mes sa cova ó petit santuari á que 's dona més particularment aqueix nom, es primitiu y

Fatxada de la basílica del Sant Sepulcre

está cobert de marbres finissims y diferents y ab un bonich quadro, pagats per espanyols. Damunt hi há les ruines del antich convent y esglesia, als costats y devant un humil verger, ahont veig una palmera, una olivera y dos xiprers, tres arbres que les sagra des lletres nos donan com á símbols de la Verge. A sa ombra viuhen plantes més humils, mes d' Ella també molt estimades: l' arbret carregat de flors rosades, lo romaní, lo clavell y una perpetuina de botó gros y moradench que jo no coneixía.

En aquest jardinet que hauría donades flors á María y sobre tot dintre la capella ¡ qué saborós se troba, qué dols é inspirat lo *Magnificat*, aqueix cant diví brollat de sos puríssims llabis, per conhort dels cors assedegats de poesía del cel! Aci, en la mateixa font d' hont raja, seguint la piadosa costum dels pelegrins, hem volgut cantarlo també nosaltres, y apres hem demanat á la Verge, reyna dels poetes, que 'ns el deixe cantar un día ab Ella en la Gloria.

Dintre la mateixa capella, vora 'l portal, hi há un pou que anomenan Font de Santa Elisabeth.

Sortint de la visitació enfilam lo camí de la Cova, vora 'l qual, á 20 minuts, trobam lo Rocal de Sant Joan, desde hont, segons la tradició, cridava á la multitut. *Feu penitencia, puix s' acosta lo realme del cel*. Dinhen que un moro posá aqueix *roch* en la paret d' un forn, mes no hi podía coure 'l pa, puix per tanta llenya que hi posás no podía escalfarlo. Advertit de que podía ser en cástich de la profanació del Roch de Sant Joan, lo tornà á son lloch y lo forn tornà á coure.

Porta de Damasch

La Cova de Sant Joan en lo Desert.—Es una hora lluny. Es de uns 5 metres de fondaria, 3 de amplaria y 2 d' altura. Sobre un penyal que anomenan lo Llit del Precursor, hi há un altaret senzill, sostingut per dues columnetes. Té una finestra á la dreta reixada com lo portal d' entrada. Dels penyals de sobre la Cova, clapejats de morellas, surt una abundosa y remorosa font, que atura ses aygues devant d' ella en un safareig mitjanser y aprés baixa á regar una escalada de feixes plenes d' arbres y flors. Entre eixes hi veig la simpática rosella, la margaridoya, lo clavell de pastor, la floravia espinosa, la farigola, l' absinti, la salvia, l' hisop, violers, estepa, trébol, argelaga florida y rosers de bosch; entre 'ls arbres, la olivera, arbre dominant en eixos vessants, lo baladre, llimoners, magraners, pereres, terebintes y garrofers, que 'ls alemanys anomenan arbre del pa de Sant Joan.

Ací passá 'l Baptista la primera part de sa vida; santa Elisabeth, que té 'l sepulcre part d' amunt, l' hi amagá en temps de Herodes; l' infant se trobá á plaher en la soletat, ahont segons Orígenes, «l' ayre es més pur, lo cel més obert y Deu més aprop,» y s' hi quedá fins que arribá la seva hora. Llavors la veu del desert fou sentida vora 'l Jordá y en les ciutats de Judea, y feu tremolar al mateix Herodes en son trono. Segons una tradició, los tres Reys tornant de Bethleem passaren una nit en esta Cova, y segons altra, Joan vegé desde ella passar allá baix, al peu de la montanya en la vall de Terebinte, al bon Jesús venint d' Egipte, y li ensenyá desde un penyal una creu de canya.

Sant Joan *in montana* es lo primer noviciat dels Pares Franciscans y en ell se quedá un dels sis pelegrins espanyols que passaren ab nosaltres la Set mana Santa á Palestina Es un jove y simpátich marí de Vizcaya ¡Ditxós d' ell! Es ja á port y nosaltres haurèm d' atravessar quelcom més que mars y terres per arribarhi

Temple del Ecce Homo, 3 Maig

Dues hores se 'ns han escorregut, llestes com un instant en esta bella y devotíssima esglesia, després de celebrar en son altar major Aquest s' aixeca senzillíssim davant un arch romá, ample y superbo, per hont s' entra á la sagristía Sobre ell hi há una marmòrea imatge del *Ecce Homo*, sola, trista y compassiva, com devía estar son diví original allí mateix, mentres Pilat llegia la més iníqua de les sentencies. Al peu de la cupula del temple se llegeixen eixes tres paraules, que escrites per un juheu á sos germans y en aquetx lloch valen més que cap sermó:

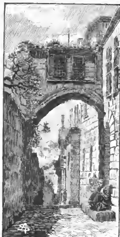
Ecce Rex vester

La mesa del altar y l' altar mateix estan fets de sis ó set pedres del Litòstrotos, y per lo tant estan trepitjades pe 'ls peus sagrats y adorables de Jesucrist. La esglesia es paralela al carrer y reb la llum per los costats. Davant la porta forana, al entrar en lo temple, se presenta en la paret, que es la roca

nua, una enorme creu de fusta senzillament treballada y sense imatge, ornada únicament del cartell en tres llengues: *Jesus nazarenus rex judeorum;* tal volta Ratisbonne l' hi feu posar recordant la creu que 'l perseguía ab sos brassos oberts uns quants díes abans de sa maravellosa conversió. Al costat de la porta hi há una llastimosa Verge dels Dolors ab son Fill als brassos. En l' únich altar lateral, sobre un tapís vermell que recorda 'l mantell de púrpura, hi há un *Ecce Homo* de mitx cos ben encarnat y d' alsada natural, que, rebent un raig de llum de costat, sembla talment viure encara. Les creus de les catorze estacions no tenen altra cosa que lo senzill número en mitx, voltat d' una corona d' espines. Exa corona 's veu per tot com á primer motiu d' ornamentació del temple. La més hermosa es la d' espines d' or, que serveix de diadema al preciós globo del sagrari.

La esglesia es de pedra y d' ayre monumental; ses blanquinoses parets estan cobertes d' estrets tapissos de color de sanch, recordant als devots que es un temple expiatori. Tot aquí está consagrat á la mateixa idea. En la saleta de rebre se veu un gran quadro representant una gallina cridant á la ombra de ses ales los pollets que fugen, y sota se llegeixen aquexos tendres y amorosos mots de Jesucrist, que ací no 's poden llegir sense plorar. *Jerusalem, Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat filios suos sub alas, et noluisti* (Matt. 23).

Ohírem la missa de comunitat de les Dames de

[illegible]ch del Ecce Hom[illegible]

Sion, cantada per elles y les pobres orfanetes, á que está dedicada la congregació. N' hi há de católiques, de cismátiques, tan de ritu grech com d' armeni, de protestantes, de juheues y fins de mussulmanes Al comensar la missa cantan l' oració de Sant Bernat, sentint la qual se convertí son venerable fundador; després lo *Credo* y tot seguit de la consagració aquelles paraules de Jesus en creu: *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt*, capasses de fer plorar les pedres, com mes les pobres que ho cantan, filles algunes d' aquells que cridaren allí mateix *Tolle, tolle, crucifige eum, sanguis ejus super nos et super filios nostros* Acabada la missa cantan lo *Magnificat* á sa divina Autora

¡Pobres orfanetes! ¡fan bé de tancar son petit missal ab les gafes d' or de dues oracions á sa Mare celestial, que les ha preses en sos brassos al morírsels la mare terrena; fan bé de festejar á la Verge que les abriga ab son mantell de reyna en aquesta terra ahont la dona naix esclava! A les que han tinguda la sòrt de náixer cristianes, Ella les guiará per los camins de la vida, á les que nasqueren entre heretges y moros, sols Ella les podrá salvar

La segona casa de la evangèlica institució de les Filles de Sion vermelleja en lo millor punt, centre de la vall de Sant Joan de la Montanya, vora la tomba del P. Ratisbonne y davant per davant de la capella del *Magnificat*, ahont lo deuhen cantar á plaher com á chor escullit de la Mare dels òrfens y desamparats

Una de les hermoses industries de les Filles de

Piscina probatica

Sion es teixir corones de brots del arbre *raamus spina Christi*, á semblansa de la que cenyí 'l front adorable de nostre Salvador, y d' anar á cullir flors en los llochs evangélichs per vendre en agraciats álbums y ajudarse á viure ¡Ab quín gust deixí á eixes pobres orfanetes una almoyna que m' encomanaren tres joves germanes d' una noble y cristiana familia originaria de ma terra!

Deu los conserve 'ls pares, y á una mare, fervorosa cristiana, que tambe m' encomaná per elles una gracia de caritat, Deu li conserve 'ls fills.

Montanya de la Ascenció, 2 Maig.

No m' es possible recordar tot lo que acabo de veure, mes notaré breument lo que 'm vinga á la memoria. Hem comensada la pelegrinació per Santa Agna, gran y magestuós edifici de pedra del pahís, bellament restaurat pe'l cardenal Lavigerie Allí la tradició més comuna posa 'l lloch del naixement de la Verge Prop d' ella á alguna fondaria s' acaba de descubrir la Piscina probática Desde son bressol baixam á son sepulcre, que es al fons de la Vall de Josafat S' hi baixa per una llarga y magnífica escala, que té á má esquerra lo sepulcre de Sant Joseph, y, á má dreta, los de Sant Joaquím y Santa Agna Es tallat en la roca viva, d' un metre d' alsada y cobert de marbre blanch, dintre una hermosa capella que pertany als cismátichs Es la joya de aquesta trista vall, que, havent de ser sepulcre de

Fatxada de la basílica hont es la tomba de la Verge

la humanitat, comensa de ser la vall dels sepulcres. Comensa en la Tomba dels Jutjes y seguenx capavall coberta de lloses sepulcrals; á la banda de Jerusalem té les dels moros, entre les quals hem sentit cantar elégies á un marabut; á la banda esquerra té les dels juheus, com si esperassen veure desde la tomba la Ciutat Santa. Part d' avall, fets d' un gran boci de roca viva, blanquejan los sepulcres de Zacarías, *accesus inter templum et altare;* lo de Josafat y 'l d' Absalon, que té una obertura á la alsada de tres metres, ahont los noys tiran pedres y malediccions al fill dolent y desnaturalisat que perseguí á son pare. Montanya amunt hi há la Tomba dels Profetes.

Getzemaní.—Al costat mateix del sepulcre de la Verge s' obre la Cova de Getzemaní en la roca; es fonda y trista y está convertida en capella per los Pares Franciscans. Entrant al Hort se troba la Roca dels Apóstols, hont Jesús deixá los tres predilectes, dihentlos, *vigilate et orate*, y 'l cor se 'n va vers les set oliveres colossals, testimonis muts de les tristeses del Home Deu, en l' última vegada que 'l visitá. Ses arrels nuoses se regaren ab ses llágrimes y suor de sanch, y, després de dinou segles, encara tendrejan, com si á l' hora de sa mort Ell los hagués concedida l' inmortalitat. Fora 'l clos del jardí se ensenya 'l lloch hont Jesús rebé 'l bes del sacrílech Judas, ab aquell mot capás de rompre una pedra: *¿Amice ad quid venisti?* Més avall hi há 'l Pont del Cedron, ahont, al tirarlo daltabaix los juheus, s' es tamparen sos sagrats genolls en la roca. Desde

Tomba d' Absalon

aquí, abandonat per tots sos deixebles, (encara 'a mostra 'l sepulcre ahont s' amagà Sant Jaume) fou portat á Jerusalem, ahont ja no entrá com tres díes abans, en lo día de son triomf, per la Porta Daurada, sinó per la Sterquilinea!

Als primers passos de la pujada de la montanya de les Olives, á má dreta, blanqueja una roca,—*Roch Blanch*, s' anomena,—ahont, segons tradició, Sant Tomás, havent arribat tart per assistir al sepeli de la Verge María, rebé de ses mateixes mans una cinta misteriosa que encara 's conserva en Prato de Toscana.

Dominus flevit.—Son les ruines d' una mosquea que fou esglesia en lo lloch hont Jesús plorá veyent la Ciutat Santa. (Lluch, XIX). *Y acostantse Jesús á la baixada de la montanya de les Olives, la turba dels deixebles, plens d' alegría, comensá á alabar á Deu ab veu alta per tots los prodigis que havian vist.*

Dihent: *Benehit qui ve rey en nom del Senyor, pau en lo cel y gloria en les altures.*

Y acostantse á la ciutat, al veurela, plorá sobre ella, dihent.

Si tu també coneguesses, almenys en aquest día, que t' es encara concedit, lo que t' importa; mes ara aquexes coses son amagades á tos ulls.

Dies vindrán; y tos enemichs te voltarán de fosses y t' estrenyerán per totes bandes

Y 't tirarán per terra á tu y á tos fills, y no 't deixarán pedra sobre pedra, perque no has volgut conèixer lo temps en que has sigut visitada

Olivera de l' hort de Getzemaní

Bethphagné.—Runes del poble hont Jesucrist, lo diumenge de Rams, envià à cercar per son triomf l' humil jument. S' hi acaba de descubrir una gran ara ó altar de roca flonja, ahont se veu, entre altres pintures esborrades, lo bon Jesús muntat sobre 'l jument y voltat de sos apóstols.

En lo lloch hont Jesús ensenyá 'l Pare-nostre á sos deixebles, la princesa de la Tour d' Auvergne ha fet un hermós claustre, al voltant del qual se llegeix en trenta dues llengues eixa divina oració. No es gayre lluny d' allí la capella ahont los Apóstols se reuniren per dictar lo Credo, abans de separarse y empendre la conquista del món. Los dos memorables llochs estan inclosos dins un convent de monjes carmelites, que 's deuhen regalar, resant eixes dues oracions en lo lloch hont se resaren per primera vegada.

Montanya de les Olives.—Acabemhi de pujar. Los arbres que li donaren nóm, com á Getzemani (prempsa de les olives) abrigan encara algun de sos camps y 'l clapejan de cendrosa verdor. Corona son cim lo poble de Zeitun, al mitx del poble s' aixeca, dintre de les ruines d' una gran basílica octógona, bastida per Santa Elena, una petita mosquea, dedicada pe 'ls mussulmans á Jesús, puix crèuhen, com nosaltres, en lo misteri de la Ascensió del Fill de la Verge. En lo centre de la basílica, sota mateix de la cupula que, segons tradició, restava sempre oberta, retirantse per elles mateixes les pedres que hi posavan per clourela, com per deixar lliure pe 'ls ayres lo camí de Jesús ressucitat, enquadrada entre

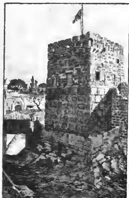
Il Ponte del Cedron

pesses de marbre blanch, se veu impresa en la roca sa petjada divina, mirant al occident. Desde allí prengué la volada lo Fill de Deu, al tornarsen als brassos de son Pare celestial, y es allí, segons creyença comuna, ahont baixará lo día derrer dels temps á judicar los vius y los morts, y á pesar lo que haurán deixat de pols ó de perfum totes les generacions de la terra.

Una vegada l' any, lo día de l' Ascensió, la mosquea 's vesteix d' esglesia católica; ses parets se cobreixen de tapissos, y en lo centre, sobre aquella petjada tant dolsa de besar, se col·loca un altar en que los PP. Franciscans celebran un solemne ofici. Despres á corre-cuyta apagan los ciris, desfan l' altar portátil, despenjan los tapissos; y 'l sagratíssim temple de l' Ascenció ¡torna á quedar ¡malaguanyat! en mans de moros!

Nos estaríam assí tota la vesprada, mes lo clauher, que també es moro, nos trau á fora, cansat de esperar á la porta, que acabássem de besar la Roca y de fer nostres devocions, y fent dringar les claus, que per mí tenían sò de cadenes, nos mostra un panorama que no tindrá parió en la terra.

«Al orient, derrera núes y desertes montanyes, s' ovira la Vall del Jordá y les fondes aygues del mar mort, que 's deixa veure entre 'ls alts y baixos dels puigs y sota 'ls raigs del sol, ardent com un estany de metall fos Part d' allá crestejan les montanyes d' Arabia, inmensos murs que separan los deserts de Moab del actual desert de la Terra de Promissió S' aixeca 'l mont Nebo entre les serres

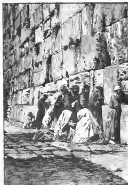

T...re de David

que 'l voltan, nues de vegetació y trencades per nombroses y fosques torrenteres La vivor de la llum vessa sobre llurs costalades aquexa indefinible tinta que tantes voltes admirárem en los pahisatges del Líbano y en la plana de Balbek Lo Jordá, mercès als arbres que ombrejan sos márgens, fa una gran ralla verda en mitx de l' árida comarca hont tinguéren lloch les primeres escenes de l' historia del món Al nort los monts d' Efraim, coronats per les ruines y mesquites de Sant Samuel, embrancan ab los de Hebal y Garizim, en lo centre de Samaria. A ponent se contempla als peus la Vall de Josafat, los monuments y plans de la ciutat quals cases se podrían contar. ¡Ab quin dalè s' exten la vista desde 'l mont Sion fins al Calvari, desde 'l sitial que ocupá 'l temple de Salomó fins á la Torre de David! L' antich y 'l nou Testament, l' historia de cent pobles barrejada ab les cendres d' aquexa ciutat, se manifestan á ma presencia; no permeta 'l cel que m' oblide d' aquexa gran página ni de sos divins ensenyaments »

He copiada aquesta descripció de Mislin, per no privar al lector del magnífich panorama de que 'ns priva á nosaltres lo fortíssim vent d' aquesta tarde, que abriga á Jerusalem, la Judea y sos vehinatges ab un núvol de polsaguera, digne mantell d' aquexa terra de ruines

Circunscribintnos á la ciutat, qué tristes reflexions m' inspira lo poch que 'n veig! Son temple y edifici més sobirá es lo de Omar, que seu ahont seya 'l de Salomó, y la mitja lluna corona la roca

Mur de la [illegible] ou Reste du Temple [illegible]

Sakhra, que fou, segons se judica, lo lloch del *Sancta Sanctorum*, ahont estava guardada l' Arca santa. Lo sant Sepulcre se veu petit, insignificant, derrera d' ell y ¡ay! lo sant Sepulcre no es dels catòlichs. Quatre sectes nos ne pledejan la possessió, y 'ls protestants si no n' estan fora encara, no n' estan gayre lluny. Dos ó tres temples seus s' aixecan assí y allá com blanchs espectres, y les ruines del Temple, que estan en llur poder á les portes del sant Sepulcre, semblan plorar y escruixirse, al pensar que de avuy á demá poden vèures profanades pe'ls sectaris de Luter. Als peus de la montanya de Sion se mostra ergullosa una gran sinagoga de les moltes que hi há en la ciutat, y l' esglesia de Sant Salvador está tan amagada entre les teulades, que caldria 'l fil d' Ariadna per trobarla d' assí estant. Se senten moltes veus de muezin y poques de campana, y la Creu, lo signe adorable de nostra redempció, sembla estar á l' ombra de la fatídica y aborrida mitja lluna. Jerusalem, que no volgué per espòs á Jesucrist, es esclava de Mahoma.

¡Oh! si jo pogués fer un crit á l' Europa católica, si li pogués mostrar aqueix espectacle dolorós. Mira, li diria, això es obra teva. Tu ets filla de Jesucrist. L' amor seu, que rebujá la ingrata Jerusalem, té 'l doná tot sencer á tu. Per dirigirse á tu, li girá la espatlla á ella, al morir en lo Calvari y al pujarsen al cel en la vehina Roca de l' Ascensió. Jesucrist t' ha treta de la barbarie y t' ha feta reyna del món. Ell t' ha feta sa representanta en la terra, segons expressió del poeta Alexandri, y en penyora del

seu amor infinit, te feu guardiana de sa creu, de son bressol, y de sa tomba, y dels llochs santificats ab sa presencia divina ¿Per qué avuy t' ho va prenent tot? ¿Per qué ha donat als cismátichs lo lloch hont se tallá l' arbre de la creu, los convents de Lidda, Sant Elías y Sant Sabas, los sepulcres de la Verge María, de Sant Joseph y 'ls de Sant Joaquim y Agna? ¿Per qué ha compartit entre les sectes anti católiques lo sant Sepulcre, deixanten á tu la mínima part? ¿Per qué 'ls ha donat lo bres de Bethlem, hont va naixer, y la roca del Gólgota hont va morir? ¿Per que dona a la guarda dels fills de Mahoma aqueixa Roca de les olives, la derrera cosa que trepitjá de la terra? ¡per ta ingratitut! Be 't pot dir á tu la queixa que llançá á la ciutat deicida *Jerusalem, Jerusalem, ¡quántes vegades he volgut congregar tos fills, com la lloca aplega sos pollets sota les seves ales, y no has volgut!*

Nazareth, 7 Maig

A mitja tarde del dia 2 sortírem de Jerusalem, per la grandiosa y monumental porta de Damasch, mos ulls se posaren en la fonda y negra Cova de Jeremías, donchs ell, y sols ell ab lo plorós accent de les lamentacions, pot parlar de la Jerusalem actual

A quatrecentes passes se troba l' edifici que dedican los pares Predicadors á Sant Esteve, lo primer predicador que doná, allí mateix, segons tradició, la sanch y la vida per la fé Han descobert un

gran mosáich, prop del solar d' una capella que estaría dedicada al mateix Sant, en lo lloch hont caygué ferit y mort á la gran pluja de pedres. Los dominicos, segons se diu, hi fan una casa destinada á exercicis espirituals, y en la paret de la horta ó jardí á mida que la van edificant, hi posan hermoses capelletes representant los 15 misteris del Rosari.

La tomba dels Reys que 's troba més ensá, con sisteix en un fosso quadrat é immens que, segons fra Lievin, serví de pedrera á Jerusalem molts anys. Lo vestíbul sostingut en altre temps per columnes de la mateixa roca, s' obre en una de ses parets y está ornat d' un fris de gust delicat, mes incomplert. Allí per una porta de 90 centímetres d' alt s' entra á les tombes, cavades al voltant de cambres, que s' enfonzan, l' una derrera l' altra, en la roca viva.

Desde la tomba dels Reys se camina un bon tros per una via romana, s' atravessa la Vall de Josafat, que acaba un xich més amunt.

Montanya Scopus.—Hont lo gran sacerdot Jaddo sortí á l' encontre d' Alexandre que s' anava á apoderar de Jerusalem.

Desde una altura, al despedirnos de la Ciutat Santa, resárem, com es costum, lo salm

Super flumina Babilonis illic sedimus, et flevimus cum recordaremur Sion.

In salicibus in medio ejus, suspendimus organa nostra.

Y mirant segurament per derrera vegada á Jerusalem, coronada encara de hermosos murs, li diguérem ab lo Rey Profeta

Pou de Jacob

Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea.

Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.

Cap ciutat del món fa aqueixa impressió al del xarla, y no obstant un no sab si es amor, odi ó compassió lo que sent per ella, ó si sent de una á una eixes passions, segons se recorda, de la ciutat que fou arca de la lley, imatge de la Jerusalem celestial, predilecta del Altíssim, ó de la vila ingrata, cruel y deicida.

El Bireh (antiga Beroth).—Allí Dèbora, asseguda sota una palmera, judicava 'l poble d' Israel. Es aquí hont Joseph y María, tornant de Jerusalem, se adonaren de que Jesús no anava ab l' un ni ab l' altre. S' hi veuhen ruines d' una esglesia de tres naus, dedicada á la Verge per los creuhats.

Samária.—Lo primer poble que 's troba, es Bethel, hont Loth se separá de son oncle y ahont Jacob, fugint d' Esaú, vegé l' escala misteriosa que arribava fins al cel, figura misteriosa de l' Esglesia.

Allí fou enterrada Dèbora, dida de Rebecca, sota una alzina que fou anomenada Alzina dels Plors. Jeroboam adorá en Bethel un badell d' or, y 42 noys d' eixa població en lo camí que vá á Jericó foren devorats pe'ls ossos per baver insultat lo profeta Eliseu.

Jifna.—L' hem vista solament de lluny. No hi há més que 'l lloch de l' alzina anomenada Arbre de la Santa Verge. Segons la tradició, la Mare de Deu s' hi aturá venint de Nazareth ab son Fill y altra

Tomba de Joseph

volta tornant de Jerusalem, quan perde á Jesús venint desde El-Bireh per cercarlo

Silo (Seiloun) hont Josué posá l' Arca, que hi restá 300 anys y allá morí 'l sacerdot Helí al saber la mort de sos fills Ophni y Phinées.

Sortint de *Khan es-sdoureh* s' oviran lluny, per primera volta, al N. la cordillera de Garizim, y més enllá l' Hermon, gayre bé sempre cobert de neu, com nostre Canigó

Pou de Jacob o de la Samaritana. —Está en mitx de les runes d' una esglesieta construhida per Santa Elena. Es de pedra y cals y fondíssim, mes sens aygua. Sa boca es d' una pessa Al peu d' ella llegim devotament l' evangeli recordant lo hermós encontre de Jesus y la Samaritana. A un kilómetre del pou passam prop de la tomba de Joseph

Ain Dafnah. —En aquest lloch, que está al mitx de la vall, entre dos monts, Josuè posá l' Arca y despres d' oferir un sacrifici, fent col locar sis tribus á una banda y sis á l' altra, pronunciaren los levitas les maledicciones contra 'ls transgresors de la lley y les benediccions contra 'ls observadors, y tothom respongué Amen

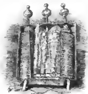
Napluse, antiga Sichem. —Situada en una hermosa vall entre les montanyes Hebal, vestida en tot aquell vessant de figueres de moro, y Gazirim, verdejant d' arbres y camps de blat. De Gazirim, baixan unes quantes abundoses fonts que omplen de vida y de murmuris ses hortes y jardins, passant sos rechs per dintre la ciutat, que no per aixó es més neta que les altres de Palestina, encara que es totalment diferenta

Entrada á la vall de Sichem

Hi há moltes cases de tres pisos y d' ayre monumental com lo tenen ses muralles.

La capella llatina está enclavada dins la rectoría, es molt petita, y ab prou feynes se dèu haver vist may plena, puix de 16,000 habitants no hi há més

Antiga copia del Pentateuco samarità

que 60 catòlichs, sent gayre bé tots los altres mussulmans Visitárem lo temple dels grechs units que es tant gran com desert, y 'l dels samaritans per veure lo famós manuscrit del Pentateuco, que data, segons Lievin, de Manassès, això es, 300 anys abans de Jesucrist

Consisteix en una ampla faixa de pergamí que se enrotlla per cada cap en dues broques d' argent.

Los cinch llibres de Moysès estan escrits en caràcters samaritans. Lo pontífice de aqueixa extranya branca del judaisme reduhida avuy á 240 fidels, nos lo trau, perque nosaltres no 'ns volíam descalsar fins á la porta del temple y nos l' ensenya falaguer per dues pessetes y mitja. Li costa més morir á una religió, per xica que sia, que á deu dinasties.

Djémeh el-kebir.—Es una antiga esglesia, convertida en mosquea, sa portalada gòtica es magnífica, y té algun parentiu ab la del Sant Sepulcre de Jerusalem. Se veuhen dintre columnes de granit, senceres ó á bossins, mes dretes encara, com soldats de la creu que no han volgut encara tòrcer lo genoll á Mahoma.

Los habitants de Napluse no semblan dels més civilisats de Palestina, y 'ls infants que fan, segons lo adagi, lo que veuhen fer als grans, corren amablement derrera nosaltres demanant *bakchiches*, á cambi dels fástichs que 'ns diuhen.

Desde Jerusalem á Napluse lo vestit cambía totalment. En Samária los hòmens del camp van vestits ab tunica blava, com les dones pageses de gayre bé tota Judea, y moltes dones vesteixen de blanch, com los hòmens en Judea, encara que axó no es raro al voltant de la Ciutat Santa. Lo que fa verament extrany es veure 'ls hòmens vestits de llarch y les dones, especialment en sa infancia, portant calses amplíssimes y desayrades. En tota la Judea hem vist en les dones tendencia á coronarse de monedes d' or ó plata, mes desde Jerusalem á Samária les hem vistes riques y pobres, fins les herbejadores dels camps

mes apedassades, ab lo cap voltat de duros de can tell (n' hi hauría quaranta ó xexanta) foradats pe 'l mitx y lligats ab un cordó Diu que molts son de pilans, anomenats per ells *columnata*, que ells exigian, fa alguns anys, dels pobres frares, tribut que les dones fan lluhir sobre son front, trameténtsel de mares á filles. En Samária no he vist mes eixa corona d' argent, encara que, segons me díuhen, es sols per guardarla millor dins una de drap que 'n duhen de la mateixa forma

Lo pahís de Napluse es fertilíssim, les oliveres son grosses, tendres y carregades de flor, hi verdejan les pomeres, magraners vermells de flor, les figueres de moro clouhen tots los horts y jardins plens de sebes, alls, tomátechs, meloneres hont se sent remintolar l' aygua y cantar los aucells Lo pahís que trobam cap á Sebaste no es tant ayguós, mes lo retira

Ací á Napluse com á Ramalá, hem posat en la casa parroquial, ó patriarcat, com l' anomenan per estar servit per un sacerdot del Patriarca, los dos son del pahís. En les dues rectoríes posan fins los protestants, sent aixís qu' en los dos pobles hi há pastor protestant, y en lo primer fins una fonda servida per gent de la mateixa secta. Axò proba lo ascendent y bon nom de nostres sacerdots.

Sebaste.—Eixa ciutat, que Herodes fortificá y coroná d' un mur d' una lleuga de llarch y la aumentá de 6,000 hòmens, donantlos les terres del voltant, no té avuy més que 300 habitants entre ruines La de l' esglesia de Sant Joan Batista es considerada per M. Vogué com la més important de les basíliques

Tomba de Sant Joan

cristianes de Palestina. No 'n resta més que la senzilla fatxada, l' àbside y la caixa del temple fins á certa altura, y sobre tot la tomba de Sant Joan Batista en mitx del temple, coronada d' una cupuleta blanca. S' hi baixa per una escala de 20 escalons La porta es de basalt, mes es fora de son lloch

Lo sostre està empedrat de petites lloses de marbre. En la paret hi há com tres nitxos, en l' un jau lo profeta Abdías, en l' altre l profeta Eliseu y lo tercer es lo de Sant Joan Hi fou portat per sos deixebles despres d' haver sigut escapsat per Herodes.

Sortint de la vila, á cosa de cinch minuts se veuhen dretes, com soldats no cayguts encara en la batalla, 16 columnes monolites que diuhen al viatjer hont fou lo grandiós teatre que regalá Herodes á Sebaste Com recort de Sebaste, guardo una moneda trobada en ses ruines, hont se veuhen separats per una creu Constantino y Santa Elena

Bethulia (Sanour) —Está assentada al cim d' un turonet rodó y deslligat al mitx del plá, á excepció de una llengua de terra baixa que la lliga á la petita cordillera Tenía hermoses muralles, de que la descoroná Abdallah Pachá, de les quals, com á florons, li 'n resta encara algun tros de torre Es una ciutat guerrera molt ben situada y en aquell temps difícil de guanyar, puix la pujada per totes bandes es llarga, y solament á colps de pedres podian defensarse dels sitiadors La plana es ampla, verda y sens un arbre per abrigarse del sol, que actualment crema. Ja l' espós de la bella Judith, qual

La columnata de Sebaste

ombra apar que voleteja encara entorn de Bethulia, morí d' una soleyada en aqueix pla

Anam á dinar en Djenim sota unes figueres de ombra espessa y regalada, dins un hort rodejat de cáctus

En Djenim, se creu que Jesús curá los deu leprosos, (Lluch XVII) dels quals un solament li doná les gracies No ha pas guanyat gayre en pietat aquell poble, puix de 3,000 habitants que conta, no hi há més que dues familíes católiques

Galilea.—En Djenim deixam la Samária y entram ensemps en Galilea y en la plana d' Esdrelon, que s' esten als peus del viatjer cinch hores seguides, fins á deixarlo al peu de la montanya de Nazareth Es de forma triangular y la mes gran y hermosa de Palestina A la dreta, á mitja plana, deixam la montanya de Gelboé, seca y pelada, coronada de la blanca tomba d' un santó, derrera veyem lo Tabor, rodó, verdejant y hermós, coronat ab la capella de la Transfiguració

Nazareth, 8 Maig.

Un P Franciscá francès me conta que la Casa de Nazareth sortí d' aquest pahís cap á la Dalmacia, després de la última derrota dels creuhats en Sant Joan d' Acre y del horrible fet seguent: A Nazareth, que era llavors Sede episcopal, restava encara 'l Bisbe que 's vegé voltat de moros que amenassavan llevarli la vida; ell débil y de poca fé devant dels

mahometans, llensá la mitra y 's posá lo turbant declarantse apóstata

Ab la pèrdua de la casa santa comensáren á ploure sobre Nazareth calamitats sens número

Un fet notable succehí l' any 1622, que vull notar Los beduins de les montanyes de Moab, ó de l' altra part del Jordá lo passaren un día en só de guerra y saquejaren tot aquest pahís, y acabaren per la Casa y convent de Nazareth Volian coronar la festa matant los pobres frares, y anavan á ferho, quan los aparegué una gran y hermosa dona, vestida al estil del pahís, dihentlos molt enfadada que no tocassen los seus sirvents Ells s' espantaren y arrancaren á fugir dihent que aquella dona sola era capassa per traure 'ls y llansarlos d' aquella terra sagrada. Los pobres frares no reberen dany, per intercessió de la Verge María

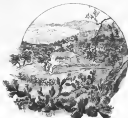
En 1885, haventhi una gran sequedat, les mares mahometanes de Nazareth enviavan son infantons al temple, ahont cridavan á nostre Senyor Senyor, donáunos aygua

Nazareth, que significa Flor, es verament la flor de Galilea esbadellada en lo sí de ses montanyes Eixes, per deixarla asseure á plaher, tenen la forma d' anfiteatre ó millor, d' una grandiosa petxina, en qual conca ó ampla boca está assegudа la ciutat y qual columnela ó cor es lo Santuari de la Anunciació, en lo fons de la vall ditxosa, triada entre totes les encontrades del món per rebre les primeres petjades del Deu fet home.

La forma de petxina d' aquesta vall, aixecada so-

bre los cims de Galilea, fa venir l' idea de la perla, y de la maravellosa manera com, segons la poesía, la concebeix.

Quan la conquilla está ben formada y preparada

Vall de Nazareth

al fons de la mar, á voltes se deslliga de la terra á l' hora de l' alba, per una atracció desconeguda, puja fins á flor d' aygua, y allá, obrintse, copsa una gota rosada, se clou com una capsa y guarda en son sí aquell tresor del cel que un día ha de lluhir, com la més estimada de les pedres precioses. Aixís la vall hermosa de Nazareth apar que s' haja aixe-

cada sobre totes, sobre les de Galilea, per rebre á Jesucrist, veritable y preciosíssima perla del Evangeli

L' esglesia de l' Anunciació es de tres naus y senzilla, en son centre, devant l' altar major, se troba una escala de marbre blanch de 15 escalons, y baixat lo derrer s' es en la capella de l' Anunciació Allí en aquell mateix lloch, sota aquella mateixa volta de roca, l' Angel doná á María la embaixada més gran que han vist sortir los cels, y Deu se feu home en les entranyes d' una Verge

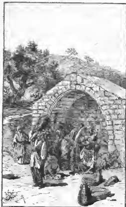
Jamay, trobantme devorat per la set en les montanyes de Catalunya, ni en les planes seques y ardentes de Palestina, posí los llabis en cap font ab tant ardor com en aqueixa pedra, font de tota nostra civilisació, d' hont ha rajat ab les divines aygues del cristianisme tot lo be, lo ver y lo sant que veyem en lo món. La vida interior que ha poblat en épocques passades la Nitria y la Tebayda, Miramar y les ermites de nostre Montserrat, y en la present tants convents y monestirs, te aquí sa font, la caritat, que fins en lo descreiment de nostres dies avansa en la societat y cura continuament les llagues de la humanitat malalta, te aquí son origen Lo Messies promés en lo paradís á nostre primer pare, lo desitjat de les gents, aquí tingue son primer bressol y baixá d' eixes montanyes, com altre Moysès de les del Sinaí, á publicar la dolsa lley del amor als desterrats fills d' Eva

Moltes antigues cases de Nazareth que estan adossades á la montanya tenen, y ho he vist per mos

ulls, alguna habitació sota la roca, que tal volta en les primeres époques fou la maysó primitiva donchs d' aqueixa part constava la Casa de Nazareth y fou la que 's quedá ací al ser transportada per mans d' ángels á Loreto. La tradició, segons lo P. Lievin, diu que l' arcángel Gabriel, en lo moment de l' Encarnació, estava en la casa de Loreto, mentres la Verge se trobava en lo lloch de Nazareth, que están visitant. L' altar que hauria de ser lo millor del món y encara no seria digne del Deu humanat, es de marbre senzill y un quadro representant la Verge en oració mentres l' Arcángel la saluda. Sota l' ara, il-luminat per cinch llánties y assenyalat per una creu de marbre, hi há lo lloch ditxós, que tants pelegrins venen á adorar, á través de terres y mars, assenyalat ab la inscripció *Hic Verbum caro factum est*.

Botiga o taller de Sant Joseph.—Es una senzilla capella edificada en lo lloch hont treballava 'l Sant Patriarca, ajudat y benehit pe 'l bon Jesús. Esta capella y la de *Mensa Christi* son catòliques. La taula hont diuhen que menjá ab sos apóstols, fins després de la resurrecció, es una roca plana que s' aixeca un metre de terra, y está avuy retallada per comoditat dels fidels que van á ohir missa en aquell temple.

Font de la Verge.—Hont les nazarenes van á cercar aygua, portant sempre l' ayrosa ánfora al cim del cap y un xich inclinada. Los grechs han fet una esglesia més amunt, d' hont diuhen que vé la Font, y sota l'altar hi há una boca de pou d' un

Font de la Verge Maria

palm d' ample, d' hont pouhan aygua ab una hermosa galleda per oferir als devots

Montanya del Precipici. — Ahir á les quatre de la tarde 'ns hi dirigírem per lo fons de la vall, anant contornejant la montanya fins al lloch del cingle, daltabaix d' hont volían tirar al bon Jesús los farisèus de Nazareth. Hi há una cova petita que ser viría probablement d' altar en la capella que hi hagué en altre temps, de la qual solament se 'n vèuhen les ruines, lo mateix que del ermitatge que l' acompanyaría, del qual ne restan trossos de paret y dues cisternes, rodejades de espinosos cáctus, tamarius y herbes. Part d' amunt, les roques son tallantes y esquerxades de mala manera

Davant la montanya del Precipici hi há una altra montanya á l' altra banda del torrent de Nazareth, avuy sens aygua. A la mateixa altura de la cova d'ací se n' hi veu una altra. ¿Quí sab si també fou habitada? ¿Quí sab si era tradició popular lo que diu Adricomius, autor del segle catorze, que Jesús, quan *transiens per medium illorum ibat* fou vist en lo mateix moment en la montanya de davant, hont deixá estampades en la roca ses vestidures?

Desde 'l cim de la montanya del Precipici donem un colp d' ull al pahís. La plana d' Esdrelon se mostra ab tota sa bellesa. Aquí Debora y Barac, devant d' un exèrcit de 10,000 hòmens, desferen á Sisara que venía ab una armada innumerable y 900 carros armats de fals. Lo torrent Cison, que 's veu allá sens una gota d' aygua, arrossegá sos cadavres er la plana.

Se veu al peu del petit Hermon Naim, y més enllá, Endor, hont Saul aná, mal aconsellat, á consultar la pitonisa

Seguint la serra, anam á coronar l' expedició visitant á Nostra senyora del Tremor. Quan los Jubeus anavan á precipitar á Jesucrist, diu que la Verge vingué plorant fins aquí, seguint ses petjades, y veyent que l' anavan á estimbar, li vingue un gran tremolor. Aquí hi hagué un convent, quals ruines y lloch encara es anomenat pe'ls moros Convent de les Donzelles, y una esglesia, l' ábside de la qual incluhía la roca hont la Verge estava en son tremolor. La capella que hi acaban de fer los pares Franciscans, n' agáfa la gran part te en l' altar la Verge rodejada de dones compassives del Zebedeu y sos dos fills que l' aconsolan.

Sant Jaume.—Es una capelleta que d' almoynes espanyoles s' acaba d' edificar en lo solar mateix del Zebedeu, hont nasqueren Sant Joan Evangelista y l' Apóstol d' Espanya. Allí hi havía ja les ruines de una capella de fusta, de la qual quedan dues grosses pedres que 's trobaren sota la ara, col·locades en lo mateix lloch de la nova esglesieta. Al voltant se troban dues ó tres cisternes cavades en la roca, potser fossen de la casa dels Fills del Tró. Una d' elles te dues boques rodones y la forma de dues gerres unides interiorment, mes en les parets de roca y al fons se vèuhen varis forats per hont passaría un home, mes no se n' ha tret la terra.

Eixa capelleta es á un cantó del poble, que es dels més miserables que 's poden veure En dues

cases, ó millor barraques, hem vist moldre 'l blat ab una mola de má moguda per una dona, com en temps dels romans; davant la casa tenen lo forn digne de tal molí, ahont generalment se con lo pa ab fems de bestiar sech De manera que ja es un adagi en orient hi há *campana de carn* (lo muezín) *clau de fusta* y *carbó animal* En eixa capelleta hem tingut la ditxa de celebrar lo dia 9 de Maig, quan sols havian celebrat en ella dos ó tres pares Franciscans En ella he pregat per Espanya, y he demanat al gran apóstol Sant Jaume que no deixe minvar la fé en lo regne hont la portá, y hont rebé la promesa de la Verge de que may s' hi apagaría.

A l' áliga dels evangelistes, que prengue 'l vol al cim de esta montanya, vehina de Nazareth, li he demanat que adresse é il-lumine 'ls camins de la poesía moderna, tan plens de fanch, de pols, de tenebres, de dubte y desesperació

Per mí, humil cigala dels boscos de Catalunya, grillet qne aprenguí á cantar entre 'ls terroços de la Plana de Vich, demaní la benedicció per mes pobres cansons y la gracia de saber beure la poesía, una gota que sía, en la sagrada font del Cor de Jesús, hont ell begué la més alta que s' ha escrit sobre la terra.

Tabor, 9 Maig.

A la una de la tarde baixárem de les montanyes de Nazareth y, atravessant la plana de Esdrelon, passam á veure la esglesia de Naim, que acaba de

Tabor

fer un sacerdot de Nazareth, de cognòm catalá, Cardona, en lo mateix lloch hont Jesús ressuscitá lo fill de la viuda que duyan á enterrar. A falta de catòlichs en la població, los moros guardan la clau del temple que ha vingut á obrir una mora ab son fill al bras Hem llegit l' Evangeli del lloch, y 'ns hem encaminat aci al Tabor La pujada es suau y la emprenem per la banda del Nort, verda y ombrívola, plena de roures, los primers que he vistos en Palestina, garrichs y alzines d' un verdor que encanta

¡Qué hermosa vista y quin dia tan clar per gosarne! A Ponent veyem, per un rebaixament del Carmel, lo mar de Cessarea, y aquesta montanya se 'ns apareix de cap á cap dominantla tota lo turó del sacrifici d' Elías.

A mitx dia nos tapan l' horisó les verdes montanyes de Samária, que 'ns amaga lo petit Hermon, que té á aquesta banda Naim y á l' altre Sunam, la patria de la Sunamitis dels cantars. La plana d' Esdrelon s' allarga com un tapís vert desde 'l Carmel al Jordá, un xich restret al mitx del petit Hermon. A l' altra banda del Jordá se veuhen de Sur á Nort les planeres montanyes de Moab, á claps emboscades y per tot arreu incultes, n' es lo terme cap á la banda del Nort lo gran Hermon, altiu y hermós ab sa corona de neu, y dominant per sa cabellera blanca y per sa alsada totes les montanyes de Palestina. Del Hermon ací, los ulls s' aturan á contemplar la montanya de les Benaventuranses, lo camp de la multiplicació dels pans, l' estany de Tiberíades, que

Tabor y Hermon

sembla mirat desde aquí, un ferro de llansa immens deixat allí per algun altre Goliat.

Desde l' Hermon cap á Ponent se veu en últim terme la montanya de *Saphet* ó Cessarea de *Feliph*, que blanqueja alterosa con Medina Sidonia, vista desde la badía de Cádiz. Més ensá se veu la montanya hont está assentat Caná de Galilea. Tota aqueixa encontrada está atravessada per la carretera que segueixen los mercaders del Cayre y de Damasch, que passa per Naplusc y pe 'ls peus del Tabor, y 'l mont de les Benaventuranses.

Tot es bell en esta montanya, tot es bell al seu voltant. La Galilea no es pas pedregosa y estèril com la Judea, com no fou tan criminal, apar que la maledicció de Deu no l' haja ferida tan de plè, y cabalment lo Tabor está al mitx d' ella, dominant sos millors pahissatges, son únich estany, sa plana més gran y ses montanyes més verdejants. A més aqueixa es la més alta de Galilea, es rodona, tan ben feta com ben col locada, entapissada d' herbes y vestida de flayroses plantes y fullosos arbres, no en va la triá entre totes estes Nostre Salvador per pedestal de sa glorificació, com triá l' estèril Calvari per padró de sa ignominia. La paraula plena d' amor y satisfacció de Sant Pere, es la primera que vé als llabis en aquest altar misteriós de Nostre Senyor Jesucrist *Bonum est nos hic esse*. Sería un dels punts de la terra en que no 'm desplauría parar la tenda ó almenys prolongarhi lo sojorn, y dedicarme á mirar aqueix cel, encara plè de la gloria del Altíssim, aqueixes valls y montanyes, aqueixos camps,

Estany de Tiberiade.

riberes y camins, hont son Fill diví deixá impreses ses petjades.

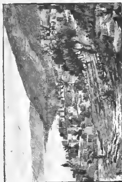
Tiberíades, 11 Maig.

Ahir á la tarde ferem un viatje al S del estany, vers hont lo sagrat Jordá torna á rependre la mar xa interrompuda per cinch ó sis lleugues del mar. M' ha recordat lo Rose sortint del estany de Ginebra, valent é impetuós com un cavall que 's desvetlla cansat de dormir, y emprèn de nou la carrera. La del Jordá no es tan forta, per ser la terra planera, mes cada any se 'n porta cap al Mar Mort alguns dels beduhins que s' atreveixen á passarlo, nusos, ab lo farcell de roba al cim del cap Los que van á cavall lo passan més segurs y millor, mes l' intrèpit animal té que remar de fort y ferm per vèncer la corrent calmosa y avassalladora

A mitja hora curta de la ciutat n' hi há una gran tomba d' un juheu, aprop d' uns banys calents, cèlebres en lo pahís. Entre ells y la ciutat se veuhen trossos de paret enormes que 'm fan recordar los del Moll de l' antiga Ampurias y columnes de granit, fa dos mil anys ajagudes vora la mar, de que serían alguna hora ornament. Es tot lo que resta de la Tiberíades romana

Aquest matí, á primera hora, en ales d' una senzilla barca, hem anat á veure lo Jordá Petit, ó sía 'l punt hont desemboca baixant d' entre Hermon y 'l Líbano.

De la vehina Cafárnaum no 'n resta mes que una

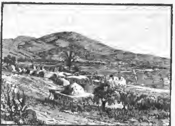

torre, la meytat de grossos marbres y 'la fonaments tambe de marbre d' una gran basílica, que Lievin diu que estava en lo mateix lloch de la casa de la Sogra de Sant Pere, santificada per la presencia de Jesuscrit y sa Mare Santíssima. Ne restan grossos capitells, trossos de columna y architraus de formes grandioses coberts d' herba y de espines.

De Betsayda no 'n resta tant, puix les parets que hi há son modernes, bé que fetes ab pedres tretes de monuments antichs. De Corazain, que estava part d' allá de Cafárnaum, encara 'n resta menys; solament la terrible maledicció que 'ls caygué á totes. *Væ tibi, Corazain; væ tibi, Bethsayda . Et tu, Capharnaum, numquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te forte mansissent usque in hanc diem* Més enssá hi há una plana tota plena d' arbres y fonts, anomenada Onà-di-Hamam; Vall de les colomes.

Entre ella y Tiberíades negreja l' avuy humil poble de Magdala, pátria de Santa María Magdalena.

En la primera d' eixes dues espedicions nos ha acompanyat lo sacerdot Miquel Karam, del Patriarcat de Jerusalem, y destinat de párroco, ó mellor, missionista en la terra de Hus, que está derrera 'l tros de montanya de Moab, que tenim davant. Fa un any que hi obrí la missió y ja hi té 300 fidels convertits d' entre 'ls mil cismátichs grechs, que hi havía. Los grechs, no tenint personal, hi tenen de popes beduhins ordenats, que ni saben llegir, de manera que no es difícil péndrels lo gobern de le

Magdala

ánimes, que ni saben ni poden guiar pe'l camí del cel, mes per això 's necessitan dots especials, com los del reverent Karam Es de rassa árabe, del peu del Líbano, y á més de son idioma natural parla 'l siriach, lo llatí, lo francès y l' italiá Es de gran sobrietat, com lo poble que regeix, fins ha deixat de beure vi, per no ferse antipátich als beduhins que, com viuhen entre 'ls mussulmans, l' aborreixen, es home d' una paciencia propia de rasses europées, y per últim d' una amabilitat que roba 'l cor. Es de tipo árabe, y sobre la sotana porta la mantell blanch y 'l turbant, fet d' un mocador negrós, de manera que 's pendría per un cheikh.

Llástima gran que no hi há sacerdots per totes les missions que s' hi podrían y haurían de plantar. Son camps verges que esperan lo sembrador de la divina llevor del Evangeli Los beduhins semblan dolents, mes no ho son, me deya altre missionista que ha estat entre ells. Segueixen la lley natural un xich ofuscada per lo mahometisme, y la admiració que tenen per Jesucrist obra fácilment l' entrada á qui 'ls vá á parlar de sa doctrina celestial. Son, sobre tot, molt senzills, s' admiran del missionista y l' escoltan com si hagués baixat del cel. Quan lo convidan á dinar á una casa, matan lo moltó més gros del ramat per ell tot sol; en cambi, quan son convidats per ell, hi vá tota la tribu, avis, pares, fills y nets.

Quan van á la rectoría á demanarli alguna cosa, encara que 'ls diga que no pot donárloshi ó que no la té, no s donan per entesos, la demanan de nou, y aprés la demanan d' una altra manera y la tornan

á demanar sense parar, com fan les criatures. Demanan al párroco consell per tot, fins per sembrar, comprar y vendre, de manera que ha de fer una provisió de paciencia que no s' acaba may

Caná de Galilea, 11 Maig

Sortint de Tiberíades no 's triga á trobar tres tombes á má esquerra, la una es del Doctor Maymon, filosoph juhéu, fill de Córdoba, més conegut en Europa per lo nóm de Maymònides, y les altres dues son de Bebe Vriuic, y Jócna Bensach, rabins del temps de Jesucrist, que l' aculliren moltes vegades en llur casa de Genesareth, mes no 's convertiren

Se deixa la vall y s' arriba á la gran y hermosa plana de Hatine, y á pochs passos se troba á má dreta, vora 'l camí, lo lloch de la multiplicació dels pans. Les grosses pedres basáltiques hont s' asseuria Jesucrist y sos apóstols, encara son allí, com si tot just se n' acabassen d' alçar. La terra está coberta com á llevors d' herba ufanosa; *erat fenum in loco;* sols falta Jesús y la turba que al seu voltant debía cubrir aqueixes margenades, ó pletes, com la gent en los apleghs.

Montanya de les Benaventuranses, es anomenada pe 'ls indígenes Kurn-Hattine, les banyes de Hattine, per terminar en dues puntes, entre les quals hi há un planet hont, diu, que feu Jesucrist lo eternament célebre sermó de la montanya

Lo colp de vista es immens.

Camp de les Espigues.—Hon Jesucrist defensá als Apòstols de que obligats per la necessitat cullissen algunes espigues, recordant als fariséus que, eo semblant cas, David *entrá en la casa de Deu y menjá los pans de proposició que li era permés de menjar*

Caná de Galilea.—La esglesia que 'ls Pares Franciscans acaban de construhir, está col·locada en la mateixa casa de les cèlebres y afortunades Bodes hont Jesus feu lo primer miracle convertint l' áygua en ví. Es la casa de Simon lo Cananeo que, segons San Ciril·lo, era l' Espòs d' aquelles bodes. Devant mateix de l' esglesia católica los grechs n' aixecan una altre, hont volen col·locar dues grosses urnes de pedra que diuhen ser les del convit.

Les ruines de la casa de Sant Bartomeu, son propietat dels Pares Franciscans, y están aprop del Cementiri católich.

Com en gayre be tots los pobles importants de Palestina les pobres ánimes, especialment les dels infants, son disputades á la vera y única esglesia per los protestants, grechs y mahometants, per tots los medis.

Sortint de Caná deixèm á dreta sobre una altura lo poble de Mesched, pátria del profeta Jonás, que guarda cuydadosament sa tomba dintre una mosquea.

Nazareth, 13 Maig.

Hem assistit al Mes de María de aquesta població. Davant l' altar, á las cinch y mitja del matí se

reuhexen los noys catòlichs, y derrera ells alguns estols d' homes y dones, y resan lo rosari en àrabe, menantlo un minyó de 20 anys. La oració del Ave María, baldament sia en la llengua de Mahoma, sembla més dolsa en esta esglesia, hont fou dictada, en gran part, per l' arcàngel Gabriel, y la Verge 'ns sembla que la ha de escoltar millor, més que més quan li tornan á dir llabis d' àngels Després del rosari cantan la lletanía, l' *Ave maris Stella*, ab una ayrosa tonada francesa, que desaccentua, axò sí, les paraules del hermós himne llatí, y lo Párroco, que aquí es espanyol, ha dit missa, mentrestant acaba la funció, donant la benedicció ab la vera creu

La Verge María desde son altar plè de flors, cullides per mans pures en los jardins de Nazareth, sembla somriure al cant dels noyets y donarlos també la benedicció Ella 's digne benehirnos també á nosaltres viatjers que venim á adorar ses petjades en la terra

Es curiosa la manera de portarse los orientals en lo temple Deixant á part los cismàtichs, que 's postran fins á tocar de front á terra, s aixecan y se senyan, repetint lo mateix á lo menos tres vegades, los catòlichs se llevan ò no lo turbant o gorra egipcia, s' assèuhen en terra ó sobre 'ls talons y no s' agenollan encara que lleven Deu, mes quan ho fan, se postran fins á terra, besantla ab gran compungiment moltes vegades

Les dones duhen aquí, sobre la túnica, un mantell que se sembla á un gambeto ayrós ab mànegues

curtes, adornat ab algun dibuix. Quan van al temple se 'l posan sobre 'l cap, mes un colp son á dintre, sè l' abaixan fins á les espatlles, deixant veure llavors lo cap ab un mocador com en nostra terra, més coronat son front ab un segon mocador que recorda 'l turbant dels homes. Homes y dones no saben oblidar la costum aràbiga de llevarse les babutxes, que deixan al peu d' una columna, ó vora seu, per més que nostres religiosos los digan que es vàlida y bona la oració encara que 's dugan sabates.

Respecte á la devoció me sembla que, deixant á part honroses excepcions, no entra molt endins del cor dels orientals, sinó que 's queda molt per sobre No son difícils de guanyar, mes son fàcils de perdre Coneixen solament l' exterior de la religió, miran les ceremonies y coses sagrades en si soles independentment de lo que significan, en una paraula, agafan les fulles de l' arbre diví de la religió, no les branques, y 'l tronch Per aixó cambian tan fàcilment A Bethleem, per haver los Pares franciscans, no fa gayres anys, fet cambiar lo cementiri en bé d' ells, puix lo que hi havia era indecent, y jo 'n so testimoni; se feren cismàtichs quatre cents del remat catòlich, encara que contat y rebatut hi tornaren gayre bé tots.

Si demanan alguna cosa al convent y no se 'ls dóna, baldament sía una taronja, cambían de religió, fins que en la nova també tenen algun disgust, que 'ls fa tornar enrera. Una esglesia que pague bé sempre será plena, á excepció de la protestant, que

parla pòch als sentits dels orientals. Los protestants fan sa propaganda en les escoles, que plantan per tot arreu, sobre tot hont poden fer més mal. Centenars de noyes y noys del Líbano, estan avuy en escoles protestants, per ser demà altres tants mestres y pastors, y Deu fassa que aquexa fortalesa de la fè católica en Orient resistesca á tant fortes bateríes.

Carmel, 15 Maig

A poch més de les dues de la nit sortíam avuy de la Ciutat Santa, y per mí la mes estimada de Palestina. Passant per devant lo sagrat temple de l' Anunciació, hem resat, ben segur per derrera vegada en aquest sant lloch, l' Ave María, hem desfilat pe 'l costat de l' abundosa Font de María; per primera volta l' he vist solitaria, cap ánfora umplintse barrejava son remor al murmuri de ses aygues, cap nazarena enrahonava sota l' arch de la pedra que abriga la font, cap infant jugava agafat ab les faldilles de sa mare, la rúa de camells que havía de partir de Jerusalem, no bebía encara en lo gran abeurador, les abelles no bugonavan tot festejant les flors de la vora. Dihent adeu á aquelles aygues murmurioses, no 'n beguí, perque m' esperava derrera la montanya, mes dolsa beguda.

Tot dormía en la vall ditxosa de Nazareth, sinó 'l bon Jesus que vetllava, oblidat de tothom, en lo sa grari, que s' escau damunt mateix del unich lloch del món que porta escrites eixes misterioses paraules: *Hic Verbum caro factum est.*

Desde 'l cim de la montanya me girí encara á Nazareth, que ab prou feynes 's ovirava, puix aquesta nit lo creixent de la lluna no lluhía en son cel, ni, gracies á Deu, hi havía qui adorás l' astre en aquella hora en lo benehit bressol del Vèrb encarnat. Seguint á les fosques les giragonses del camí, devallam de la serra á la vall de Zabulon, per més avall del poble de Rene en direcció del de Sèphoris, pàtria dels pares de la Verge María, y qui sab si tambe pàtria seva. Avans d' arribar á ses primeres cases, nos envía un raig de llum, guaytant desde la banda del Tabor, la estrella de la matinada, que entre totes les estrelles del cel lluhía com un brillant entre perles ¡En aquella hora y en aquell lloch, quina imatge més dolsa y agradosa per nosaltres de la Verge María! *Stella matutina, ora pro nobis* Quan la Verge divina fou concebuda en Sèphoris, quan nasqué pura é immaculada y hermosa, lo món, com ara y mes que ara, estava en les tenebres, los homes havían oblidat los camins de la vida, y les valls y montanyes de Galilea, desvetllantse les primeres á aquell raig de llum nova, se dirían elles ab elles lo que deyam nosaltres tot acostantnos á la Sèphoris y mirant l' estrella de l' alba, lo día es aprop.

Lo día 'ns ha atrapat dihent missa dintre de la capella de Sant Joaquim y Anna, feta en lo solar de sa materna casa en antichs temps, y bellament restaurada per los custodis de Terra Santa. Es de les més senzilles y de les que més nos han agradat de les moltes que posseheixen, peró es solament una de les capelles de l' antiga basílica, edificada per

Joseph, gobernador de Tiberiades, en lo segle quart, y refeta de la destrucció de Cósroes per los creuhats Encara hi há dreta entre les quatre ó cinch que jauhen trencades per terra, una esbelta columna de granit

Los habitants de Sèphoris no estiman pas gayre, ni potser coneixen, la gloria sens igual de sa vila, puix de 4,000 que son, solament n' hi há quatre ó cinch de católichs, que ohiren avuy nostra missa. Los demes son mahometans fanátichs y de mala jeya, mes no tant encara com en temps passats, que no deixavan celebrar la missa sinó *januis clausis;* mes ni en temps passats, ni en los presents, los Pa res de Terra Santa han estat may rebuts d' aquells moros salvatges com solen serho de cristians saturats de civilisació en la rambla de Barcelona

En Sèphoris nos hem despedit del amable paysá nostre, lo P. Vazquez, que 'ns hi ha acompanyat y 'ns hem dirigit cap á Khaipha á través de boscos de roures y terres mitx conreades hont se veyan com en Hattine y Tiberiades, fa dos dies, segadors ab una petita 'fals al puny, segant l' ordi d un ros esblanquehit. En los boscos vèyam arrecar á dreta y esquerra del camí, vols de tórtores, que dèuhen ser les perdius de Palestina Sentim un aucell que canta y refila molt be, mes en lloch lo rossinyol, que sols he sentit en les vores del Jordá. Al baixar de la derrera montanya als sorrals de la marina, trobam lo poble de Chèpha-Amr

Lo sorral que trobam dues hores més avall es d' altres tantes de llarch, petita mar del qual les

montanyes de sorra son les onades, que pujan y baixan com les de Bagur, empeses y transportades per los vents. Avuy les mou en trebolins de polsaguera abrusadora lo sirocco, ó vent de l' Africa, mes felisment no fa mes que empényens, puix, com lo sol, que l' ajudaría á foguejarnos, nos ve d' esquena Es una franja deslligada del desert, que va aixamplant son sient en Palestina, d' ensá que ha merescuda la maledicció de Deu

Guanyada la vora de la mar, trobam á esquerra un bosch clar de agraciades palmeres, y atravessam lo Cison, que anguileja per entre elles

Mont Carmel, 16 Maig

A mitx día del mes calorós que hem tingut á Palestina, arribam á Khaipha, poble assegut als peus de la montanya del Carmel com Monistrol als peus de nostre Montserrat Lo més notable es sa colonia agrícola prussiana, que conrea admirablement lo tros de terra que separa la ciutat y la mar de la montanya Son 500 protestants los católichs llatins no son pas tants, y tenen per párroco un P Carmelita del Hospici

En sa hermosa esglesia dedicada, no cal dirho, á la Verge del Carme, hem assistit al Mes de María ab exposició del Santíssim Los noys cantaren al só de la orga lo *Tantum ergo*, Lletanía Lauretana, que agrada molt als orientals, tot en llatí, com l' Ave María en lo Rosari que han dit, lo que proba una instrucció

més fonda que en gayre bé tots los pobles de Syria, hont eixos cántichs y oracions se fan en árabe. Los noys son educats per los benehits Germans de la Doctrina Cristiana y les noyes per les dames de Nazareth

Fins á entrada de fosch no hem sortit de Khaipha, cap al Carmel, de que no hauría de parlar per no haverlo vist, gayre bé més que á les fosques No obstant, aixís y tot, ¡quina bonica vista! Lo sirocco que 'ns empenyía encara, ab sa má de foch montanya amunt, movía fortament les oliveres y garrofers Grossos nuvols d' amples ales se miravan en la mar, pintanthi inmenses y negroses ombres, que feya ressaltar, allá baix, als peus de la montanya, la franja d' escumes de la platja, y á la altra banda de Khaipha la franja de sorra blanca com la escuma que se esten en semicircul fins á Tolemayda La montanya negrosa s' enfonça en lo cel blau, com un front de cabell negre en una inmensa mitra brodada de pedres precioses

Lo Carmel es verament digne de la anomenada que té, baix qualsevol aspecte que 's mire Trono de la Verge, á qui l' Escriptura Santa anomena *decor Carmeli et Saron*, doná sojorn á sos primers adoradors, y desde son cim vegé Elías aixecar d' envers la mar de Tiberíades la boyrina, que enviá la pluja fecunda y suau que la terra demanava

Segons tradició, la Verge en persona hi vingué ab sa santa mare, que hi tenía remats y una casa per sos pastors Deixant á part sos innumerables recorts, lo Carmel es la més hermosa de les montanyes de

Sant Joan d'Acre

de la Terra Santa; mira per una banda á sos peus totes les de Galilea, y per la altra la mar, de que la Verge del Carme es la patrona desde 'ls antichs temps Lo enorme far que per guía dels navegants hi há devant la esglesia, no es més que un símbol. Lo veritable far dels navegants, la Estrella de la mar, es María

Lo superior del Carmel, P. Francisco, es espanyol como ho fou lo P. Prósper del Esperit Sant, que en 1635 plantá en lo Carmel l' Orde que li debía 'l nom que ja havía duyt la bandera de sa Patrona y mare á tots los pobles de la terra.

Lo convent es lo més grandiós de Terra Santa, mes no hi ha tant lloch com sembla, per tenir la esglesia en son centre Aqueixa es d' estil grech, en creu, blanca é il-luminada per una gran cupula; diuhen que ocupa 'l lloch de la capella edificada per los fills d' Elías *virgini pariturae*. En son centre, sota mateix del altar major, hi há la Cova d' Elías convertida en capella del Sant, servint d' altar una roca que li feya de llit, segons ell mateix ho revelá á principis d' aquest segle á un religiós espanyol. Elías es molt venerat pe 'ls grechs cismátichs, que diferentes vegades se volgueren apoderar del convent, y lo que es més estrany, pe 'ls moros, que li tenen un xich d' amor barrejat d' un gran temor. En eixa cova santa he tingut la ditxa de celebrar la missa á les quatre del matí, una hora avans de deixar aqueixa montanya y sos llochs sagrats, sense coneixerlos

No he pogut veure la cova anomenada Escola

Convent del Mont Carmel

[illegible] Acre

dels profetes, hont Elías interpretava á sos deixebles les sagrades escriptures, y ahont diuhen que passá alguns días la Sagrada Familia, venint de Egipte No he pogut veure la Vall dels Mártyrs, regada ab sanch de PP. Carmelites, ni 'l Jardí d' Elías hont se troban los célebres melons de pedra, no he pogut acostar los llabis á la Font que sorti tot plegat de entre les seques roques als prechs del gran Profeta

A les nou del matí, seguint sempre la vora de la mar, arribavam á Sant Joan d' Acre. Avans de serhi se troba, com en Khaipha, un riu abundós y un palmar.

Ses muralles son de terra, á la moderna. L' interior está plè d' enderrochs d' edificis antichs, més no hi há res monumental, del ample asperó del port que rebé les esquadres dels creuhats, no 'n restan més que trossos perduts entre les ones, que sepultaren tantes naus, tants brassos y cors de ferro y tan gloriosas esperanses.

A les deu partim cap á Beyrouth, en lo vapor *Iberia*, que té per capitá un catalá del Rosselló, Calixto Sagols, de Banyuls

Tyro y Sidon, les filles de la mar, passan á nou lleugues de distancia la una de la altra, devant nostres ulls com fantasmes del temps passat que surten d' entre les arenes y la mar, digna tomba hont foren enterrades

Una y altra reberen la visita de Jesucrist En Tyro digué á una dona pagana que li demanava la curació de sa filla. «Deixáu per ara menjar los fills; puix no

Porta di Tiro

Ruinas de la Catedral de Tyro

cal pas pendre lo pa dels fills y tirarlo als gossos.»

«Es veritat, senyor, respongué ella; no obstant los cadells menjan sota la taula les engrunetes dels fills.»

Llavors Jesus li digué «A causa d' eixa paraula, anáu, lo dimoni ha sortit de vostra filla.»

Molts fills de Tyro seguiren á Nostre Senyor, mes no deixaren de cumplirse les terribles profecíes de Isaías y Ezequiel. «Oh Tyro, exclama aquest profeta (cap. 27,) tu digueres, Jo só d' una perfecta hermosura. Estich asseguda en mitx de la mar. Tos vehins que't bastiren no han oblidat res de lo que pot embellirte.

Te construhiren d'abets de Sanir, ab tos empostissats á estil de la mar. Tallaren un cedre del Líbano per ferte l' arbre mestre.

Dolaren (1) les alzines de Basan per ferte rems. voti de les Indies gastaren en tos sients materials de les illes d' Italia per fer tes cambres.

De lli d' Egipte finíssim de diferents colors s' ha teixida la vela per ton pal. lo jacinto y la púrpura de les illes d' Elisa feren ton pabelló.

Los habitants de Sidon y d' Arad foren tos remers: tos sabis, ¡oh Tyro! te serviren de nauxers.

Los ancians de Gebal y 'ls més hábils d' ella te donaren gent per ton servey...

Los perses y los de Lydia y los de Lybia eran

(1) *Dolaren*, del llatí *dolaverunt*, se conserva aquex verb ab lo substantiu, *doladora*, destral grossa que no deixan los serradors de la Guilleria.

Ruínas d un aqueduc... voltans de Sant Joan d Acre

Bahia de Sidon

soldats de ton exèrcit, y en tú penjaren llurs escuts y capmalls per ornarte.

Los Aradians ab llurs tropes eran al voltant de tos murs; y 'ls pigmeus que estavan sobre les torres han penjat en la muralla sos buyrachs, pera completar ta hermosura

Los Cartaginesos que traficavan ab tú, omplían tos mercats de riqueses de tota mena, d' argent, de ferro, d' estany y plom

La Grecia, Tubal y Mosoch negociavan ab tú, duhente esclaus y artefactes de coure

Ton comers s' es estès per totes les illes.

Los pobles de Judá y d' Israel tambe negociaren ab tú y portaren á tos mercats lo millor forment, bálsam, mel, oli y rehina.

Los vaixells entretingueren ton principal comers Tu fores rica y gloriosa en mitx de la mar. . mes lo vent de mitxdía t' ha fet bocins, *contrivit*, en mitx de les aygues »

Beyrouth, 16 Maig

Sembla, enmatllevant la comparació á un gran escriptor de Terra Santa, una agraciada sultana recolzada sobre un coxí vert y contemplant les ones en sa somiosa indolencia. Es una ciutat assiática, que 's va disfressant ó millor se va tornant europea, en sos edificis, costums, trajos, llengua, y sobretot en son moviment Porta de Damasco y port principal de la Syria, va fent seva tota la vida comercial d' aquexa estesa regió y d' una creixent maravello-

sa, á pesar de les trabes que li posa, com á tot lo que te vida propia, lo gobern turch

Es una ciutat antiga sense monuments Les principals esglesies son, les dels PP. caputxins, franciscans, lazaristes, grechs católichs y armenis católichs.

Lo que es molt digne de visitarse es la Universitat aixecada, fa alguns anys, per los PP Jesuites, per fer cara á la Universitat americana, que amenassava protestantisar aqueix pahís. Consta de tres principals cossos, la Esglesia ab la Universitat á una banda, y 'l Seminari en la altra, dividits per dos grans patis y units entre sí per la part d' edifici destinada als Pares de la Companyía y catedrátichs

Lo Seminari y la Universitat tenen vida indepen dent l' un de la altra, y sos respectius estudiants no 's veuhen, puix fins pe 'ls actes religiosos tenen capelles apart.

Avuy, per ser la festa major d' eix establiment dedicat al Patrocini de Sant Joseph, los he vistos plegats en la esglesia gran, en la benedicció solemne. ¡Quín plaher donava veure 600 estudiants, de totes bandes, de tot color, puix n' hi há de blanchs y negres, y procedents de totes les religions; de cismátichs, moros y fins juhéus, agenollats devant del Santíssim, fent ressonar ab lo *Tantum ergo* aquella ayrosa y espayosa nau de pedra! ¡Quín entussiasme religiós denotavan aquelles tendres veus y quín reculliment se veya en aquelles cares animades al mateix temps pe 'l foch de la vida y l' ardor de la juventut! Després de la funció religiosa s' han anat á esbargir ab la representació, feta per ells mateixos,

Bahía de Beyrouth

d' un drama árabe en un teatret aixecat dins la mateixa Universitat, mentres les dones de la ciutat celebravan en lo temple lo mes de la Reyna de les flors.

En la mateixa Universitat se sosté una imprenta árabe, hont treballan 70 operaris, estampant llibres de devoció, los únichs que 's veuhen en Orient, y un periódich. Una de les moltes obres que s' han publicat, es la Biblia, y altra de les que 's publican la Suma de Sant Tomás en árabe.

Entre 'ls seminaristes hem vist alguns monjos maronites y altres tants joves destinats al ministeri sacerdotal en aquella montanya, baluart de la fé.

La Universitat aquexa es digna de l' órde religiós que la soste y es, sense cap dupte, la bateria mes forta que la religió católica ha parat en Orient contra 'l protestantisme.

Beyrouth, com hem dit, no te monuments, mes te historia, peró d' ells solament citarém un fet, no perque sía desconegut, sino perqué s' ha reproduhit en altra forma en nostres dies.

Un cristiá que vivía prop de la Sinagoga, tenía un Sant Cristo penjat en la paret, prop de son llit. Vengué la casa á un israelita y aqueix, poch temps després, invitá á sos amichs á fer un dinar. Un d' ells haventse adonat de la imatje de Jesús Crucificat, reptá al nou propietari de mal juhéu y aná á queixarse als rabins. Aqueixos y 'ls ancians del poble vingueren rodejats de una multitut, se apoderaren del crucifix y digueren: «Nostres pares l' han cobert d' injuries, fem nosaltres lo mateix.» L' escupiren,

li donaren colps y renovaren, en quant los fou possible, tot lo que lo Salvador havía sufert en sa Passió. Mes, quan li atravessaren lo costat, ne sortí sanch y aygua. Haventles recullides en un vas, se digueren uns als altres: «Los seguidors de Cristo diuhen que ha fet miracles de totas maneras, portèmnosen aqueix vas á la Sinagoga y vessem aqueixa sanch sobre 'ls malalts Si lo que contan de Jesucrist es veritat, tots serán curats » Se 'n digueren lo vas á la Sinagoga, y son contingut feu un gran número de curacions sobre cegos, tulits, leprosos y malalts de tota mena Veyent axó, los juheus demanaren perdó de sa falta y 's convertiren á nostra santa religió La Sinagoga fou cambiada en esglesia y consagrada á Nostre Senyor Jesucrist

L' aniversari d' aqueix fet se celebra encara lo 9 de Novembre. De la sanch que rajá del costat de Jesucrist, lo Bisbe de Beyrouth n'enviá á diverses Catedrals, en petites holes, una de les quals se conserva encara en lo tresor de Santa María de Venecia. Donchs, dos cassos que han succehit en Beyrouth, aqueixa primavera, denotan que 'l fanatisme y quimera dels juhéus contra Jesucrist y sos seguidors estan tan vius y arrelats com may.

Una dona s' adoná de que un juhéu duya dins un sach alguna cosa que 's bellugava.—¿Qué hi portáu? —li digué Ell sense tornar resposta 's arrancá á correr, la dona cridá y 'l juhéu esporuguit deixá 'l sach, ahont trobaren una criatura, filla de pares cristians, segurament destinada al sacrifici

En l' altre succés ja s' havía anat més enllá; los

vehíns d' una casa en que solían tenir cotllotge los juhéus, hi sentiren crits d' una criatura; sabent que no n' hi havía cap, s' astoraren, se demanaren uns als altres que podía ser, y anaren á empènyer la porta de la casa; la trovaren tancada. Obligats per maliciosa sospita, la desbotaren y trobaren un hermós infant, lligat en una creu y ja dessangrat.

En una banda ó altra, cada any se veuhen la sanch de un infant cristiá, y es que estant en dupte de si ha vingut lo ver Messías y de si ho es Jesucrist, y per axó, en cas d' haver realment vingut, mitjançant aqueixa sanch, que fan substancia propia, creuhen los cruels fanátichs ferse participants de ses promeses redemptores

En los vehinats de Beyrouth, hi há 'l lloch en que, segons una antiga llegenda, Sant Jordi vencé 'l drach.

Camí de Damasch, 16 Maig.

A les sis de la tarde sortíam en lo cotxe diligencia per lo camí de Damasch Com era día de festa trobárem los voltants de la ciutat plens de passetjants, que anavan ó venían de fora, ni mes ni menos que á Barcelona en aquella hora Aquella banda de Beyrouth es bonica, molts d' aquells camps son de regadíu y plens de moreres de fulla ampla y de vinyes pampaloses y verdes

Un bosch de pins que cobreixen aquells cims, que 'ns recordan lo Tibidabo y San Pere Mártyr, baixa fins als peus de la ciutat. Eixos cims son mes

llunyans y alteros[illegible]ls que fan de respatller á la ciutat del Comtes, y estan coronats de pobles; y son lo repeu de les montanyes del Líbano, que anam escalant calmosament, fent tortes y marrades, y mudant cada hora de cavalls. Lo payssatge cambía á cada plech de serra, dominat sempre per la cresta nevada. Chtora es la estació de mitja via, ahont arribam nit enllá; á la tornada vegèrem á la grisa claror de la lluna, que aguaytava los verdosos prats per entre 'ls dos rengles de pollancres alts y hermosos de la carretera. L' aneroyde de mon estimat company de viatge, lo Dr. Almera, marca en algun punt la altura de 1880 metres sobre l' nivell del mar, es dir, que hem pujat á la altura del Montseny. Baixant de la montanya se troban trossos de pahís de gran aspresa y aridítat, mes, al arribar á la plana, lo riu Barada, que s' acosta tot plegat á la carretera, cambía la decoració, vestint de verdor los dos vessants de sa hermosa riba y acompanyant al viatger admirat á les portes mateixes de Damasch. Lo pollancre y los saules son los arbres que hi dominan, fentse ovirar entre 'ls derrers una varietat més petita, com parenta del sálich, de fulla esblanquehida, carregat de flors, xiques y groguas, de flayre regalada. Un brot que 'n prenguí á la tornada, desde 'l cotxe, dessota la casa ahont morí Abdel-Kader, al pasar pe 'l peu de sos jardins, ha deixat en ma cartera la regalada olor del cinamom. Hermós siti escullí per passar los derrers anys de sa vida y per morir lo gran guerrer. Desde allí lo Barada, dividint son curs, ne deixa esmadeixar algu-

Damiech

nes branques per lo rost de la serra, y com los rechs son obra mora, deixan, descuydats, escapar l' aygua per tots cantons, en imprevistos saltants, com arreglats per la má de la naturaleza

Damasch, 17 Maig

Lo secret de la llarga y sempre afanosa vida de Damasch está en sa posició geográfica, y en l' aygua, que desde una gorja del Líbano li baixa 'l riu Barada, y que, dividida en mil rechs y canals la refresca, fertilisa y embelleix maravellosament

Una tradició posa en aquest oassis lo Paradís terrenal, y 'ls árabes, en llur entussiasme, fins assenyalan l' indret d' hont Deu Nostre Senyor prengue la terra per formar lo primer home.

De bona arribada no 'n fa pas la impressió que esperava, los carrers están plens de fanch, per acabar de ploure: y lo primer que he vist, tot anant al convent dels PP. Franciscans, es lo fìral dels ases y després lo dels cavalls

Los Franciscans son tots espanyols, y 'ns reben, com solen en tota Palestina, ab los brassos y 'l cor obert, ni mes ni menos que si fóssem germans seus Sa esglesia fou feta després de la matança dels frares y cristians del any 1860, en que fou devorada per les flames la antiga, la aixecá lo venerable P En rich Rico, valenciá, que ha passat 55 anys en Terra Santa, y com lo gobern turch no 'ls donava temps, fou aixecada sense arquitecte ni mestre d' obres, y

Mur per [illegible]

lo que es més extrany, sense plan. La roba de la sagristía porta la marca de Espanya, y la joya y adorno principal del altar major es un gran quadro, regalat per D.ª Isabel II, representant la cayguda de Sant Pau, quan sentí la veu de Jesucrist que li cridava: *¿Saule, Saule, quid me persequeris?*

La primera sortida (tant se val), la fem al teatre d' aqueixa gran escena, hont llegim lo capítol IX dels Actes dels Apòstols. Rès la recorda allí en aquell sorral assoleyat, avuy convertit en cementiri cristiá, sinó lo signe de la creu sobre les tombes de marbre d' alguns catòlichs que 's fan enterrar allí. Que aqueixos marbres y aqueixa creu sían penyora d' algun monument que l' esdevenidor aixeque en aquell lloch, d' ahont l' enemich de la Esglesia que anava á Damasch, *spirans minarum et cædis in discipulos Domini*, s' aixecá Apostol de les gents

18 Maig

*Avuy celebram Missa en la casa de Sant Ananías, de la qual ne resta una cambra subterránea, convertida en capella pe 'ls Custodis de Terra Santa. La volta que la cobreix, de tant vella, fumada y rosegada pe 'l temps, talment sembla de roca. Al primer toch de campana han acudit á la Missa los vehins, que fins los moros tenen per advocat de la vista al Sant que la torná á Sant Pau, fent caure de sos ulls com escata *tamquam squamæ*.

No ha sigut tan afortunada la casa de Sant Pau,

in vico qui vocatur Rectus, recte encara avuy, bé que no tant adornada com en temps dels romans; puix está convertida en mosquea anomenada *Mosquea de Judas*. Lo santó per un *bakchiche* deixa entrarhi los cristians a véurela y á pregar, y 'ls ensenya una piscina antiga, hont diu ell, que fou batejat lo gran apóstol, y serveix avuy ¡malaguanyada! per les ablucions dels musulmans.

Un quart recort guarda encara aquesta ciutat de Sant Pau, al que 's refereix en los versicles 32 y 33 del capítol XI de sa carta als Corintis

Damasci, præpositus gentis Aretæ regis custodiebat civitatem Damascenorum ut me comprehenderet

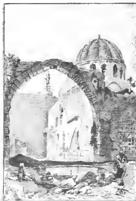
Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus ejus

Aqueix mur de sólida fábrica romana se conserva encara, y s' ensenya 'l torreó desde hont lo baixaren en un cove

La Companyía de Jesús ha adquirit la casa de Sant Joan Damasceno, de la qual ne restan un arch y la cambra hont nasqué En ella volen fer una esglesia, que estará molt ben situada en lo cor matelx del barri cristiá.

¡Aqueix gran Sant, gentil flor de Damasch, trobe rebrots de santedat en sa pátria, tant segles há dominada per la mitja lluna, y, benehintla desde 'l cel, logre sa difícil conversió!

Passant per devant d' una petita mosquea, lo drógman catóhch que 'ns acompanya nos mostra dintre, per una finestra, no se ab quin fonament, lo sepulcre de Sant Simon Stilita

Tomba de Saladí

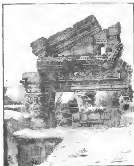
Será una tradició com la de que en la Gran Mosquea guardan la testa de Sant Joan Baptista dins una caixeta d' or.

La Gran Mosquea ocupa 'l sitial d' un gran temple que estava voltat d' una altíssima columnata, de la qual no restan dos fragments, un d' ells, que era portal, se pot veure encara ab ses tres columnes per banda y son més altes que les del carrer del Paradís de Barcelona, tenint una immensa arcada, que 's pot veure encara desde 'l bazar dels argenters, y més d'aprop, desde uns terrats ahont pujárem.

Sobre 'l temple romá edificá l' esglesia cristiana Arcadi, fill de Teodosi, en 395, mes los mussulmans se 'n apoderaren y la converturen en mosquea en 705. En una de ses portes, folrades de bronzo se veu encara un cálzer grabat, de peu petit y curt y d' ampla copa, semblant á un d' antich que 'n tenen á Núria. En sa copa llisa estan grabats dos calzerets petits de la mateixa faysó, que no sé lo que poden significar.

Sobre la porta del E. se veu, acompanyant una creu, aquesta inscripció grega: «Ton realme, oh Cristo, es un realme etern, y ton regne dura á través de totes les generacions.»

Un dels tres minarets, lo mes semblant á nostres campanars, s' anomena *Medinet Isa* (Minaret de Jesús). ¿Tornará á ser la mosquea temple de Jesus? Deu ho sab, mes ara com ara nostra santa Religió avansa poch, si no recula, á Damasch; puix pe'l fanatisme de sos habitants, n' han fugit molts ca-

Fragment de l'Arch de Triomf

tólichs y cristians de totes sectes, desde les matances del any 1860, y ara viuhen en un barri á part, prop de la muralla, per hont fou despenjat Sant Pau, preparats á seguirlo al axecarse 'l cap de núvol de tempesta No obstant, lo fanatisme mussulmá minva cada día. En mitx del gran pati de la mosquea sostinguda per dos rengles de columnes, hi há una caseta, hont creuhen los moros que 's conservan los vasos sagrats y tot lo tresor del temple cristiá, tal com fou desat allí, al pèndrer possessió.

Lo sepulcre de Sant Joan está dins la antiga basílica, es de marbre cobert de seda brodada y voltat d' una balustrada de bronzo daurat

Anant á veure 'l barri Meidan, en l' aixample de la ciutat, passam pe 'l costat de la mosquea Djamat es-Senâmyeh, que té un gentil minaret cobert de rajola verda.

Es notable lo convent dels dervitxes y la Mosquea hont se aplegan cada dijous á fer ses estranyes evolucions Te dos amples patis rodejats de columnes de marbre. En un d' ells, rodejat de habitacions gratuites pe 'ls pobres, hont se 'ls reparteix menjar cada día, hi hem vist una noyeta de 14 anys, circassiana, tácitament destinada á la venda per sos mateixos pares!

La tomba de Saladí está en una petita Mosquea, era de fusta ricament treballada fa quatrecents anys, com la de son visir, que li fa costat, mes sos descendents han tingut lo mal gust de desferla per cobrirla de marbres molt richs, peró sense art Está

Bab-Toumar Porta de Thomás

abrigada d' un gran tapís, y en lo capsal hi há un gran turbant vert y una bandera vermella.

Seguint la Baradá, avall, cap á la ciutat, se troba, vora un carrer, un plátano de 12 metres de circumferencia. Diuhen molt sériament los mussulmans, que 'l plantá 'l profeta Alí, al peu d' una font que feu brotar de terra d' un colp de llansa. Ne diuhen l' Arbre Sant, y al vespre li fan llum ab una llanterneta triangular, que penjan en ses branques.

Visitárem dues cases, una cristiana y altra juheua: llur porta forana y lo corredor d' entrada son senzills y pobres, com qualsevol altra del carrer; mes era una careta lletja que amaga una hermosa cara. Lo corredor dóna á un pati enrajolat de marbre, ab un bell sortidor en mitx, que deixa caure se aygues en un safretget voltat de testos de flors, de palmes sos y rosers mitx ombrejats per algun taronger ó desmay. En una de les quatre parets pintades ó cobertes de marbre s' obre un estrado, cobert ab volta de punta y rodejat d' un divan. Eix aposento ne té un altre á una banda, enrajolat y aparedat de marbres de diferents colors, hont la agraciada ralla arabesca juga ab los colors d' or y plata y pedres precioses, que adornan també y enriqueixen maravellosament lo trespol. Lo sostre es de desigual alsaria; en la part baixa, que es pe 'ls esclaus y criats, hi há també una piscineta, hont brollan un ó dos raigs d' aygua, umplint de murmuris la habitació, y en la altra, cobert de tapissos de Persia y de brodats orientals, seuhen los senyors fumant lo narghilé ó

prenent cafè en tasses petites com closques de avellana

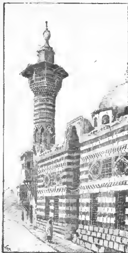
Es digne de veure per sa situació lo cafè d' Hamara; està rodejat com una illa de les aygues del Baradá, á l' altra banda de les quals se veu lo tros més bonich y monumental de la muralla, feta pe 'ls moros y adornada de rètuls del Corán, en caràcters cufichs

Les costums y vestits orientals se conservan aquí ab alguna puresa Les dones, com les de Jerusalem, van cobertes ab un gran mantell blanch y s' amagan la cara ab un vel Lo trajo dels hòmens es tan bonich com variat; he vist alguns beduhins, que no deuhen ser pobres, vestits de pells de gacela Diu que ses dones y tots los de sa tribu van vestits aixís

En los bazars de tapissos de Persia, sederíes, pites y brodats de Damasch se veuhen coses sense preu y bellíssimes En les robes, com en los mobles y en les habitacions, combinan la ralla en infinites variants, trayentne efectes maravellosos.

Prop de la Gran Mosquea, hi há 'l bazar ó carrer dels tapins ó xinel-les Lo drap ó cuyro brodat está clavat á una sola de fusta de caoba, que descansa sobre dos travessers, més ó menos alts, segons la dignitat de que gosa en la casa la dona que 'ls compra N' hi há d' un palm y mitx d' alt, de manera que hi deuhen caminar com sobre xancles. D' incrustacions nimejades de nacre no 'n vullau més

Abans de dir adeu á la ciutat, volguérem vèurela desde 'l Salgie, punt que desde 'l repeu d' una montanya domina de cap á cap aquella fèrtil y her-

Merquita Sil[illegible]

mosa plana, veritable oassis, per lo qual deuhen sospirar los árabes atravessant los deserts de la Syria.

Sortírem á las sis del vespre en diligencia, hont trobárem lo més petit dels fills d' Abdel-Kader, en qui saludarem respectuosament l hombra del seu pare, tan gran en les guerres d' Alger contra 'ls francesos, com en la matança de 1860, protegint, amagant en sa casa y amparant ab sa bandera y ab son nom als cristians perseguits.

Desgraciadament sabía ell tan poch de italiá y francès, llengues en que probárem de parlarli, com nosaltres d' árabe, llengua ab que 'ns responía. Mes no deixá de compláurel nostre respecte y admiració per son pare de qui parlavam, cabalment al passar per sota la hermosa casa de camp hont morí.

Egipte, 19 de Maig

Nos embarcam en Beyrouth en lo vapor *Minerva*, del Lloyd austriach. En ell trobam lo Patriarca de Jerusalem que venía de Xipre, hont havía anat á refer, després de Pasqua, sa salut perduda. Nos parlá de ses 24 missions, cisjordániques y transjordaniques; del fruyt que trauhen sos missionistes en aquesta part de Palestina, que havía sigut cristiana, y ahont hi há rasses anteriors á la dominació arábiga, que tenen com un débil recort del Evangeli barrejat ab certa veneració á Mahoma. Se planguè de la falta d' obrers en sa gran vinya, la primera y

més inmediatament plantada per Jesucrist. Nos feu participants de ses esperanses per l' esdevenir de aquell pahís y de son temor de que ab la civilisació europea vingan la corrupció y lo dupte á trencárleshi en flor Nosaltres li diguèrem l' afecte ab que guardavam y duyam á Europa la palma que rebèrem de sa má lo diumenge del Ram, abans de voltar per tres vegades, devant seu, lo Sant Sepulcre Nos en despedírem en Jaffa rebent sa benedicció

Lo día 25 arribárem en lo mateix vapor á Alexandría, havent tocat lo día abans á Fort-Said

Alexandría, 25 de Maig

Arribam al convent de Santa Catarina despres de les dotze, y es l' únich día del viatje en que no he pogut celebrar la Santa Missa.

En la ciutat dels Ptolomeos no hi há res que recorde sa biblioteca de 500,000 volums, ni son Gimnásium. De son cèlebre Pharum, que doná son nom á tots los altres, y estava construhit en figura de torra, que s' aprimava á cada pis, fins á la altura de 400 peus, diu que se 'n veuhen alguns bocins al fons de la mar, en dies de bonança

Son monument més notable es la columna dita de Pompeyo, mes aixecada en honor de Diocleciá Sa alsaria es de 30 met; la de son fust, de granit rogench y allisat, es de 22 met., per 9 de circumferencia.

Allí mateix hi havía 'l Serapeum o temple de Se

rapis, sens igual, després del Capitoli de Roma, y fou lo lloch hont se doná la derrera batalla entre 'l cristianisme naixent y ja amo del món, y 'l paganisme agonitzant. Mentres los dos partits estavan ab les armes á la má per embestir, se llegí lo decret imperial que manava la destrucció dels ídols Son interessantes les vistes del Canal del Nil, de les mosquées y la del port y jardins coronats de palmeres.

Lo temple de Santa Catarina es gran y espayós, y té en son altar major un gran quadro de la Santa disputant ab los doctors del paganisme.

Allí 's predica y s' ensenya la doctrina cada festa, en maltès, italiá, francès, árabe y en alguna altra llengua, per altres tants Pares Franciscans, que serveixen de párrocos á les diferentes nacionalitats. Entre ells hem trobat tres espanyols, un d' ells de Barcelona, únichs que hi há en la ciutat, exceptuant una familia

26 de Maig.

A mitxdía, sortim d' Alexandría per lo primer camí de ferro construhit en Orient

La terra es pelada y trista, y aquí y allá sota una capa de aygua salobre, per hont devegades se fica lo tren y s' arrossega com una formidable serp de aygua, que 'ns ne volgués fer alguna

Després lo paisatge s' anima y la naturalesa del Delta comensa á insinuarse' la plana s' allarga y se exten per totes bandes sens lo límit de una monta-

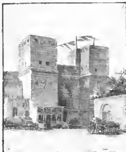
Batuda del blat en un poble del Delta

nya grossa ni xica, dividida com un mosáich, en horts verdosos, prats humits y arrossars estanyats, que llauran los brufols negrosos ab aygua fins á genoll, com lo fellâh mitx nú que 'ls agullona. Es la primera vegada que veig eix lleig animal, gayre bé

Beurada de brúfols en lo Nil

anfibi, posat per la Providencia aquí, hont lo bou, y sobretot lo camell, company del árabe, son inútils. Passa les hores de repós pasturant en lo prat, revolcantse en lo fanch ó nadant en lo canal, hont se veu trayent solament un tros de cap per respirar. Té les dues banyes caygudes enrera, y no sé si diga planes sobre l' esquena, mes son coll es tan flexible

Porta de la Victoria

que, quan embesteix, abaixa 'l cap, cap á son pit, y arriba á aplanar ses terribles banyes sobre la terra, podentne cullir un mocador

No 's veu ja un brí de blat en los camps, tot está ajagut sobre les eres, ahont los brúfols ó 'ls bous, ó uns y altres ab bona companyía lo baten ab los peus y ab un róssech que fan seguir, ahont hi há quatre rengles de rodetes de ferro, que esgranan l' espiga, trinxan, esmenussan y molen la palla, deixantla com lo holl ó pallús de nostres eres. Damunt de aqueix róssech hi há un sient hont sèuhen cómodament, dirigint la roda, los eugassers d' aquest país.

Les eres estan al peu del poble, que no sol ser gran, y 'l poble al peu del canal, com lo nen al peu de la mamella, y les criatures del poble s' hi rabejan devant la porta de sa casa de fanch del Nil, hont la mare cou lo frugal dinar dels batedors

Los canals son innumerables y s' esbrancan en rechs y regarons, formant quiscún una malla de un filat immens extés sobre l' Egipte.

Per aquí, veig que 's fa de la teulada de les cases cambra dels mals endressos, posanthi los cistells y mobles espatllats y tot lo que fa nosa á dins, fins part de la palla, com si no foran prou pobres y fastigosos de sí aquells casinyots de fanch sech

Nafr-el-Zatat.

Un quart d' hora lluny está Saïz, célebre en la historia d' Egipte. Guarda entre ses ruines un mur

Bazar delle armi

de 70 peus 'd altura y 50 de gruix. En ella hi havía un monolit que per durlo de Elefantina hi estigueren empleats, tres anys desseguida, tres mil hòmens: mes jo no 'n faig esment ni pe 'l mur del temple de Neith, hont se celebravan los misteris d' Osiris, ni pe'l monolit, sinó per haver un dels seus sacerdots contat á Solon l' enfonzament de la Atlántida.

Cayre, 23 de Maig

El Kâhirah, la victoriosa, se pot anomenar la Damasch de mitxdía y la perla d' Orient. Está assentada á la vora del Nil, en la punta del Delta, als peus de la montanya de Mogattam, ahont está enfilada sa ciutadela y sembla tenir un peu en los jardins d' Egipte y un altre en sos deserts, com per vetllarlo tot.

Té sa part antiga, arabesca, oriental, de carrers estrets y torts, de cases que avançan sobre 'l carrer, tocantse y fent pont ab les de devant, de portalades precioses, y tot dominat per los 400 minarets d' altres tantes mosquèes, la gran part de marbre, los mes ben tornejats, alts, prims y ayrosos, que han aixecat los sectaris de Mahoma. Té bazars de robes y mobles, be que sos productes no tenen l' originalitat y bellesa dels de Damasch; mercats, cafès á milers, hont los árabes passan les hores fumant lo nargiléh, cantant y enrahonant eternament, com si no tinguessen res que fer; hi há 70 banys públichs y 300 fonts ó cisternes.

Les mosquèes y moltes cases estan rallades de blanch y vermell, responent á la varietat de gent y de trajos que 's bellugan á sos peus. Lo negre llustrós de Nubia, al costat de son amo marxant del pahís; lo fellah humil, torrat pe 'l sol, derrera 'l soldat inglès blanch com un paper y ros com un pa de pessich; lo portador d' aygua ab son bot negre y degotant á l' esquena, lo criat del cònsul que á cavall fa apartar la gent davant la carroça; la fellahina vestida de blau y la ciutadana ab son mantell negre, que li dóna apariencies de fantasma.

Heliopolis

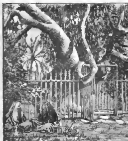
De bona arribada anárem á veure 'l Sicomoro de la Verge, encara que está dues hores lluny. Belles son les mosquèes del Cayre, altes y grandioses son les piramides, mes per nosaltres son mes bells y més alts los recorts de la Sagrada Familia en la terra dels Faraons. Jesús, aqueix infant que entrá en Mathariyeh, en brassos de sa Mare, es mes gran que tots ells, més que 'ls Menès, Sessostris y Ramsès y més durader que les 30 y tantes dinastíes dels reys de Egipte; ell d' una ditada les esborrará totes ab sos temples, palaus y ciutats inmenses, d' una alenada fará caure sos ídols, y únicament los deixará per tomba la piràmide de Khèops.

Al extrem del carrer Mouski se troban les deixalles de la ciutat ó ciutats antigues, de les quals sols ne quedan munts de terra, pols de terra cuyta, en

forma de petites montanyes d' una hora y mitja de llarch. Tota la ciutat del Cayre, diu lo P. Jullien, ab ses quatre centes mosquèes y sos palaus sens número, si fos tirada á terra, no formaría pas un munt com aqueixos de que parlam.

Arribats á *Matharyeh*, nom que significa aygua nova, lo primer que veyem es lo pou miraculós; la aygua no surt com alguna hora á flor de terra, se atura á tres metres sota, y sent més alta que 'l Nil y no plovent en lo pahís per donarli vida, es considerada com la única veritable font d' Egipte. Véuse aquí lo que 'n diu la Venerable Catarina Emmerich, veyent arribar la Sagrada Familia á aquest lloch: «Ells no trobavan aygua en lloch y s' assegueren afadigats al peu d' un monticol de sorra. La santa Verge pregá á Deu y vegé una abundosa font sortir al seu costat y regar la terra al voltant. Lo tros de terra que regá fou maravellosament benehit; fou tot seguit cobert de verdor, y 'l preciós arbre que produheix lo bàlsam, s' hi multiplicá en gran manera. Aqueix lloch fon cèlebre temps desprès, com á jardí de balsam.» Lo bálsam n' ha desaparegut, mes no lo recort de Aquell que s' hi compara ab eixes boniques paraules: *Sicut balsamum aromatizans odorem dedi.*

Los bisbes còptos cullían en aqueix jardí lo bàlsam que entra en lo crisma. Lo Sicomoro de la Verge que, segons tradició, s' obrí per oferirli amagatall, veyentla perseguida, no es gayre lluny de la Font. Segons lo P. Jullien, á qui devem alguna de aqueixes notes, lo tros que 's descartá del arbre per

Arbre de la Verge

donar refugi á la Verge, caygué en 1656 y fou conservat com una relíquia en la sagristía dels PP de Terra Santa, en lo Cayre. Son ample tronch está aplanat de la banda de N. á S., com si no restás més que la meytat del arbre, té set metres de circumferencia, vuyt de alt y 's decanta cap al Nort com fent reverencia al infant Jesús, que de la banda del Nort vingué á aqueixes terres Aqueixa circunstancia, unida á la de ser arbre fruyter, me fa venir á la memoria l' hermosa balada religiosa que 'm cantava la mare en temps y en un poble ¡ay! ben llunyans

L' arbre maravellós está voltat d' una cleda enramada de flayrosos gesamins. Ses branques (en aixó y en sa bellesa sembla imatge de la Verge, plantada en lo jardí de l' Esglesia), ses branques son tan baixes que se 'n pot abastar lo fruyt y les fulles ab les mans, ses fulles son tan verdes com si l' arbre de dos mil anys acabás de cumplir dues primaveres.

Lo Sicomoro havía sigut donat á la França, mes se es quedat propietat del Kedive, no obstant, los Pares Jesuites han posat un peu en lo jardí y n' han presa possessió, edificant sobre una Cova de Lourdes una capelleta á la Sagrada Familia.

L' hermós quadro del altar representa la Verge asseguda sota 'l Sicomoro; Jesús desde sa falda la mira somrient y ab sa maneta li mostra una font que acaba de sortir de terra en agraciat brollador, hont Sant Joseph omple una ánfora egipcia Als peus de la Verge hi há una manta estesa ab lo cabasset de les provisions, la carabassa y 'l gayato de

viatje y al seu voltant algunes flors, que son sempre les companyones de María. A una banda 's veu l' obelisch d' Heliòpolis, y més lluny les piràmides.

Sota la mesa del altar hi há un ram de flors fresques y damunt, mentres nos agenollavam, han anat á posarshi dues orenetes tot cantant, com si les flors y 'ls aucells sabessen, ja que 'ls hòmens ho ignoran, que avuy es la festa de la Sagrada Familia en Egipte.

A les cinch del matí, en Alexandría n' hem dit sa missa especial d' aquest pahís, y á les cinch de la tarde besam ses petjades, tot recordant lo mot del Evangeli de Sant Matheu: *Et recessit in Ægyptum Et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.*

Lo quadro de la Sagrada Familia se troba en tots los temples, fins en los cismàtichs, en totes les capelles y en totes les cases cristianes, y confesso que no me 'l he tret de la memoria en tot l' Egipte. En aqueixes planes sense fi, abrasades pe 'l sol ò arrosades pe 'l Nil, llaurades per lo brúfol ò escombrades pe 'l terrible Simoun, en sos jardins y en sos deserts, sempre la meva imaginació ha vist, allá de allá, al últim terme del horisó, la silueta, tan cercada dels pintors de la edat mitjana, d' un sant vellet tirant lo ronsal d' un jument y sobre d' ell la Verge portant son Fill als brassos, com la havía vista Isaías en figura de boyra misteriosa: *Dominus ascendet super nubem et ingredietur Ægyptum.* Mes en lloch se veu com aquí, vora la Font hont se feren passar la set, sota l' Arbre hont s' ombrejaren y en lo sorral

afortunat que ab sa benedicció convertiren en jardí. En lloch se veu com aquí lo bon Jesús assegut en los brassos de sa divina Mare, com en son millor altar, ja oviràt també per Isaías: *In die illa erit altare Domini in medio Ægypti*. ¡Qué hermosos recorts! Aquí trauría 'ls brassos dels bolquers aquell que 'ls havía d' estendre en la creu; aquí donaría 'ls primers passos aquell que n' havía de donar tants per la Redempció del món, aquí articularía 'ls primers mots aquella veu divina que havía de desvetllar la humanitat adormida y debía ser escoltada per los extrems de la terra La oració que m' es vinguda als llabis y al cor, agenollat devant del quadro de la Sagrada Familia, es un versicle del himne de Zacarías. *Per viscera misericordiæ Dei nostri: in quibus visitavit nos, illuminare his, qui in tenebris et in umbra mortis sedent.*

A la ombra de l' Arbre sagrat, eu son día, no hi hem trobat mes que dues dones del pahís, l' una nos ha semblat mora; vora la Font y en los jardins les colles de gent s' hi empenyían, y les carrosses plenes anavan y venían del Cayre sense parar

A doscentes passes del Arbre de la Verge hi há el Sicomoro de Sant Joseph, son tronch es vuyt y de set metres de circumferencia.

Heliópolis, la ciutat del sol, en quals ruines dinhen que habitá també la Sagrada Familia, es á un quart de hora.

En les dependencies de son temple, centre dels coneixements d' aquelles èpoques llunyanes, hont estudiaren Moysès y Plató, vivían 10,000 persones.

Obelisch d' Heliopolis

Tenía davant dos rengles de esfinges de granit, de 22 peus d' altura, aixecades pe 'ls primers Faraons.

Ne resta solament l' obelisch de 20 met. d' altura, tenintne 3 de base, sota terra, sobre un pedestal de 8 Es lo més antich d' Egipte.

Cayre, 24 Maig

De bon matí passam lo gran pont del Nil, que obren cada mitjdía per donar pas als barcos, y 'ns dirigim á les pirámides de Gizèh, per una carretera, bona y còmoda, mes despullada de tota poesía; seria més bonich veure acostar aquexos gegants d' una rassa perduda, per entre palmeres mal sembrades, assí y allá, desde les sinuositats d' un camí ramader; mes la carrossa, aixís anomenan los cotxes en Egipte, ja 'ns ha deixat als peus de la pirámide de Khèops, la reyna de les cent pirámides, que dretes ó per terra, senceres ó mitx arruinades, hi ha encara en Egipte Al vèures de sobte als peus d' aqueixa montanya de pedra, la unica aixecada per la má del home, un sent com una extranya impressió de terror y de fret, diferenta de la que fan les altres montanyes alsades, pastades, amotllades y vestides per la má de Deu. Lo rey que ha pastada aqueixa ab sanch de sos vassalls, apar que ab les mostres de son poder y de sa grandor hi haja posat també quelcom de la petitesa humana. L' ánima d' aqueix formidable cos no es un Deu ni un ídol, ni un *sancta sanctorum*, ni un sagrari, son ses ma-

Pirámides de Gizeh

teixes cendres; ¡mes quina sepultura aquí vora 'l riu que ha vist caure y sepultar tants pobles é imperis! ¡quín túmol alsat á la gola del desert, com desafiantlo ab ses feres y vents y tempestes! ¡Quín guayta per véuren venir lo Simoun que ha d' escombrar de pols y de gent aqueixa terra tantes vegadas!

De bona arribada y al enfilarnos pirámide amunt, me ve 'l recort de la montanya de Montserrat; hont he pujat lo día d' avuy alguna vegada y avuy Deu ha volgut que 'n tinguéssem la missa, y lo reso que m' hi han fet volar lo cor que hi sab bé 'l camí y l' hi tinch presoner encara. Les lleixes y grahons de rochs enormes d' aquí me retrauhen los grahons y lleixes d' allá plenes d' eura y arítjol; de vegades allargant la má á un penyal, m' extranya no trovar me la má perfumada de romaní, y al girarme enrera per reposar, m' apar que tinch de veure los cims de Vacarisses y Sant Llorens del Munt, y que ha de ser lo Llobregat lo riu que 's presenta á mos ulls, com una pessa de satí blau, mitx esquinzada y ab ses filagarses y flochs estesa sobre 'l Delta verdós.

Los beduhins ágils que m' ajudan á pujar arrancan mon esperit de la montanya catalana, estirantme y empenyentme cap á munt, y comensantme á parlar del *bakchiche* de la manera més prosáica del món. Se puja per la banda del E. y sempre pe 'l mateix lloch, de manera que 'l camí es conegut y fresat, los escalons son d' alsada desigual, mes les pedres de quiscun segueixen al mateix nivell en les quatre cares del edifici. No estan aixís alineades les pedres en la

cara que dóna á fòra; y á axò haurán contribuhit la naturalesa de la pedra, les plujes y 'ls vents; y tal vegada ja foren posades axís per rebre altra crosta superior de pedra que la revestía, presentant la superficie uniformement llisa, com se veu encara en la part alterosa de la segona piràmide, que ha sigut menos maltractada. La altura vertical de Khèops es de 137 met; la de le face, midada sobre 'l plá inclinat, de 137 Son cim está escapsat d' una vintena de met de manera que forma un petit replá, desde hont se gosa d' un espectacle sens igual,

Devant tenim extesa la verdosa plana, estreta aquí, que rega 'l Nil, deixanthi correr y esbadiar en rius y riezons ses aygues benehides La clapejan petits pobles y ruines y la domina desde la altra riba lo Cayre ab sa extesa de cases coronada de minarets A aquesta vora del Nil, á mà dreta, s' adressa un rengle de piràmides, la d' Abouroach, les d' Abousir y les de Sakkarah, digne capsalera de les ruines de Memphis. Totes elles, com la que 'unch als peus, miran la conca del Nil desde 'l desert, que omple tot lo restant del horizó, net, escombrat, sens un arbre ni una boyra, dividit solament per montícols de formes indecises y arrugues de sorra, com per aplegar més los raigs y l' escalfor del sol, que se 'n puja á mitjdía

Vista la piràmide, encara que á corre-cuyta, per fòra, la anam á veure per dins. S' hi entra per una rampa de un met. 20° de alçada, y d' una inclinació regular. La porta es de 20 met. d' altura. La galería, al arribar á les arrels de la piràmide, se bi-

Pirámide escalonada de Sakkarah

furca, una branca s' enfonza uns quants metres en la terra, un se sab perque. Herodoto parla d' un canal que duya la aygua del riu al interior de la piràmide. mes no se 'n troba rastre; l' altre puja uns 25 metres fins á una galería molt més espayosa,

Voltants de Memphis

que 's bifurca tambe y de ses dues branques, la una conduheix á peu plá, á una Cambra, anomenada de la Reyna, la altra de 5 met. de llarch, la més difícil y perillosa, continúa la rampa de la segona galería, cap amunt y dóna á un vestíbul de 5 metres de altura, 10 de llarch y 5 d' ample, anomenat Cambra del Sarcòfach. Aquí hi havía la mòmia real. Les dues estan fetes d' enormes pesses de granit; les

galeríes de caliça molt compacta, que sembla már-
bre, y tot lo restant está treballat y ajustat d' una
manera admirable.

Com un gos á la porta de sa casa, devant la pi-
rámide de Khephren está arrupida la misteriosa

Memphis.—Colós de Ramsés II

sfinge de roca viva. Sa cara humana es, desde la
barba al front, de 9 met. y de 57 sa llargada desde
la cúa fins al extrem de les potes de devant, que
ara s' acaban de desensorrar. Colles de noys y noyes,
separats, prossegueixen encara en lo treball per do-
narse ayre, cantant lo cap de colla com una lletanía
sobre Alhá, y responent lo chor ab un mot també

La sfinge

d' alabansa á Alhá ó 'l seu profeta. Ab cántichs semblants los negres de Cuba s' ajudan en los més penosos treballs.

A doscentes passes de la Sfinge, més baix que ella, totalment sota 'l nivell de la terra, está 'l misteriós Temple de granit descobert per M. Mariette. Té tres cambres y es fet de pedres enormes d' alabastre y granit, alguna de 5 met. de llarch.

Entre eixos dos monuments se 'n acaba de descubrir un altre, no menos extraordinari, consistent en una cavitat sepulcral oberta en la roca, uns 10 met. fondo, quals parets, tallades també exteriorment, quedan independentes, formant un edifici quadrangular de roca. En elles, á mitja alçada se ven lo nitxo y fins la caixa d' un dels difunts allí soterrats. Sortint de les piràmides anam á visitar lo Museo de Boulag, tan notable com elles. Lo vegérem á vol d aucell, y aixó y sobre tot lo extès y complicat del assumpto, nos dispensa de dirne res, no de manifestar la admiració per un poble que á través de tants segles nos ha deixat tantes mostres de sa manera de ser, de sentir y de pensar. Entre les momies conegudes de tres y fins de quatre mil anys mòstran la d' algun dels Faraons, del qual se poden veure la estatura, les dents, los cabells, lo posat y fesomía, com de una persona que s' acaba de morir. Entre 'ls mobles, utensilis y objectes d' aquelles èpoques s' hi veuhen vestits, sandàlies, pintes, tamborets, vasos, cadires, una escombra, un nivell, cordes, armes de silex y ferro de tota mena, anells, arrecades y joyes d' or y pedres fines y, lo

que es més estrany, grans y fruyts, ordi, blat, lli, rahims, etz

Ab recansa sortim de Boulag, hont se podría passar un mes sempre veyent coses noves, y nos dirigim al Cayre Vell, hont una tradició col-loca una habitació hont la Sagrada Familia visqué algúns anys. Santa Elena hi feu construhir una esglesia, mes no 'n queda rastre; solament se pot contemplar lo lloch, dins un soterrrà, hont la Verge posava l' Infant Jesús. La volta está sostinguda per vuyt columnetes y al fons hi há un altaret ahont en altre temps se podía dir missa, avuy está en poder dels coptos, que allí en un racó de la cripta tenen la batejadora, ampla y fonda, puix batejan encara per inmersió.

Segons una llegenda piadosa, al peu d' aquesta balma hi havía una palma que s' inclinà per oferir sos dátils á la Verge.

En lo Vell Cayre hi há la mosquea d' Amrou ó de les trescentes columnes Dues n' hi há á má esquerra de la porta, passant entre les quals creyan recobrar les forses y la salut los soldats moros malalts en la última guerra.

Una altra se 'n veu que té una depressió, causada segons la creyença mussulmana, per una empenta ó colp que li doná Omar, llançantla pels ayres desde la Meca aquí Es la mosquea més antiga d' Egipte.

Despres de la més antiga anárem á veure la de Mohammet-Alí, que alguns tenen per la més bella, essent solament la més rica, puix los arquitectes s' han inspirat en les grans mosquees de Constanti-

Cayre —Tombas dels Mameluks

nopla. Les columnes que sostenen la cúpula y les parets per fòra y per dins son revestides d' alabastre de tintes pàlides. Més que de mosquea té ayres de basílica bizantina; de manera que 's compren lo que digué al vèurela un Bisbe francès. «M' agradaría poder celebrar de pontifical en aquest temple y morir.» Esta mosquea está enclavada dintre la Ciutadela, obra del terrible Salahdin, desde la qual se domina la ciutat com la de Barcelona desde Montjuich. No podem entrar á la mosquea d' Hassan per ser tancada y no trobarse en lloch lo clauher.

Gam' á el-Azhar, *mosquea esplèndida*, es la casa de la oració y la universitat del Egipte y del Orient. 300 professors hi ensenyan á 9,000 estudiants vinguts de les quatre parts del mòn musulmá, y molts d' ells son mantinguts y viuhen en lo mateix establiment. Aqueix está dividit en un gran pati voltat de columnes, que té en mitx alguns safreigs per les ablucions, á una banda dues mosquees, una d' elles de 380 columnes de marbre, granit y pòrfir y 1,200 llànties, á les altres tres bandes, sales y corredors, ahont estan allotjats los escolars, per nacionalitats.

Aqueixos estan asseguts en terra, sobre una estora, ab un full del Coran als dits, llegintlo en alta veu y aprenent de memoria la lliçó, tot donant capsinades enderrera y endevant sense may parar.

No vegérem més que una aula formal, ahont una cinquantena de deixebles formant quadro, escoltavan lo mestre, que assegut en terra, com ells, los dirigía fogosament la paraula.

Abans que les últimes mosquees, hem visitat les

Cayre —Escolas de primeras lletras

principals esglesies y establiments religiosos, acompanyats del P. Plácit, franciscá alemany, que predica en quatre llengues y 'n parla algunes més, entre elles l' espanyola. Es home sumament amable, de molts coneixements y qualitats. Havia sigut oficial d' exèrcit, y quan s' entusiasma encara 'n té quelcom: n'era capellá en la guerra contra França, y ara d' ensá que 'ls Pares de Terra Santa s' han posat baix lo protectorat d' aqueixa nació, coneixent prou bé las intencions del gobern republicá, ha d' entonar cada festa després de la missa major lo *Domine salvam fac rempublicam nostram;* y quan lo Cónsul hi assisteix de gala, té que repetir tres vegades, cantant, la deprecació.

Al costat mateix del convent de Franciscans hi ha dos ó tres frares del mateix orde reformats, y sa capella es la dels pobres coptos convertits al catolicisme En l' altar hi há un hermós quadro de la Sagrada Familia arribant á Egipte; los ídols cáuhen de sos pedestals, y 'ls obeliscs mateixos y les piràmides semblan tremolar de por. Lo pintor, coneixedor de la senzillesa dels coptos y de que 'ls faría bé, col-locá entre les palmeres, rebent la Sagrada Familia, los Sants que ells mes estiman, Santa Catalina, Sant Francesch y Sant Antoni

Los coptos, com diu M Isabert, son lo resultat del barreig de totes les nacions que han dominat l' Egipte. Un troba en les velles estátues y fins en les mòmies alguna cosa de sa fesomía. Era un poble numerós, mes s' ha anat fonent ab l' árabe y avuy no 'n restan més que uns 150,000, 10,000 dels

quals viuhen en lo Cayre. Tots son cristians, mes de la secta d' Eutyches, axó es, no regoneixen en Jesucrist més que la naturalesa divina Son molt ignorants y, per tant, fanátichs. Mes, se 'n pot traure partit y ¿quí sab si en la disolució en que estan los realmes musulmans, han de tornar al ramat de Jesucrist?

Confesso que he tingut un plaher inmens al visitar los Pares de la Companyía de Jesús d' aquesta ciutat, quant he vist desfilar entre 'ls jóvens que educan per lo sacerdoci, vuyt ó deu coptos. ¿Quí sab si serán lo gra de mostassa del Evangeli, que 's torna un gran arbre? ¿Quí sab si d' aqueixos jóvens ha de sotir l apóstol de sa rassa?

Una altra milicia té 'l Catolicisme en lo Cayre y es la dels Germans de la Doctrina Cristiana, que tenen sempre y ja fa 30 anys, un miler de noys, entre católichs llatins y de tots los ritus orientals, cismátichs, grechs, coptos, armenis, abisinis y protestants, moros y juhéus. A tots obligan á apendre la Doctrina y moral cristianes y no son poques les vegades que un israelita ó un musulmá se 'n porta el premi y com generalment los noys hi aprenen primera y segona ensenyansa, tornan á la casa de sos pares ab l' esperit format per Jesucrist Aqueixos noys van á umplir les oficines y primers llochs del estat, l un es oficial d' exércit, l' altre jutge, lo altre pachá y encara que no 's passen als cristians, cosa dificil aquí ja que s' oposan lleys y preocupacions terribles, portan alguna cosa de Cristo á una societat que no 'l coneix, apagan lo fanatisme

de falses religions y sectes desencaminades y preparan lo camp y l' auditori als predicadors del Evangeli. No puch parlar de totes ses conquistes; solament diré que un dels Germans més estimats de la Congregació es fill d' una de les principals famílies del Cayre y que un jóve metge sortit d' esta escola sent moro encara, batejá moltes criatures musulmanes, *in articulo mortis*, obrint les portes del cel, als altres, abans que á sí mateix. No puch callar una escena que 'ns contá, tot sopant en sa taula, lo Superior. Un día repartí estampes als noys cristians, un estudiant moro s' ho mirava y mirava al mateix temps una estampa que li quedava, representant á Jesús, lligat á la columna y tot llagat, deixant llambregar en sos ulls l' esperansa de que li donás. Vegent que no li donava, se li acostá respectuosament y li demaná —Que, tu que ets mahometá—li digue 'l Superior,—¿me demanas l' imatge de Jesucrit? ¿Sería tal volta per ferne befa?—*Mon frare*, vos no 'm coneixeu,—li respongué, deixant humitejar sos ulls de llágrimes y al mateix temps arrancantli l' estampa de les mans y besantla—¡vos no 'm coneixeu! ¿Jo mofarme de mon Deu y Senyor?—y tornantla á besar se la 'n portá á casa seva. Jo sentí també humitejar mos ulls al sentirho contar y ara que ho escrich fredament m' humitejan encara. Jesucrist es en nostres dies y en nostres paíssos llansat ingrata y cruelment de moltes ánimes, mes troba refugi, trono y altar en moltes altres en terres més agrahides Preguem y esperem.

Les germanes terciaries de Sant Francesch, les

Egypte —La plana de Tebas

del Bon Pastor y les dames de la Legió d' Honor; cuydan de l' educació d' alguns centenars de noyes, especialment de les òrfanes.

Bona companyía 'ns tenía cercada la Providencia per les dues ó tres travessíes que hem hagut de fer en nostra pelegrinació á Terra Santa. Hi arribárem per primera vegada ab la del P. Eusebi Farnezm, Visitador de l' Orde Franciscana en Palestina, que nos deixá edificats no solament ab sa conversació contínua de les coses del cel, sinó fins ab ses maneres y ayre de Sant; ab ell tinguerem la dicha de anar per mar desde Port-Said á Jaffa y per terra desde Jaffa á Jerusalem. La segona vegada que passárem per Jaffa, veníam desde Beyrouth ab lo Patriarca de Jerusalem, ánima pura, tranquila y hermosa, que, dedicada á evangelisar de nou la Palestina, hi passa fent bé á tots com Jesucrist, *pertransiit benefaciendo omnes*. Venint d' Espanya á Port-Said gosárem de la companyía gratíssima e inolvidable de dotze PP. Caputxins que anavan á cristianisar les Carolines, un dels quals fou cridat á rebre lo premi de sa abnegació y sacrifici abans d' arribar al terme de son viatge, morint á l' entrada del Mar Roig, quatre díes després de despedirse de nosaltres.

Ara de retorn á Espanya, nos toca encara companyía millor, la d' un mártyr de la fé, l' Il·lm. Berrio Ochoa, Vicari apostólich del Tonkin Central, decapitat per la fé en 1861.

Los sis sacerdots que 'ns ensopegam á bordo del *Isla de Luzon*, celebram cada dia lo sant sacrifici

de la missa sobre ses cendres, posades en un receptacle canónicament sellat y col·locat sota la ara del altar, per tenirles més presents al pronunciar aquelles paraules del introit *quorum reliquiæ hic sunt* Sobre l' altar, á dreta y á esquerra del Sant Cristo, tenim dues fotografies de quadros del seu martir [illegible] inseparable company, era nostre com[illegible] lo P. Almató, que anomena *angelical* la bio[illegible] del Bisbe de Centúria, que s' acaba de pu[illegible]

[illegible] per què no venen plegats á la mare pá[illegible] res de morts, los que no 's deixaren en vida? [illegible] que 'l pare torna sense 'l fill? ¿Per què Catalunya no reclama les reliquies de son ilustre mártyr, lo P. Almató, com Vizcaya les del P. Berrio Ochoa? La vinguda d' aquest y son passatge per nostra terra creyem que despertará la memoria del altre, y ses cendres adorables vindrán á honrar lo poble ditxós que 'l vegé náixer.

Dia de la Ascenció —1886.

Gracies á Deu, estam de tornada; lo Montseny verdós ab algun floch de neu encara sobre son front s' ha deixat veure fa estona darrera 'l Mont-negre. Sota la serralada dels Tres Turons y Burriach se veuhen los pobles de la costa afilarats vora l' aygua que 'ls dóna vida. Lo Montjuich espadat nos mostra son dors de monstre marí y no trigan á ovirarse los campanars, palaus y murs de la ciutat estimada

que sèu en sa falda gegantina Som á casa nostra de tornada del viatje que més desitjava nostre esperit Pe 'l cristiá y pe 'l sacerdot que ve de Palestina, ¿quín altre viatge pot haverhi interessant? Hem anat á cercar quelcom més que lo que acostuman á cercar los que navegan, quelcom que val més que l' or y la plata, y ho hem trobat y ho portam. Venim carregats de recorts preciosos d' aquells que no se oblidan: fins les imatges dels divins personatges de la Historia Sagrada nos van seguint ¡Dolsa escayensa! al embarcarnos en Suez, trobárem en la capella del barco lo quadro de la Sagrada Familia, que en Egipte trovavam y veyam per tot arreu, y devant d' ell hem dit missa tots los días fins á Barcelona, ahont la trinitat de la terra tindrá dintre pochs anys, tal volta, lo temple més gran y més hermós que té en lo món Ab tan bona companyía y sobre tot ab tan bona guía com arribam avuy al port de la pátria, pugam atravessar lo mar de la vida, y lliures de totes ses tempestes y esculls, arribar al port de la pátria celestial.

OBRES DEL MATEIX AUTOR

La Atlántida, poema, ab la traducció castellana de D. Melcior de Palau.— Nova edició, enquadernada ab tela.	16 rals
Canigó, poema, ab rica enquadernació. . .	20 »
Idilis y Cants místichs.—Tercera edició .	5 »
Enquadernats ab tela.	7 »
Llegenda de Montserrat.—Agotada.	
Cansons de Montserrat.—Segona edició .	2 »
Id. ab música de Lluis Ginestá . .	24 »
Caritat.— Segona edició, enquadernada ab tela.	6 »
Nerto.—Traducció del poema de Mistral. .	6 »
Excursions y viatges.—Edició ilustrada per Pahissa, Pinós y Sivillá	12 »
Lo somni de Sant Joan.—Segona edició	6 »
Pátria.—Poesíes	12 »
Dietari d' un pelegrí á Terra Santa — Edició ilustrada per A. Solá. . .	12 »